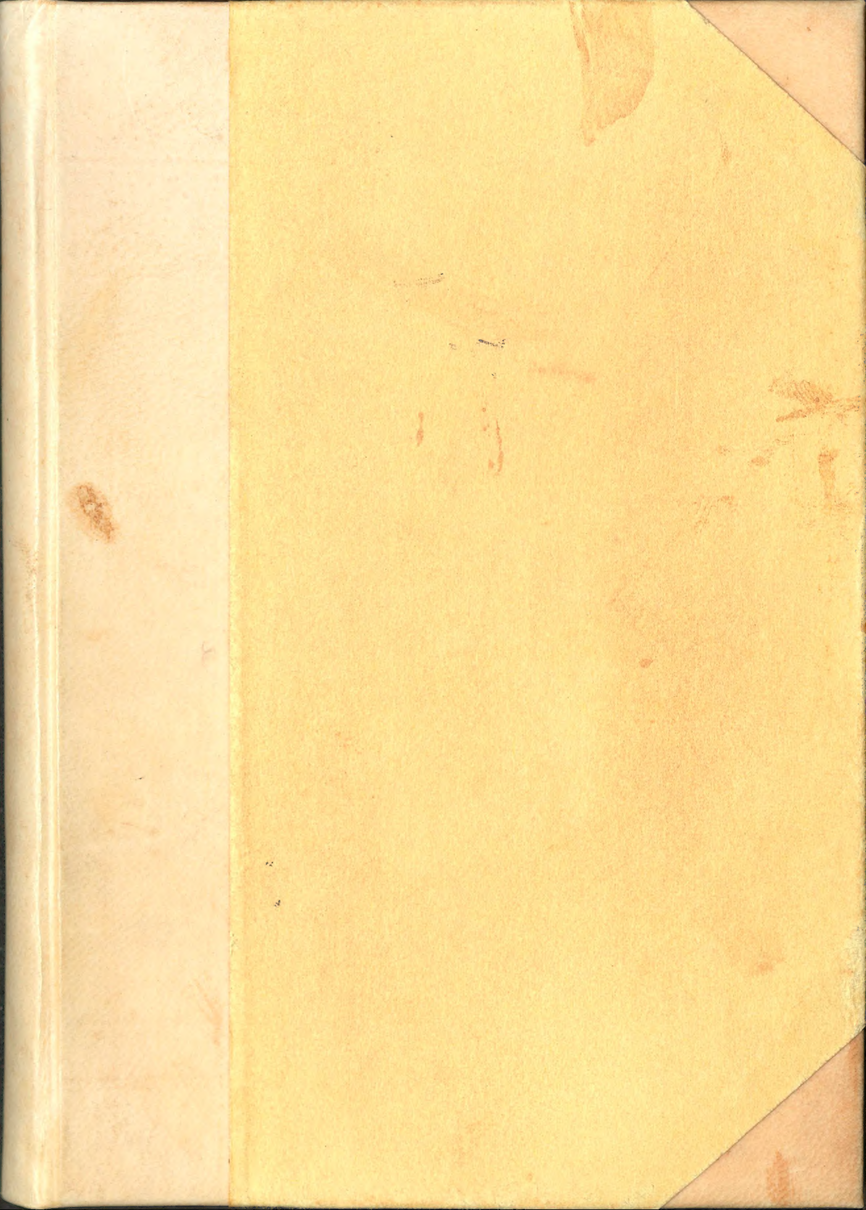

VOCABVLA REI NVMARIAE PONDERVM ET MENSVRARVM

Græca, Latina, Ebraica, quorum intellectus omnibus necessarius est: Collecta ex Budæi, Ioachimi Camerarij & Philip. Melanth. Annotationibus.

ADDITÆ SVNT APPELLATIONES *Quadrupedum, Insectorum, Volucrum, Piscium, Frugum, Leguminum, Olerum & Fructuum communium, collectæ à Paulo Ebero, & Casparo Peucero,*

Recognitæ & auctæ.

VVITEBERGAE.

EXCVDEBAT VITVS CREVTZER.

ANNO M. D.LXIII.

SVPPVTATIO GALLICORUM NUMORUM, AD CRUCIATOS GERMANICOS.

QVinque denarioli Turonici, ualent uno cruciato Athesino.

Caroleus numus, ualet duobus cruciatis.

Coronatus aureus ualet quatuor capitibus, quos testones uulgus appellat, hoc est, octoginta Cruciatis uel paulo plus, præsertim si sit solatus.

Grossus Parisiensis ualet sex Cruciatis.

Tantidem ualet Grossus Argentoratensis, uulgo ein schilling groß.

Solidus Turonicus, hoc est, duodenarius, quem uulgus Gallorum Dussenum uocat, ualet duobus Cruciatis ad supputationem Basiliensem. Ad Lundunensem uero duobus denariolis amplius.

Caroleus ualet decem denariolis Turonicis.

Solidus Turonicus ualet duodecim denariolis Turonicis, hoc est, duobus cruciatis.

Solidus Sterlinorum ualet tredecim denariolis Turonicis.

GVILELMI BVDAEI PARISIENSIS, SECRETARII REGII BREVIARIVM DE ASSE.

AS QVI ET ASSIS DICITVR, in duodecim uncias distribuitur. As quaternos denariolos nostros ualuit, & pauxillo plus. Sic fit, ut duo asses, & semis, sestertium faciant, id est, Caroleum nostrum & semissem denarioli.

Duo asses, sextans dicebantur, quod nomisma paruum fuit, cuius meminit Plinius & Liuius.

Quadrans etiam numulus erat, & ualebat assis quartam partem, & Triens tertiam. Semis autem duos quadranteis ualebat.

Apud Græcos drachma in sex obolos diuisa est, & trienteis, quadrantesq;, Sesquiobolus Athenis, erat Romæ sestertius.

Sestertius, & numus idem erant apud Romanos.

Sestertius, æstimatione nostra, decem Turonicis denariolis, & semisse denarioli ualuit.

Denarius, quaternos sestertios numos ualebat, hoc est, quaternos Caroleos nostros, & binos denariolos Turonicos, ex eo dictus denarius, quod

quod pro decem aßibus locaretur æreis, & cederet in solutum.

Sestertius ex eo dictus est, quod duos asses & semissem ualeret. Qua ratione quaterni sestertij denarium Romanum ualebant. Et sestertius dictus, quasi sesquitertius, sunt enim duo solidi asses & semis, hic etiam numus dicebatur & argenteus erat.

Libra Romana, quæ & mina, & pondo dicitur, centenos denarios, seu quod idem est, centenas drachmas habebat. Cum igitur denarius quaternos sestertios æquaret pondere & æstimatione, liquet in libra Romana quadringentos fuisse sestertios, & in duabus libris & selibra mille sestertios, qua ratione fit, ut sestertia singula numero plurali millenos sestertios ualeant, hoc est, duas libras & semissem. Vt enim sestertius numus dicitur, ex eo quod duos asses & semissem ualebat, hoc est, duas libras æris grauis & selibram. Ita sestertia numero plurali & genere neutro ideo dicuntur, quod singula duas libras & selibram argenti ualerent, hoc est, ducentos & quinquaginta denarios, siue mille sestertios, quod idem est. Sic fit, ut decem sestertia, & decem millia sestertium numorum pro eodem ab antiquis dicantur.

Mille sestertij æstimatione nostra uiginti

quinq; coronatos ualent, dicitur autem mille sestertij & mille numi, uel mille sestertium & mille numum, uel copulate, mille sestertium numum.

Cum autem mille sestertij, id est, ducenti quinquaginta denarij, duas libras argenti & semissem ualeant, sequitur, ut libra Romana, quæ & mina dicitur & pondo, decem aureos coronatos ualuerit. Coronatos autem ita intelligi uolo ut singuli triginta quinq; solidos ualeant, quod est legitimum precium.

Igitur decem millia numum, uel decem millia sestertium, quod idem est, ducentos, & quinquaginta aureos coronatos ualebant, Hæc etiam decem sestertia dicuntur, cum singula sestertia, singula millia significent.

Decies sestertium, idem est, quod decies centena millia sestertium, quæ summa centies maior est decem sestertijs. Idem est enim decies sestertium, quod mille sestertia. Cum enim singula sestertia millenos numos sestertios ualeant, si mille sestertia millies multiplices, fient decies centena millia, quæ lingua uernacula millionem uocant.

Decies igitur sestertium, centies ducentos & quinquaginta aureos ualet, hoc est, uigintiquinq; millia, Sic fiet, ut millio Romanus uigintiquinq; millia coronatorum ualeat.

Hoc

Hoc igitur tenere oportet, quod quemadmodum cum à numis sestertijs, ad sestertia genere neutro fit transitus, numerus millies multiplicatur. Ita cum ad eam loquutionem uentum est, quæ per aduerbia numeralia enunciatur, sestertia singula centuplicata crescunt, ut uerbi gratia. Si centum sestertia dicam, centum millia sestertium intelligere debeas. Quod si centies sestertium dicam, non iam centum sestertia, sed centies centena sestertia, seu centies centena millia sestertium intelligendum sit.

Vt autem facilis, & obuia sit unicuiq; earum summarum intelligentia, quæ apud Autores identidem leguntur, hoc meminisse oportet, quod sequitur: ut quæuis summa etiam in digitos deduci poßit, sine calculis aut abaco.

Decem sestertia, ducenti quinquaginta aurei.

Viginti sestertia, quingenti aurei.

Triginta sestertia, septingenti & quinquaginta.

Quadraginta sestertia, mille aurei.

Quinquaginta sestertia, mille ducenti & quinquaginta.

Sexaginta sestertia, mille & quingenti.

Centum sestertia, duo millia & qningenti.

Ducenta sestertia, quinq; millia.

Quadraginta ſeſtertia decem millia coronatorum. Cenſus equeſtris ſub Iulio Cæſare.

Quingenta ſeſtertia, duodecim millia & quingenti.

Sexcenta ſeſtertia, quindecim millia.

Octoginta ſeſtertia, uiginti millia. Cenſus ſenatorius ante Auguſtum.

Mille ſeſtertia, uiginti quinq; millia.

Mille ac ducenta ſeſtertia, triginta millia coronatorum. Tantus erat Cenſus ſenatorius ſub Auguſto.

Notandum quod ſupra mille ſeſtertia Romani fere ſemper per aduerbia loquebantur, infra mille nunquam per aduerbia locuti ſunt hoc modo, Decies ſeſtertium, id eſt, mille ſeſtertia, uiginti quinq; millia. Duodecies ſeſtertium, triginta millia aureorum Cenſus ſenatorius ſub Auguſto.

Quindecies ſeſtertium, triginta ſeptem millia & quingenti.

Vicies ſeſtertium, quinquaginta millia.

Tricies ſeſtertium, centum ſeptuaginta quinque millia aureorum.

Quadragies ſeſtertium, centum millia aureorum.

Quinquagies ſeſtertium, centum uiginti quinq; millia aureorum.

Sexagies ſeſtertium, centum quinquaginta millia aureorum.

Centies

Centies sestertium, ducenta quinquaginta millia aureorum, Tanti æstimatus est unio Cleopatræ.

Quadringenties sestertium, decies centena millia, id est. Millies mille, id est, millio. Tanti æstimatus est à Plinio ornatus Lolliæ.

Millies sestertium, uicies quinquies centena millia, id est, duo milliones, & quingenta millia.

Bis millies sestertium, quinquagies centena millia. Census Lentuli auguris sub Augusto.

Quater millies sestertium, decem milliones dicuntur, hoc est, centies centena millia.

Decies millies sestertium, uiginti quinque milliones.

Quadragies millies sestertium, centum milliones.

Vicies septies millies sestertium coëgisse Tiberius dicitur, id est, sexaginta sex milliones, & quinquaginta millia aureorum coronatorum, ut nostro sermone loquar.

Libra Romana in duodecim uncias & semiunciam diuiditur, & uncia in octonas drachmas. Sic fit, ut centenæ drachmæ libram, & minam seu pondo faciant.

Drachma in terna scrupula diuiditur. Sic fit, ut sint uicena quaterna scrupula in uncia. Parisienses drachmam grossum appellant, & scrupu-

lum appellant denarium, & binæ drachmæ ster-limi quinq; dicuntur, id est, quadrans unciæ?

Hæc de pondere dicta sufficiant.

GRAECORVM SVPPVTATIO.

Mina apud Grecos idem est quod *libra et pondo apud Romanos, hæc centum drachmas continebat, hoc est, circiter centum denarios Romanos, seu quadringentos sestertios.*

Mina igitur decem aureos coronatos ualuit, Et drachma tres solidos turonicos & semissem quanti scilicet denarius Romanus æstimatus est à nobis, hoc est, quaterni numi.

Talentum multiplex fuit, ut in libro nostro latißime enarratum est, sed talentum Atticum, quod plurimum celebratur ab historicis, sexaginta libras ualuit, seu minas, hoc est, sex millia denariorum uel drachmarum, quæ sexagies denos coronatos ualent, hoc est, sexcentos.

Talentum	*sexcenti aurei.*
Decem talenta	*sex millia aureorum.*
Quindecim talenta	*nouem milia aureorum.*
Viginti talenta	*duodecim milia.*

Quinquaginta talenta triginta milia aureorum.
Centum talenta sexaginta milia.
Ducenta talenta centum milia & uiginti.
Quadringenta talenta, ducenta et quadringenta milia aureorum.
Mille talenta sexcenta milia.
Duo milia talentum mille & ducenta milia.
Decem milia talentum sexagies centena milia.

Tanti funerasse Alexander Ephestionem dicitur.

Breuiarij Budaici de Asse finis.

SVPPVTATIO ASSIS ET PARTIVM EIVS AD MONETAM BASILIENSEM.

AS uel Assis, res quæuis in parteis *duodecim diuisa, Est autem liquidorum, ut aßis uini. Ponderum ut libra, Monetæ, ut alibi solidus, alibi Plapardus, alibi duodenus. Hæreditas etiam Aßis dicitur, ut sæpe apud Historicos et iurisperitos. Item zodiacus, et omnino (ut diximus) res, quam in parteis duodecim partimur. Exemplum de Moneta Basiliensi.*

I. Vncia

1	*Vncia*	*ein helbling.*
2	*Sextans*	*ein rapp, alias ein angſter.*
3	*Quadrans*	*drey helbling.*
4	*Triens*	*ein fierer.*
5	*Quincunx*	*ein creutzer, alias ein fünffer.*
6	*Semis uel Semiſsis*	*ein halber plappert, alias ein ſechſer.*
7	*Sextunx*	*ſieben helbling.*
8	*Bes uel beſsis*	*ein duppel fierer.*
9	*Dodrans*	*ein halber ſchwitzer batz*
10	*Dextans*	*ein halber Conſtentzer batz.*
11	*Deunx*	*ein liff helbling.*
12	*As uel aſsis*	*ein plappert, alias ein ſchilling.*

Centum denarij	*mina.*
Mille denarij	
Centum coronati.	
Mille aſſes	*centum denarij.*
Decem minæ.	

VOCABVLA MENSVRARVM ET REI NVMARIÆ, AVTORE PHILIPPO MELANTHONE.

NOMI-

NOMINA MENSVRARVM.

SExtarius in myropolijs adhuc in usu est. Conuenit autem cum ea mensura, quæ Vuitebergæ dicitur ein Nöſſel: ſed continet minus quarta fere parte eines Nöſſels.

Sextarius duas heminas continet ſeu cotulas,

Hemina.
Cotula.
Acetabulum, eadem.

Sextarius duodecim cyathos continet, in quos eum Romani, tanquam aſſem in uncias diſtribuerunt. Sic accipiendum eſt illud, Neuia ſex cyathis, ſeptem iuſtina bibatur. Nam tot Cyathos bibebant in conuiuijs, quot literæ erant in amaſiæ nomine. Et Suetonius ſcribit, Auguſtum ſolitum ſenos ſextantes bibere, id eſt, ſextarium. Nam ſextans duos cyathos continet, tanquam duas uncias.

Congius ſex ſextarios continet, ſeu duodecim heminas.

Congius, fere drey Wittemberger kannen,

Chus octo heminas, quibuſdam etiam congius eſt, 4. ſextarios, 2. kannen.

Metrea

Metreta.

Cadus, idem, X, Congij.

Metreta minus aliquanto quàm 30. kannen.

Modius 16 sextarios continet.

Amphora 3 modios Græce dicitur κεράμιον.

Medimnus, sex modios, ein malter.

Chœnix, quatuor cotulas seu duos sextarios.

Christus nuptias in Cana non tenui munere ornauit, cum uinum fecit. Nam sex hydriæ, continebant fere sex eymer. Si singulæ capiebant binas metretas. Nam duæ metretæ conficiunt fere 60. kannen. Si exactè mensures, quarta pars ut supra significaui, detrahenda erit.

VOCABVLA REI NVMARIÆ.

DRachma ponderis nomen est ein quint. Et mansit ea appellatio hactenus in myropolijs, ubi si quis uolet appendere partes libræ, drachmæ pondus inueniet. Cum autem drachmæ nomen solum ponitur, Attici semper intelligunt argenteum numum eo pondere. Quantum ualeat, ipsum pondus indicat, ein quint silber. Nos non tradimus exactißimam rationem

precij,

precij, nam de hac consulendi sunt Aurifabri. Et precia auri atq; argenti uariant aliquantum temporibus. Potest autem inde drachmæ precium æstimari.

Decem drachmæ ualent uno coronato.

Octo drachmæ ualent fere aureo Rhenano.

Duæ igitur drachmæ ualent fere quarta aurei parte.

Denarius, teste Plinio, fere drachmæ Atticæ pondus habet. Proinde in historia ueteri scias drachmam & denarium idem significare, & tantundem ualere, Altera Romana appellatio fuit, altera Græca.

Dicitur autem Denarius, quia ualebat decem aßibus.

Decem denarij ualent uno coronato

Octo denarij ualent fere aureo Rhenano.

Duo denarij ualent fere quarta aurei Rhenani parte.

As quondam æneus fuit, & significat libram æris. Quantum ualeat æstimari potest, cum denarium in decem asses partimur. Valebit enim as fere tribus numulis Mysorum, cum denarius ualeat circiter triginta numulis Mysorum, Nam ut nunc sunt precia auri, aliquanto plus ualet aureus Rhenanus, quam octo denarij.

As

As in duodecim uncias distribuitur.

Sextans unciæ duæ, id est, sexta pars aßis.

Quadrans unciæ tres, id est, quarta pars aßis.

Fuit usitatißimus numus æneus Romæ, qui à tribus uncijs etiam dicebatur Teruncius. Martialis sportulam, hoc est, pecuniam, quam diuites clientibus suis, qui eos sectabantur, quotidie dabant. dicit fuisse centum quadrantes.

Quadrans, circiter ander halben heller *Mysorum.*

Triens quatuor unciæ.

Quicunx, quinq; unciæ.

Semißis sex unciæ, circiter drey heller.

Septunx, septem unciæ.

Bes, octo unciæ.

Dodrans, nouem unciæ.

Dextans, decem unciæ,

Deunx, undecim unciæ,

As, duodecim unciæ

Cæterum nomen aßis ad alia transfertur, & significat in omnibus rebus mensurandis uel numerandis, totum.

Vsuræ centesimæ dicuntur, quæ centesimo mense æquant sortem. Quondam enim singulis mensibus soluebantur usuræ. Et uocant Iurisconsulti

sulti

sulti assem usurarum Centesimam, hanc deinde partiuntur. C. de usuris, Fit Centesimæ mentio etiam alibi in Canonibus, & lib. 2. Esdræ cap. 5.

As & pondo æris, æneam libram significant.

Inde dupondus, id est, duo asses.

Dupondius circiter sex pfennig Mysorum.

Sestertius quasi sesquitertius, significat enim duos asses, & semissem, quare & his notis pingitur IIS, Duæ lineæ priores significant duo, & S significat semissem.

Erat autem sestertius genere masculino numus argenteus, qui ualebat quarta denarij Romani parte, quatuor enim sestertij decem asses efficiunt, ualet enim denarius decem aßibus, ualebatq; ita sestertius circiter 7. pfennig Mysorum, aut fere grosso Marchico.

Mille sestertij ualent 25. coronatis.

Cum nomen numus solum ponitur, significat sestertium numum.

Mille sestertij.	*eadem 25. coronati.*
Mille sestertium numum.	
Mille numum.	
Mille sestertium.	

Ex illo genitiuo plurali facimus nomen generis neutri sestertium, propter breuitatem abie-

 cta

cta uoce mille. Proinde sestertium genere neutro significat 25 coronatos.

Idem igitur significant mille sestertium, & sestertium genere neutro. Decem millia sestertium & decem sestertia. Sic & de similibus iudicabis, Idq; obseruare in autoribus ualde prodest.

Decem sestertia, 250. coronati.

Est & alia figura, decies sestertium. Scias igitur quoties hoc modo addimus aduerbium numerale uoci sestertium, oportere subintelligi centum

Decies sestertium, id est, decies centum sestertia, 25. millia coronatorum.

Decies sestertium.

Decies mille sestertium, eadem.

Nam mille alias repetitur, alias omittitur sine discrimine, ut supra admonui.

Hæc æstimatio rei numariæ testes habet certissimos Plinium & Plutarchum, ut de ea lector nihil dubitare debeat.

Mina Græca μνᾶ, Latine libram significat, quæ continet decem drachmas. Valet igitur coronatis decem. Nam de argento usurpatur

Obolus, numis Mysorum fere quinq;. Nam drachma continebat sex obolos.

Octo Chalci ualent obolo Attico. Itaq; Chalcus

nus apud Mysos plus aliquanto est, quàm ein heller, λεπτὰ septem efficiunt unum Chalcum.

Talentum, sexcenti Coronati, continet enim minas seu libras sexaginta.

Stater pondus est quatuor drachmarum. Et cum de argento usurpatur, significat numum tetradrachmum. Nam hoc genus numorum in maximo usu fuit. Et adhuc extant multi. Valet quatuor drachmis, hoc est, fere dimidio Rhenani aurei.

Erant & Stateres aurei, qui mina ualebant hoc est, decem ducatis, quales hodie sunt Portugalenses quidam aurei.

Siclus, autore Iosepho, pondus est quatuor drachmarum Atticarum, id est, ein lot

STVDIOSIS BONARVM LITERARVM. IOACHIMVS. S, D.

SI, QVAE PVLCHRA sunt, ueteri uerbo sæpe iterari iubentur, quo magis de ijs fieri hoc conuenit, quæ & sunt pulcra & utilitatem simul præcipuam complectuntur. Quare cum autore Philippo Melanthone sub-

ne subductio numariæ rationis, itemq́; mensu-rarum ad nostrorum temporum, nostriq; moris consuetudinem accommodatio, descriptæ in pa-tenta charta prodijssent, uisum est casdem in com plicata etiam emittere. Cæterum si quis forte hoc requirit, numus Mysius plane is est, quod quidem ad usum attinet, qui & in Francis in usu est. Neq; magnum inter mensuras est discrimen. Nam Sextarius mensuram attingit Seidellæ, quam Norimbergæ uocant, cuius dimidium κο-τύλη, seu hemina est. Tunc inquam, cum ad pris-cum Romanorum usum hæc exiguntur, ducente Cyatho drachmas 10. & Sextario uncias 15. Fuit autem alicubi quondam μνᾶ unciarum 18. hoc est, λίτρα μία καὶ ἥμισυ, quam quidem Italicam dixere & ad eam Sextarium expenderunt, cuius dimidium est hemina seu κοτύλη, ut diximus. Itaq; inuenio huius etymon ridicule quidam ex-tortum: sed rem tamen explicans κοτύλη κέκλη-ται ἀπὸ τὸ ξέστην εἰς δύο κόπτεσθαι, Atq; ita in Myropolijs Sextario utuntur, hoc est, cotylis duabus. Nam priscum sextarij nomen & usum amiserunt, secundum quam rationem appendet Cyathus unciam unam & dimidiam. Etsi nostris mensuris metiri uelis, inuenies duodecimum Cya-thum Seidellam exuperare, qui ante sane com-plebat. In uniuersum autem tenendum, non esse

omnium

omnium liquorum unum pondus. Omnino sunt hæ res inter se confusæ, quod necesse fuit fieri, ut præclare nobiscum actum uideatur, qui ad hanc quantulamcunq; certitudinem peruenerimus, qua maior teneri uix queat.

Nunc de Chœnice aliquid, neq; ingratum, ut spero neq; inutile uobis futurum annotabo. Chœnix, de quo quidem satis constat, sextarios continet duos. Quod cum sit compertum, non dubium mihi sit, quin legi debeat in illis Rhemnij uersibus. Quis quater assumptis sit Graio nomine Chœnix, ut de heminis intelligatur. Atq; hoc loco sciendum Chœnica fuisse diurnum cibum seruorum Græcorum, quemadmodum fuit demensum Romanorum cibus menstruus, quod quidem continuerit Modios quaternos. Qui si fuerint ad Chœnicas comminuti, computatis in singulos Modios Chœnicibus octo, conficientur dies 32. hoc est, mensis unus. Nam quòd duo dies abundare uideri queant, de eo non est, quod laboretur. Neq; enim possunt, neq; debent omnes minutiæ coæquari talibus in supputationibus.

Cum autem nullas habeat charta Vuittebergensis mensuras γεωδαίτικας, quod alijs mensuris, & re numaria expleta fuerit, uisum est in uestram gratiam, etiam illarum aliquot precipuas subijcere.

Pes digitos habet 16. Palmus digitos habet quatuor. Hic Græcis dicitur & ὁ παλαιστὴς & ἡ παλαιστὴς & δῶρον & δοχμή. Palmus itaq; pars quarta pedis est,

Σπιθαμή, dodrans. Nam & in pollices diuiditur per duodecim, ut As in uncias, Palmi tres nostra lingua Spannam uocamus:

VLNA quatuor cubiti, nos Claphteram nominamus, Græci ὀργυιὰν, Nam quod de Pyramide dixit Herodotus τεσσαρακοντόργυος, Plinius uertit quadragenarum ulnarum.

Cubitus sesquipedalis. palmi sex.

πλέθρον, sexta pars stadij, hoc est, pedes centum.

Stadium pedes sexcenti. Hoc loco uarietas obseruanda. Plinius habere Stadium scribit passus 125. Pedes sexcentos 25. Gellius Græca stadia facit pedum 1100, Item mille passus, continent octo stadia, Græci autem lexici sic tradidere ἑπτὰ καὶ ἥμισυ στάδια ποιοῦσι μίλιον ἐν τᾶ δὲ δέκα μίλια ἔχουσι στάδιαπ. Sunt qui τὸ μίλιον metiantur stadijs 7. hoc est, pedibus quater mille ducentis. Itaq; ait Hesychius: μίλιον μέτρον ὁδοῦ σταδίων ἑπτὰ, οἱ δὲ ἑπτὰ καὶ ἡμίσεος ποδῶν δς, sed in exemplaribus locus corruptus est. Fuere harum rerum apud Græcos & alia uocabula πύγων pollice breuior quàm πῆχυς,

Item

Item ὀρθόδωρον recta manus, λιχὰς spacium manus distensæ ab indice extremo usq; ad pollicem, nos Furspannam dicimus, δίαυλος stadiorum duum, δόλιχος 12. apud Suidam legitur κδ, Cursuum spacia σαθμὸς omnium longißimum Miliaria 28. Semis ἄργυρα, inquit Suidas ποδῶν ῦ. Sed Herodotus apud Ægyptios ἄρουραν centum cubitorum. Cubitum autem Ægyptium eundem cum Samio fuisse scripsit

At ACTVM 120 pedum Plinius & duplicatum in longitudinem fecisse iugerum.

παρασαγγης Persica mensura ualuit stadia 30.

Σχοῖνος Ægyptiaca, 60.

Inter hæc uobis inquirendum relinquo quod Gellius dixit, Septem cubita facere pedes 12. & quadrantem.

Hanc autem nostram properatam, atq; immaturam sane operam: sed datam tamen commoditatibus uestris, & gratis amplectemini animis, & bonarum literarum studia coletis digna sedulitate & cura.

Exodi 30. scribitur, singulos Israëlitos tabernaculo pensionem annuam dedisse dimidium Sicli, id est, didrachmum. Nam certum est Siclum continere quatuor drachmas, ein lot, ut Germanice

nice nominamus. Ergo dimidium Sicli erat didrachmum. Hanc pensionem quam Lex templo stratibuit, Romani ademptam templo, suis Magistratibus solui iusserunt. Cum autem ea collatio tuotannis ingentem aceruum cumularet (Viritim enim pendebantur didrachma, ut si capita erant quinquies centum millia, iam summa erat centum millia coronatorum. Et tamen longe maiorem numerum fuisse puberum Israëlitarum nihil dubium est) dolebant Iudæi, tantam pecuniam templo eripi. Et plausibilis disputatio erat. Etiamsi toleranda essent damna priuatarum facultatum in seruitute: tamen templi iura defendenda esse, & Deum defensoribus adfuturum esse. Ideo Christo proponitur quæstio: an pium sit, hæc didrachma adempta templo, Romanis pendere? Christus respondens. significat eos debere seruitutem tolerare in damnis pecuniarijs, ut cum nunc Christiani opprimuntur seruitute à Turcis. Et soluit ipse Christus Mat. 17. Vbi adparet, exactores peculiariter intentos fuisse in Christi exemplum. Intelligas igitur & eo loco didrachmum argenteum, ein ort aurei Rhenani. Stater uero argenteus erat tetradrachmus.

Hoc exemplum memorabile propter multas causas adscripsi. Primum ut studiosi considerent, Deum uelle communi collatione iuuari Ecclesias,

ut

ut Euangelij ministerium conseruetur. Econtra uero sæpe accidere, ut Ecclesiæ opprimantur seruitute, & eripiantur stipendia doctoribus & discentibus, propter peccata eorum, qui doctrinam negligunt.

Facta est supra mentio aureorum quoq; Staterum, qui unciales erant, & à Regum nominibus appellabantur κροίσειοι δαρεικοί, φιλίππειοι ἀλεξάνδρειοι. Valebant autem mina, seu centum drachmis, hoc est, coronatis decem.

Sed alij præter hos grandes aureos, fuerunt in uulgari usu, qui pondus habebant duarum drachmarum auri, ualde usitati similes ueteribus Romanis aureis, & ualebant duobus aureis Hungaricis. Vidimus tales ueteres aureos Græcos & Romanos aliquot, quorum pondus certò & sine ambiguitate iudicare potest. Prudenter autem considerandum est, ubi fiat mentio Argentei Stateris, ubi de grandi aureo simili Portugalensibus, ubi de uulgari aureo dicatur, ut apud Thucydidem, Lysiam, & Demosthenem Stater est aureus didrachmalis, id est, ualens duobus aureis Hungaricis. Et talem Staterem existimo Petrum in ore piscis inuenisse, ut recitatur Matth. cap. 17. Plus igitur inuenit, quàm quantum pro duobus soluendum erat Romanis, quia singuli pendebant tantum duas drachmas argenti, id est,

ſere quadrantem noſtri aurei. Sed uoluit aliquid ſupereſſe Chriſtus eius beneficij autor.

Matth. 18. confcruntur duo ſerui quorum prior debet decem millia talentorum, id eſt, ſexagies centum millia coronatorum, ſeu ut uſitate loquimur ſexaginta tonnas auri, quantam nunc ſummam dicunt eſſe annui reditus Regni Turcici. Nominat autem Chriſtus tantam ſummam, ut commonefaciat nos ſimul de magnitudine peccatorum noſtrorum, & de bonitate Dei, qui tam grande debitum nobis clementer remittit. Deinde noſtram duriciem taxat, qui paruas offenſiones remittere nolumus, quia alter ſeruus debebat huic nequam homini centum denarios, id eſt, tantum decem coronatos. Hæc debita conferre erudite poſſunt cum ſummarum magnitudo intelligitur,

Chœnix demenſum diurnum cuius cognitio utilis eſt, non modo propter lucem hiſtoriarum, ſed etiam propter exempla diligentiæ in œconomia, frugalitatis & temperantiæ, Norant ueteres modum ſuorum ſumptuum, quantum ſingulis quotidie dandum eſſet, ut quid ſuſtinere poſſent, animaduerterent. Prodeſt igitur planius oſtendi quantum frumenti ſit Chœnix,

Modius continebat octo Chœnicas. Ait autem Cicero in octaua oratione in Verrem, Modium

tritici in Sicilia lege æstimatum fuisse ternis sestertijs aut quaternis, si erat Imperatum frumentum. Iam si quatuor sestertij erant precium unius modij, Chœnix erit frumentum pro quatuor mysnicis numulis. Panis ergo diurnus seruuli erat quatuor nostrorum numulorum, & addebatur uini unus Sextarius, pene ein Nossel.

Quod igitur in sexto capite Apocalypsis in comminatione calamitatis publicæ, famis, uidelicet, dicitur. Chœnix tritici æstimabitur denario, significata est magna difficultas annonæ, uidelicet, panem diurnum, qui alioqui emebatur quatuor numulis Mysnicis, emendum esse triginta numulis. Tantum difficultatem Dei beneficio, Germania longo tempore non uidit.

DE MENSVRIS EBRAICIS, RECENTIVM EBREORVM INTERPRÆTATIO.

LOG seu Sextarius, Est uicesima quarta pars Sati.

Satum tertia pars Ephi.

Decem mensuræ Ephi, faciunt unum Corum.

Log

Log ergo est minima mensura continens sex oua, quæ si multiplices per 24 habebis mensuram Sati. nempe centum quadraginta quatuor oua, eijer schalen voll.

Mensura Ephi habet tria sata.

Satum continet sex Cabos.

In Cabo sunt quatuor Login.

Log habet sex oua.

Hæc si iustè multiplices à Log incipiendo, quæ in aridis et liquidis minima est mensura, sex continens gallinacea oua, inuenies Cabum continere oua 24. Satum uero 144. oua, & Ephi, quæ & Epha uocatur, continere 432. oua.

Scribunt præterea, quod decem Ephi faciant unum Homer, quæ mensura Corus dicitur Lucæ 16. Et hæc continet 4320. oua, estq; maxima apud Ebræos mensura.

Batus liquidorum mensura, decima pars Homer, continet oua 432. ut Ephi in aridis. Sextarios uero 72. ut testatur Iosephus libro octauo capite secundo.

Idem Iosephus lib. 15. cap. 11. dicit, Corum continere medimnos Atticos decem. Quod magis conuenit, quàm quod idem autor dicit lib. 3. circa finem, Corum habere medimnos Atticos 41. quem locum mendosum esse arbitror.

Medimnus

Medimus Atticus autem continet ſeptua-ginta duos ſextarios, Ergo æquatur fere Menſuræ Ephi.

MENSVRAE LIQVIDORVM IVXTA EBREOS, IVXTA GEORGIVM AGRICVLAM ET GLAREANVM.

LOG Sextarius fere ein Nöſſel, Hin duodecim Log, id eſt, Sextarij duodecim, ſeu duo Congij Attici, ſeu duo Choes Attici.

Batus Sextarij Attici ſeptuaginta duo, æqualis menſura eſt Amphoræ Atticæ. Ein halber Lipſicher Eymer.

MENSVRÆ ARIDORVM.

Cabus quatuor Logi. id eſt, Sextarij quatuor. Fit mentio cabi in quarto libro Regum capite ſexto, ubi inquit, Quarta pars cabi ſtercoris columbarum, id eſt, Sextarius, ſtercoris columbarum uendebatur quinq; argenteis.

Gomer minus de quo dicitur Exodi 16, ubi ſingu-

ſinguli colligunt Gomor Mannam, Sextarij ſunt ſeptem, & pars quinta Sextarij. Expreſſe enim ibi dicitur, Gomor eſt decima pars Ephæ. Fuit igitur liberale demenſum quotidianum in collectione mannæ. Nam Gomor *tres Chœnicas continet.*

Ioſephus menſuram paruam, Gomor nominat Aſſarion. Ait in fame emptum eſſe tritici Aſſarion, id eſt, Gomor quatuor drachmis.

Satum, Sextarij quatuor & uiginti, uidelicet cabi ſex.

Epha, Medimnus Atticus ſeu tria ſata, circiter ein Lipſicher ſcheffel.

Corus ſine ulla dubitatione Medimnos Atticos decem continet, Medimnus uero Atticus continet ſeptuaginta duos Sextarios, & fere congruit cum Epha.

Eſt igitur Corus, circiter zehen Lipſicher ſcheffel, *pro appellatione Cori in Ezechiele uſurpatur nomen Homer, & literis differt à Gomor.*

Letech. dimidium Cori, id eſt, Medimni Attici quinq;.

CASPARVS PEVCE-RVS MICHAELI MEYENBVRG

ornatissimi & prudentissimi uiri Michaelis Meyenburg Senioris, Consulis Northusani Piæ memoriæ filio amico suo carissimo.

S. D.

EDIDIMVS ANTE AN-*nos aliquot rerum appellationes Paulus Eberus & ego, quas ueterum Græcorum & Latinorum historijs diligenter peruestigatis ac consideratis, & rebus ipsis quam fieri potuit accuratissime conquisitis inspectisq; aut exploratis annotaram in meos usus, pertæsus tum peregrinarum & barbararum uocum, quæ ex recentiorum scriptis in Scholas inuectæ omnium aures personabant, tum penuriæ uocum, qua Scholæ laborabant. Idq; fecimus eo potissimum consilio, ut doctos excitaremus ad hanc quoq; partem doctrinæ eruditioris ac politioris, quæ maxima & difficillima est restituendam & illustrandam, & reuocaremus paulatim in Scholas ueterum et eruditorum uocabulorum usum, sum*

mota explosaq; barbarie, qua oppressa illa penè obsoluerant. Cum itaq; multi hactenus uiri præstantes & res ipsas & rerum genuinas appellationes alij alias fœliciter explicarint magnis uoluminibus, hunc nostrum breuem & mutilum ἔλεγχον, quod parum scholis profuturum existimaremus, abolere decreueramus. Sed cum amicorum nostrorum multi ne interire eum pateremur hortarentur, & retinere in Scholis harum terrarum quod notis res nominibus indicarent, utiliter posse censerent, refragari uoluntatibus ipsorum noluimus. Vtantur ergo his uocabulis qui uolent non aliena certe à rebus ipsis coniectura accommodatis. Eruditos uero rogamus ut eo candore & ea beneuolentia de his coniecturis nostris iudicent, quam humilitas, literatis digna ab ipsis & rerum difficultas atq; obscuritas, quibus suas, id est, natiuas & ueteres reddere appellationes studuimus requirit. Ad te uero hunc denuo editum & locupletatum uocabulorum ἔλεγχον mitto Carißime Michael, ut sit testimonium meæ erga te beneuolentiæ perpetuum. Magna extant patris tui integerrimi & præstantißimi uiri merita in familiam nostram. Ea nos perpetuo memore gratitudine celebrare decet .Nec occasiones ullas unquam declarandæ gratitudinis negligemus. Atq; ut

inter

ter nos sit amicitia talis qualis patri tuo fuit cum Socero meo opto precorq;. Bene et fœliciter uale. Vuitebergæ die 17. Martij. Anno M D L V I. *Quo die ante annos 1374. Antonius Philosophus Imperator, uir doctrina, sapientia, iusticia, integritate, & militari uirtute ac laude excellens, qui concussas & labefactatas Imperij Romani uires restituit aliquantulum & erexit rursus, diem suum obijt annos natus 59. Eius præclarißimum extat apud Dionem elogium.* ὅμοιος διὰ πάντων ἐγένετο, καὶ ἐν οὐδενὶ ἠλλοιώθη. οὕτως ὡς ἀληθῶς ἀγαθὸς ἀνὴρ ἦν καὶ οὐδὲν προσποιητὸν εἶχε.

APPELLATIONES

QVADRVPEDVM ET REPTILIVM QVORVNDAM.

ALce, Elend/ Alberto Equiceruus, Colorem habet ex cœsio nigricantem pilos oblongos & duros. Mares cornuti sunt: fœminæ his carent. Ex cornibus globuli, cochlearia & alia id generis candore nitido insignia, torno parantur. Vngulæ pedum miranda ui paroxysmis medentur epilepticis.

Asinus, esell. ὄνος ὁ καὶ ἡ.

Asini syluestres ὄνοι ἄγριοι uel ὄναγροι. Wildesell.

Aper. ὁ κάπρος Wildschwein. Animal sæuum, quod petitum aut ictum iaculis, si non lethaliter uulneretur, irruit in Venatorem, arreptumq; prosternit, & dentibus quos exertos habet dissecat, nisi aut prolapsus in faciem Venator pronus terræ incumbat, aut arbore conscensa euadat. Prostratum enim & humi iacentem ab imo ferire nequit.

Bisontes, βίσωνες. Iubarum prolixitate equis similes, cætera bobus. Magnæ pernicitatis & truculentiæ sunt. Colore asinino, Wildeesell & Wildepferde.

Bos

Bos, βοῦς καὶ ἡ ἄρρην, Ochs
βοῦς θήλεια Vacca, Ku.
Buccula δαμαλίς iunge kalbe. iuuenca.
Vitulus. μόσχος Kelbelein.
Vitula πόρτις Kalbe.
Taurus. ταῦρος. Bos non castratus. ein stier, ein farr.

Tauri syluestres. Ταῦροι ἄγριοι, Bubali. Puffel ochsen. Grandi sunt corpore, cruribus breuibus, nigra pelle, cornibus longis et nigris, capite pro=portione paruo. Cauda breui, pilo minuto & ni=gro. Sunt et alij uelocitate insignes, colore fuluo, pilo in contrarium uerso, rictu patulo. Tergori duricies silicis omne uulnus respuens. Aurochsen. aliqui Vros hoc uocant.

Bonasus ὁ βόνασσος ἢ μόναπος. Magnitudine bouis est, sed corpore latiore, colore flauo, iubata ceruice, cuius color ex cinereo & ruffo mixtus. Ein Wisontart oder Wildpuffel.

Camelus, κάμηλος. Kammelthier. Animal grande, longo & gracili collo, capite exili, altis cruribus, amplo pectore & uilloso, tuberibus in dorso binis ut ephippia eminentibus, colore fusco uergente ad flauedinem, pelle dura inimicum & infensum equis, alienissimum ab incestu coitu. Pullus matrem non attingit, ne quidem si com-

pellatur. Refert Aristoteles Camelum pullum, cum admissarius, (quem ὀχεῖον Græci uocant) desideraretur, ad matrem uelatam & instratam operimentis à curatore adductum primo eam conscendisse, moxq; cum stragulis delapsis eam agnouisset ceu furore percitum in καμηλίτην irruisse & mordicus correptum interemisse. In hoc genere qui dromedarij uocantur cursu ualent.

Cercopithecus. κερκοπίθηκος. Meerkatz. Dißimilis est cæteris simijs uoce, pilo asinino, nigro capite, prolixa cauda.

Crocodilus, κροκόδειλος uel ἀπὸ τοῦ δειλαίνειν κρόκον. Refugit enim terrenus Crocodilus Croci nidorem: uel ἀπὸ τοῦ δειλιαίνειν τοὺς κροκάλους, Reformidat enim Aquaticus littora, timidißimus natura. Est autem alius ποτάμιος, id est, fluuialis, Alius χερσαῖος, id est, terrestris. Hic ἀμφίβιος est, terra pariter ac flumine infestus. Solus animalium linguæ usu caret. Superior ei maxilla mobilis inferior immobilis. Fugit insequentem, fugientem prosequitur. Crocodili Nilo & Ægypto proprius.

Chamæleon χαμαιλέων. Colorem subinde mutat. atq; eum adsciscit & induit, quem proxime attingit cauda & corpore, præter rubrum & candidum. Figura lacertæ est, cauda longa.

Caper

Caper τράγος, Bok

Hircus τράγος, vnuerschnittener bock.

Capra, αἴξ, χίμαιρα, quæ peperit. Ein zige geyß.

Capella, χίμαρα, quæ nondum peperit.

Hœdi, ἔριφοι, zigelein, geyßlein.

Capreæ, δορκάδες Reech.

Capreoli, Reebocklein. Cerui speciem hi præ se ferunt corporis cornuumq; figura, sed minores multo sunt. Valent acumine uisus. Vocem edunt sonoram & debilem, quas dum inflatis arborum folijs imitantur Venatores, latitantes euocant atq; alliciunt, ac procurrentes uel iaculis configunt uel uiuos capiunt. Cornua eodem tempore abijciunt quo Cerui, sed ferè in loca auia condunt, Quapropter non frequenter reperiuntur.

Damæ, πρόκες. Gemsen mit hornern fur sich gebogen. Magnitudine, figura & pilis à Capreolis non multum differunt. Cornibus uariant, quæ his non sunt ramosa, sed longa, plana, et acuta, & antrorsum incuruata.

Rupicapræ à Damis differunt Cornibus retro inflexis, & in gyros ἑλικοειδῶς contortis. στρεψικέρωτες. Gemsen mit hornern hinter sich gebogen.

Capricornus, Ibex αἰγοκέρως, Steinbock In

alpibus frequens est, maior hirco, colore fuluo, cornibus grandibus, quibus cum ex altis desilit rupibus, sese excipit & fulcit, ne terræ allidatur aut saxis, mirandæ uelocitatis. Vbi effugia & euadendi occasiones omnes interclusas esse sentit, uertens sese concitatißimo impetu fertur in Venatorem, ut eo præcipitato euadat.

Ceruus ὁ ἔλαφος. ein Hirsch.

Cerua, ἡ ἔλαφος. ein Hinde. Hæc cornibus caret, quibus armatur Ceruus. Estq; cornuum maximus usus in medicinis, ut & oßis Carthilaginei, quod in sinistra basi cordis ad orificia arteriæ magnæ & arteriæ uenalis duorum semicirculorum penè figura, se mutuo extremo ambitu contingentium consistit, & pellis & penis. Cornua omnibus annis stato tempore Cerui amittunt, & tunc maxime inuia petunt. Viuaces sunt, & ætatis indicium certißimum est raritas & scabricies dentium aut frequentia, non ramorum in cornibus numerus. Vidimus ipsi cornua plurima in plures quam uicenos, quædam in tricenos binos, nonnulla etiam in quadragenos brachiata ramos, Tempore coitus, quod in Arcturi ortum incidit, ferè toto mense aut abstinent ab omni cibo, aut parcißime eo utuntur. Neq; ferè in captorum tunc uentriculis aliud quidquam præter harenulas reperitur. Capiuntur mirifice

cantu

cantu uel humanæ uocis uel fiſtularum. Eſt & aliud Ceruorum genus cornibus ima parte tantum & in rariores ramos ſparſis, ſuperiore oblongis ſimplicibus & acuminatis. Spishirſch.

Canis, κύων, ein Hund.

Catellus. κυνίδιον, ein hundelein.

Catuli, σκυλάκια, iunge hundelein.

Canes Veſtigiatores, quorum in uenatu ſolertia & ſagacitas plurima. Odore enim ſcrutantur & explorant, & uel produnt indicio, uel de latebris perueſtigatas exturbant feras. κύνες ἰχνευτικοὶ. ſpurhunde.

Canes Venatici, qui latebris eiectas & fugatas perſequuntur feras, & uel mordicus comprehenſas retinent aut necant, uel in expanſa compellunt retia κύνες θηρευτικοι iaghunde.

Canes domeſtici, κύνες ἐπί φυλακῆ uel οἰκουροι, qui cuſtodiæ & excubiarum cauſa aluntur. Haushunde,

Moloßi. μολοσσοι uel μολοττοί, κύνες ποιμενικοὶ. Schaffruden, qui gregibus preſidij & defenſionis cauſa adiunguntur.

Catelli. μελιταῖα κυνίδια uel μελιτηοι κῦνες, lusthundlein, qui in delitijs habentur, & exercentur atq; aſſueſiunt ad ludos ſaltusq;. Commune omni canum generi Cæcos gignere, qui eo

tardius uisum accipiunt, quo plures uno partu eduntur. Ante septimum tamen diem nunquàm cernunt. Aiunt si unus gignatur, nono ei die à partu oculos dehiscere atq; aperiri: si duo, decimo: atq; in totidem dies prorogari cæcitatem supra nonum, quotus est Catulorum simul editorum numerus. Inter hos uero præstare illum, qui postremus uisum adipiscitur, & quem canicula mater præ cæteris fouens primum ad cubile deportat. Fidelißima animalium quæ nobiscum degunt, sunt homini canes & equi.

Erinaceus ἐχῖνος ὁ χερσαῖος, *ein Igell. Notum animal pelle uestitum aculeata undiq;, præter quam ima parte, cui lanugo mollis rara & innoxia. Alimenta conquirit & in hyemem futuram præparat ac comportat magna solertia. Contractis enim ore pedibus ac tota parte inferiore sese in rotundæ pilæ formam orbiculatim conuoluit ac complicat, & sese uolutans supra poma humi sparsa exertos in ea aculeos adigit donec adhærescant. Tandem onustus præda se rursus explicat unoq; ore arrepto ad cubile properat. Duo Erinaceorum genera sunt, Porcini & Canini. Sawigell & Hundsigell.*

Equus, ὁ ἵππος, *ein roß, Pferd, hengst,*

Equa, ἡ ἵππος ἡ ἵππος θήλεια, *ein feldyn, stut, gurr.*

Pullus

Pullus equi πῶλος, Fulchen, Equorum alij bellatores, alij itinerarij, alij Vectarij. Ex itinerarijs sunt qui austurcones & gradarij uocantur quos in Hispania Thieldones gignunt. Zelter. Geneter. Et ueredi Postross.

Cantherini, equi Castrati. Wallachen.

Marones. λευκόψαροι. Plassen. Tales Thracios fuisse equos apud Vergilium legimus.

Thracius Albis.

Portat equus bicolor maculis, uestigia primi.
Alba pedis, frontemq; ostentans arduus albam.

Ex itinerarijs sunt & κέλητες. Renpferde. Fuerunt enim in usu ueteribus duo genera equestrium certaminum συνωρὶς & κέλης. In Synoride agitabantur bigæ. κέλης erat agitatio μόνιππος.

Elephas. Elephant. Animal grande uix ante (ut opinor) in Germania uisum, quam à maximiliano Rege Bohemiæ Ferdinandi filio ex Hispanijs Viennam adductum est. ab ore προβοσκίδα demittit longitudine decem cubitorum. Carthilagineam, mobilem, in cuius extremo duo sunt patula foramina narium instar, & supra ea acuta lingula, qua arripit res minutiores. Maiores enim tota proboscide excerta reflexaq; apprehendit & attrahit. Cutis ei cinericei coloris, scrabra

&

& aſpera, de pilis, qualis eſt equorum attritorum funibus. Dicitur extimeſcere mures, iiſq; terreri ac fugari, & cohorreſcere ad grunnitum porcorum.

Fiber, κάστωρ, Biber. Animal ἀμφίβιον, pedibus prioribus caninis, Poſterioribus anſerinis, quibus cum natat in aquis remigat, pelle cinerea declinante ad nigredinem, cauda oblonga lata et chartilaginea, qua fluitans uice gubernaculi utitur, horrendi morſus, adeo ut & arbores iuxta flumina dentibus ceu ferro cedat, & hominis parte comprehenſa non antequam fracta concrepuerint oſſa morſus reſoluat. Teſtes eius Medici καστόριον uocant Bibergeel.

Felis. ἡ γαλεότης. Katz Catus. ὁ αἴλουρος Katter. Notum & domeſticum animal, Specie Leoni non abſimile præſertim faciei dentium & unguium. Eſt & ferarum ac ſylueſtrium felium genus, domeſtico maius, pilo fulueſcente, ſed uariato nigricie undulatim intermixta. Wildekatzen.

Glis ὁ ἔλειος Fech, Schönberg. Animal eſt de genere murium, ut placet Alberto, & breuibus pilis ac tenera pelle ueſtitur. Colore uarium eſt, in dorſo cæſium, inferne album, breui pilo molli & tenero, ſemiferum. Genitorem ſenecta feſſum inſigni pietate alit. Ineunte hyeme abdit ſeſe in caua

caua arborum & tota bruma delitescit ac pinguescit. Æstate rursus prodit ac uelut iuuenescit. Versatur ac degit in syluis.

Hystrix. ὕστριξ, Vulgus porcus spinosus, Stachelschwein, Ex genere Erinaceorum est seu Ericyorum, Longis circumquaq; armatur aculeis, et cum intendit cutem mißilibus, colore per interualla uarijs partim nigro, partim albicante. Ora his urgentum pungit & sauciat canum, & longius etiam eiaculatur in prosequentes. Latet æstate, hyberno tempore de cauernis prodit.

Hyæna, ὕαινα. ignota. In mortuorum sese abdit sepulchra, & noctu auium adit stabula, redditisq; quas audit uocibus perfecta imitatione pastores euocat, egressos laniat ac deuorat.

Leo λέων, Law. Leæna λέαινα. Hæc iuba caret, qua leo decoratur. Pelle tegitur fulua, anterius uillosa, posterius breuibus & confertis intexta pilis. Oculi ei χαροποί. Species oris feli similis. Refugit & abhorret scorpiones, & ad conspectum albi coloris præfulgidi, atq; Galli cantum expauescit ac contremiscit.

Lupus. λύκος. Wolff. Ferox bestia, fraudulenta, crudelis & uoracißima, sed amans sobolis suæ. Infesta ouibus naturaliter. Figura Canibus non absimilis. Septentrionales regiones gignunt etiam

etiam aluntq; lupos nigricantes, maxime uero Moſcouia & Lituania, minores uulgaribus, non abſimiles uulpibus cæruleis, de quibus infra, ſed aſperiore pilo.

Lupus ceruarius θῶς. *Luchs. Acerrimi morſus animal, oblongum, breuibus cruribus, pelle indutum infra albicante, ſupra ex fuluo ſuppurpuraſcente, ſed maculis notiſq; uaria, quæ ſpeculorum inſtar radiant, pilis mollibus confertis longiſq; obſita, qui in Ventre longiores ſunt & pulcriores, ſed rariores. Eſt autem tam ferum & ſæuum animal ut lupum etiam inuadat atq; interficiat.*

Lepus, λάγως χερσαῖος. *ein* Haſe. Alius eſt θαλάττιος.

Cuniculus δασύπους *uel* κόνικλος. *Minor eſt lepore colore albo, aut uario, aut leporino. Cætera lepori non abſimilis. Antra quærit & excauat in montibus, eaq; æquat puluere, ne peruestigentur. Mane & ueſperi prorepit, atq; in ueſtibulo antri ſedens circumſpectat. Fœtus horum, quos uel uberibus ablatos uel uentre exectos Romani in delitijs habuerunt, latini Laurices uocarunt. Kuniglein.*

Lynces plurimos alit Suecia circa Helſingiam, oculis perſpicaces, toto corpore ſed in collo maxime uarios & maculoſos, linguis ſerpenti-

nis,

nis, quas exerunt & exporrigunt in longum, unguibus magnis, oculis prominentibus, collo flexibili, quod mirifice circumagunt. Sueci uocant Kattluchs.

Lutra & Lutris, ἐνυδρὶς, Otter, Natter, Ἀμφοτερίζει ut fiber, longior latiorq; Catto, colore fusco, nitente, cruribus breuibus, longa cauda, pilo pluma molliore, acutißimi morsus, Nam hominis parte correpta, à morsu non desinit, nisi fracta & comminuta crepent ossa.

Latax, λάταξ: ex aquis lutræ modo uictum petit. Vulgo Noerza, Nurtz. Lutræ cognatus Ichneumon Ægyptius, ein Ægyptischer Otter.

Lacerta, σαύρα. Lacerta uiridis. Grunèidex.

Lacerta chalcidica σὶψ ἢ σαῦρα χαλκιδική kupfferèidex.

Lacerta aquatica, Wassermolch, Wasserèidex, qua pro Scinco hactenus multi usi sunt.

Μονοκέρως Vnicornis, Einhorn. Animal mugitu horridum, equino corpore, capite ceruino, pedibus Elephantinis, cauda suilla, uno cornu duos cubitos longo media fronte prominente, foris ob corticem quo tegitur rasilem nigro, intus candido & splendente, ex ampla basi sensim fastigiato in acutißimum apicem & ceu ἑλικοειδῶς intorto, circa extrema duro ac solido, uer-

sus

ſus baſim caua & medulla candida referta.

Muſtela. γάλη. γάλη κατοικίδιος. Id eſt, muſtela domeſtica. Wiſel, bilchen, milchmeuslein. Minor eſt muſtela ſylueſtri ſaterio ſimilior quam muri, inferne alba fulua ſuperne.

Muſtela ruſtica uel ſylueſtris, ἴκτις ἢ γάλη ἀγρία, Iltiß. Domeſtica muſtela maior eſt. Mutat ſedem quotidie, & catulos transfert. Odit & perſequitur ſerpentes acerrime, quibus cum congreſſura munit ſeſe ruta. Vtraq; ὀρνιθοφάγος eſt & infeſta muribus.

Mus. μῦς. Maus. Mus domeſticus minor in domibus degit & horreis, corpore paruo, colore nigricante. Mus domeſticus Maior, ein Ratt.

Mus agreſtis maior uel mus ſubterraneus. ʒißmaus, erdmaus, ackermaus. Fuſcum eſt nigris in facie maculis.

Mus ſylueſtris minor uel corylinus. Haſelmaus. Rubet cauda piloſa, delectatur auellanis.

Mus araneus, μυγάλη. Spitʒmaus, ʒißmaus. Venenatus eſt. Mus noricus groſſe ʒißmaus. Pile,

Sorex genus murium ſubrubens, longa cauda acuta uoce, uenenoſum. Spitʒmaus.

Mus Ponticus. μῦς ὁ πόντιος ὁ λευκός. Alberto Ariminius & Erebinius. Hermlein, Solus hic ex muribus albus, paruus, muſtelarum figura, qua-

ra qua propter ad mustelarum genera aliqui referunt. Hyeme candet instar niuis æstate flauescit, inferre tamen semper albicat. Extrema cauda nigerrima est.

Mus aquatilis uel testudo lutaria, ὠμὺς uel ἢ μῦς ἢ διζιοῦσα ἐκ τοῦ ὕδατος Wassermaus.

Mus marinus.

Mus Alpinus & montanus. Alberto Emptra. Murmelthier. Magnitudine melium in Alpibus reperitur, quiescens aut comedens residet in clunes. Pedibus binis posterioribus ingreditur, prioribus uice manuum utitur, grunnitum edit. Huic simile specie animalculum, quod cuniculum Indicum uocant, colore uarium, aut album, aut flauum, aut nigrum, aut mixtum, grunniens ut porcellus, sed alpino mure minus est, & habetur in delitijs, Indianisch kuniglein.

Meles & Melis. Vulgo Dachsus. Dachs. Animal pingue, dorso latiore, mordax admodum, pilis superne ad nigredinem uergentibus, inferne candicantibus, uerumtamen & nigris superius candidos & candidis infra nigricantes pilos aspersos habet, cruribus breuiusculis, capite in summo nigro, laterotenus albo. In metu sufflatæ cutis distentu ictus hominum & canum morsus arcet. Duo melium genera. Vnum caninum

πολυ-

πολυχιδὲς pedibus. Alterum Suillum διχηλὲς.

Martes & Martarius uulgo, ab Aristotele ut conijcio σαθέριον nominatur. Animal est figura mustelæ, magnitudine Catti, longius tamen & breuioribus cruribus, superne fuluum cum quadam fuscedine, inferne album aut flauum. Duo eius genera. Vnum Faginum quod in fagis nidificet cognominatum, deterius est. Buchmarder Dachmarder. Steinmarder. Alterum Abietinum quod abietes amat & incolit, præstat. Thannenmarder. Fichtenmarder. Baummarder. Satherio cognata, quæ uulgo Zobela uocatur. Aristoteli ut diuino σαΐύριον. Sed præstat pilorum mollicie, densitate, colore ex fuscedine superficietenus nitente, subtus uergente ad cæsium, pellis soliditate. Cætera satherio similis.

Machlis alci similis, nullo propaginum flexu, celerrima. Quietura non in terram procumbit. sed inclinato aliquantulum corpore stans arbori annititur. Frequens in Moscouia est, Incolæ Elend uocant, ut alcen ueram. Est in terris septentrionalibus & animal, quod ab insigni uoracitate Gulonem & πολυφάγον nominare possumus. Sueci Ieuer uocant ut conijcio uielfras. Non multo maius est uulpe: coloris mustellini,

lini, nigricantis, & pulchre nitentis, undulatim obscurè uariati ut in serico damasceno, pilis longis, non ita mollibus: cruribus breuibus. Conscendit arbores indeq; in prætereuntia desilit pecora & homines etiam. Ventrem onustum distentumq; & turgentem cibo angustas rimas perrepens ita comprimit, ut cibos quandoq; exprimat.

Mulus, ὀρεὺς, *Asinus syluestris uel montanus*, Maulesell. *Sui generis animal ab* ἡμιόνῳ *diuersum, Latini uocabulis non distingunt.*

Mulus, Mula, ἡμίονος, *Differt à Mulo montano.* ἡμίονος *enim nullum animal gignit, ut inquit Aristoteles*, τῶν ἡμιόνων γένος ὅλον ἄγονον. *Latini ex asino & equo natum Mulum. ex equo & asina Mulam: Ex equo uero & asina marem Hinnum uocant.*

Oues, πρόβατα *quæ pariunt* Schaaff.

Oues quæ non pariunt, ὄϊς, Scheps, *Mares in hoc genere castrati uocantur à Latinis Veruces*, Hammel.

Agni. ἄρνες ἢ ἄμνοι, Lemmer.

Aries. κριὸς, Wider. *Virq; paterq; gregis.*

Oryx de Caprearum genere, bisulcus. unicornis, prægrandi corpore, magnitudine hirci, barba sub mento promissa.

Pardus. πάνθηρ *Lupus canarius. Animal ut*

quibusdam placet ſui generis. Alij marem pantherarum eſſe uolunt, Frequens in Africa, colore ex ceruleo aliquantulum nigricante, maculis uigris, oblongis, undulatim aſperſis, magnitudine canum uenaticorum maiorum, facie cattorum.

Panthera. πάρδαλις. Beſtia colore ex albo flaueſcente, maculoſa tota, notis orbicularibus fuluis ac nitentibus oculorum inſtar uariata. Amica feris omnibus præter aſpidem & draconem. Capitur uino inebriata, ut Oppianus refert.

πλατυκέρωτες à latis ſic dicti cornibus, ceruis ſimiles ſunt, cornua habent lata parte ſuperiore & ramoſa, ceruices iubatas. Prußia his abundat & Liuonia. Damhirſch & Damlein.

Rhinoceros. ῥινοκέρως. Grande animal eſt, unum in nare cornu habens, quo ad ſaxum attrito & limato præparat ſe pugnæ cum Elephante, cui natura hoſtis eſt, & in dimicatione aluum maxime petit, quem ſcit Elephanti molliorem eſſe.

Sciurus, σκίουρος ἢ καμψίουρος. Eichorn. Muſtela paulo altior, rutilus, ſed hyeme rubedinem in cœſium uertit colorem. Caudam oblongam uilloſam & denſam habet, qua cum reſidet inflexa dorſum caputq; tegit, unde & nomen habet. Curſu ſaltuq; ualet plurimum, & tempeſtates occulto naturæ ſuæ ſenſu præſagit. Obturatis

enim

enim qua spiraturus est uentus cauernis ex parte alia fores aperit.

Sciurus Cœsius figura, magnitudine, moribus & uictu priori prorsus similis: colore discrepat, qui huic in dorso cœsius, imo uentre candidus est. Pilis uestitur mollissimis & delicatissimis. Fech, Schonberg.

Simia, πίθηκος, ein Aff: Genera Simiarum plura & diuersa. κυνοκέφαλοι à caninis capitibus dicti, Affen mit hundskopffen. His efferatior natura & malignior.

Satyri & Sphinges mitissimi.

Καλλίτριχες toto penè aspectu differunt. Barbam habent in facie. Caudam late fusam. Vulgo Æthiopicæ Simiæ nominantur. Ex hoc genere qui albent toto corpore, reliqua prioribus similes, Indicæ uocantur Simiæ.

Scincus σκίγκος uel κροκόδειλος χερσαῖος, Non est Wassermolch seu Wassereidexen. Sed ex Ægypto adfertur.

Sues ὕες. Mares à Latinis Verres. Germanicæ. eber: fœmellæ Scrophæ nominantur. Sew.

Porcus χοῖρος. Geschnitten schwein. Inde χοιράδες, id est, strumæ seu scrophulæ. Kropff an dem hals.

Domesticæ sues. ὕες ἥμεροι. Hausschwein Syluestres & feræ. ὕες ἄγριαι. Wildeschwein

obuios, & uenenato aculeo ualide in corpora adacto sauciat atq; inficit. Vnde & nomen habet Iaculos hos Lucanus uocat, Iaculiq; uolucres.

Ἀμφίσβαινα, zweykopffichte schlangen, Ἀμφικέφαλος est ut Solinus annotauit, Caput habens geminum, unum anterius, alterum inferius. ad caudam. Sed uno reuera tantum est capite. Extrema cauda capitis formam refert, quod anteriorem tumida magnitudine æquat, & serpens ipse ob costas quoquo uersus mobiles in utramq; repit partem, unde ἀμφίσβαινα dicitur, ἀπὸ τοῦ ἀμφιβαίνειν.

Aspidum genera Ægiptijs nota sunt, cute aspera & scabra, Cinerea, oculis Scintillantibus. His ad ubera admotis post Actiacum prælium sese Cleopatra interfecisse commemoratur. Intra trium horarum spacium hominem interimunt. Tria genera recensentur. Πτύας quod expuit uenenum quo necat denominata est. Collo enim exporrecto, prætentataque & explorata corporis quod petit distantia, postea uirus eiaculatur, χερσαῖα alterum genus, uel potius κεραῖα, id est cornuta. In capite enim duo eminent tubercula cornuum instar. Color corporis rubeus est. Venter Siccus & asper. Longitudo duorum cubitorum. χελιδονία tertium, quod

inter quas mas Aper latinis, Græcis κάπρος dicitur, ein wilder eber.

Rana uel Rana subcinerea, βάτραχος χερσαῖος, Frosch.

Ranuncula βατράχιον.

Rana uiridis, βάτραχος χλῶρος, Duo eius genera. Vnum in aquis præcipue degit, quod coaxat. Linguam enim faucibus adhærentem & impeditam habet. Alterum terrestre βρέξας. καλαμίτης, Laubfrosch. Vocalis est, & noctu maxime clamat, insidens arboribus aut plantis, & tunc ferè pluuias prædicit.

Rana temporaria, Regenfroschlein.

Rana rubeta, ὁ φρῦνος, Maxima omnium, ueneni aliquantulum habens, degit in rubetis & dumetis.

Rana uenenata Fossilis, Bufo, πυριφρῦνος Fewerkrote. Cinerei est coloris & densissimæ pellis. Viuit sub terra, & humore terreno uescitur. Fit præda talpis.

Μολουρίδες, βατραχίδες, γυρῖνοι, Kauelkroten. Cicadis similes sunt.

Serpens. Schlang. Serpentum plura genera, quæ Lucanus recitat & Nicander.

Ἀκοντίας & ἀκοντιζός. Toto corpore extenso in longum uibratoq; iaculi instar insilit in obuios,

ſurdum eſt, colore hirundinis. Longitudine unius cubiti.

Anguis ein Schlang. *Vocatur & nomine generis ſerpens. Naſci anguem ex medulla ſpinæ hominis tradunt, etſi ſua quoq; eſt anguibus coeundi & pariendi conſuetudo. Diſsident naturali odio à muſtelis, & ſaliuam hominis ut exitiale ipſis uenenum refugiunt. Si læſerint hominem, à terra non recipi amplius aut foueri dicuntur.*

Baſiliſcus, βασίλισκος. *Serpentum uenenatiſsimus, ut qui ſolo halitu interficit, urit & corrumpit obuia quæq;, adeo ut & quos conſpexerit, & qui ſtridulo ſono perſtrepentem audiuerint eos inficiat ſolo obtuitu ſonituq;. Longitudo duorum palmorum eſt. Caput acutum, ornatum diademate cui Chryſolithi color guttulis uariatus candidis uelut quibuſdam interlucentibus gemmis, occuli rubentes. Color ex nigredine declinat in Cinereum. Occiditur à muſtelis domeſticis.*

Βόα, ein Vnck. *Habitatas domos ſubit, & halitu uenenato ſæpe totas adflat & inficit. Ad ubera adrepit Vaccarum lacte turgentia, quæ ſugens & pingueſcit & in molem augetur immenſam. In Aphrica Boam centum uiginti pedes longam inuentam legitur in Hiſtoria Romana.*

Cæcu-

Cæcula, τῦφλωψ τυφλῖνος. Blindschleiche. Parua admodum & gracilis corpore,

Calabricus serpens ignotus.

Natrix. coluber. ὕδρος χερσύδρος. Natter Serpens aquaticus, fontes ueneno inficit. Vnde Lucanus: Et Natrix uiolator aquæ.

Κέγχρις ignotus. Lucanus eius meminit. Et semper recto lapsurus limite Cenchris. Pluribus ille notis uariatam tingitur aluum. Quam paruis tinctus maculis Thebanus ophites, Concolor exustis atq; indiscretus arenis Ammodites &c. Nicander κέγχρωναρ nominat à crebris maculis in milij similitudinem.

Κεράστης. Serpens cornutus. hornichte schlange. Cornibus enim octo armatur, quæ ut arietum cornua intorta & in Orbem ἑλικοειδῶς conuoluta sunt. Caret spinis, proq; illis Carthilagines habet. Ideo flexuosior cæteris & uolubilior. Colore est puluereo. Nicander sena ei cornicula tribuit cum inquit. ἄλλοτε μοὶ πίσυρεσι τοτ' ἐνδοίοισι κέρασης.

Δίψας. Situla. Figura est Viperæ, longitudine palmi, tota nigris tincta in dorso maculis. Nomen ab effectu acquisiuit. Sitim enim in illis quos sauciatos ueneno suo imbuit, accendit inexplebilem, qua uelut ardenti flamma uruntur interius.

Præster. πρήστηρ, ab ardendo dictus. Lucanus. Oraq; dissoluens auidus spumantia Prester.

Pareas παρείας παρὰ τὸ τὰς παρειὰς μείζους ἔχειν, Colore fuluo, oculis uelox, ore lato, morsu non maligno.

Σκυτάλη. Sola & prima exuuias hyeme deponit, cum uerno tempore cæteri serpentes exuant. Lucanus. Et Scytale sparsis etiam nunc sola pruinis, Exuuias positura suas.

Σηπεδὼν ἢ σήψ, à putrefaciente ueneno nomen habet, παρὰ τὸ σήπειν τοὺς πληγέντας, Lucanus. Ossaq; dissoluens cum corpore tabificus Seps, induit colores loci, cui sese applicat. Vt est apud Nicandrum.

τότε δίψιος ἐμβατεῖ σήψ.
Χροιῇ δ' ἀλλόφατόν τε καὶ οὐ μίαν οἰαδὸν ἴσχει.
Αἰὲν ἐειδόμενος χώρῳ ἵνα χείραμα τεύχει.

Vipera, ἔχιδνα. Mas in hoc genere ἔχις, Fœtus Viperarum ἐχιῆες apud Nicandrum, qui de his mira refert, etsi uera negant esse, qui Viperas uenantur. Coeunt mare semen in os fœmellæ proijciente, quod dum collo in os eius inserto peragit, fœmella caput mari præcidit dentibus. Fœtus ubi maturuerunt uelut ulciscentes parentem corrosis atq; exesis lateribus uteri mater-

rius, adeo ut & rumpantur quandoq́;, ut plurimum uero consumantur.

Δρυϊνος uel χέλυδρος. Eichschlange. *Latibula terræ ad radices quercuum subruta excauat. Tanta ueneni eius est uirulentia, ut solo contactu membra quæ attingit, & tota denudet cute & tumefaciat. Moxq́; eodem malo corripiuntur qui læsa membra contrectant. Cum peti se ab aliquo sentit, uenenatißimos & fœdißimos emittit fœtores, quibus organa olfactus adeo corrumpuntur ut nullos postea odores sentiant aut discernant.*

De appellationibus huius serpentis Nicander.
κῆρα δὲ τοι δρυΐναο πιφαύσκεο τὸν δὲ χέλυδρον δ᾽ ἕτεροι καλέουσι &c.

Et de fœtente fumo.

οὐ δὴ ἀπὸ χροὸς ἐχθρὸν ἀκτῇ.

οἷον ἀπὸ πλαδόων τὰ περὶ σκῦλα καὶ δέρη ἵππων γναμπτόμενοι μυδόωσιν ὑπ᾽ ἀρβήλοισι λαθάργοι, *Fumat dorso, & quacunq́; repit de terra ui ueneni fumos elicit.* Lucanus. *Tractiq́; uia fumante Chelydri.*

Dracones *maximi sunt.* Minimus *enim horum cubitos quinq́; excedere :* Maximus *triginta æquare dicitur. Et timent tonitrua & crebro feriuntur.* Drachen.

Πόρφυρος *ignotus.*

Prester

terni erumpunt, atq; ita pereunte matre eduntur. Ob hanc causam parricidæ antiquitus lege Pompeia non gladio, igne aut alijs usitatis supplicijs afficiebantur, sed insuti in culeum bubulum cum cane, gallinaceo, simia & uipera proijciebantur in mare aut uicinum flumen, ut omnium elementorum usu uiui mortuiq; priuarentur. Mares utrinq; binos dentes habent acutos admodum, unum in superiore, alterum in mandibula inferiore, tectos uesicula membranea ueneni plena. Ex ea morsu perforata in uulneribus quod dentibus faciunt uenenum illabitur. Fœmellæ plures habent. Tyrus è uiperarum genere est.

Sunt è serpentum genere & ἔλλοπες, λίβοες, μύαγροι, μόλουροι. αἱμοῤῥοίδες, de omnibus Nicander. Ἔλλοπες ab imbecillitate sic dictæ παρὰ τὸ ἐλλείπειν, uel ἔλλοπες quasi ἴλλοπες διὰ τὸ εἴργεσθαι φωνῆς καὶ ἄφωνοι εἶναι. Est enim τὸ ἴλλεσθαι, εἴργεσθαι ἡ δὲ ὄψ, φωνή, quod muti prorsus sunt. μυαγροι, id est, Venatores murium ἀπὸ τοῦ ἀγρεύειν τοὺς μύας. Vocantur & Rophiæ. Μόλουροι dicuntur quasi cauda ingredientes.

Αἱμόρρους Mas, & αἱμοῤῥοὶς Fœmella. Serpentis genus à quo icti per totum corpus sanguine effuso intereunt, ut Nicander inquit:

μὴ

μήποτέ τοι θήλει' αἱμορροῒς ἴον ἐνείη.
τῆς γὰρ ὀδαξαμένης, τὰ μὲν ἄθροα πίμπρα-
ται οὖλα.
ῥίζοθεν δὲ ὀνύχων ἢ κατείβεται ἄσταγες αἷμα.

Salamandra, ein Molch. Lacertæ similis, cauda prolixa & flexuosa, pedibus aduncis acutisque, cute aspera & scabra, incessu tarto, oculis profundis, colore albo. Ignem quem tangit extinguit. Tanta ei frigiditas.

Stelliones. ἀσκάλαβοι & ἀσκαλαβῶται. *Italis Tarantulæ. Senectutem quam exuerunt protinus deuorant, præripientes comitiali remedia. In dorso pellem habent picturatam & punctis conspersam, quæ Stellarum instar radiant. Vulgo Salamandræ uocantur.*

Scorpius & Scorpio. σκόρπιος. *Scorpion Nicander octo Scorpionum genera recenset, Primum* λευκὸν *uocat à colore albo, cuius morsus non est læthalis. Alterum* πυῤῥὸν *à rutilo colore, quod ictis à sese tremorem & sitim commouet. Tertium* ζοφοειδὲς *à colore obscuro. Quartum* χλωρὸν *à uiridante colore. Quintum* ἐμπέλιον *quasi* πελιδνὸν *à liuido colore. Sextum* καρκίνῳ ἐίκελον, *id est. Cancro simile. Septimum* παγούρῳ ὅμοιον, *id est. Paguro simile, qui Cancri genus est. Octauum* μέλιχλωρον, *à melleo cereo uel flammeo colore.*

Tal-

Talpa, ὁ ἀσπάλαξ, Multworff, Animal notum, nigrum, pelle murium, quod sub terra degit, eamq; suffodit ac subruit egestis uelut colliculis. Visu destituitur: cute tamen detracta, quæ crassiuscula est, oculorum uestigia apparent, nimirum orbiculus nigricans, & in eius medio pupilla, quam κόρην uocant, tandemq; utriq; circumfusum τὸ κυκλώπιον.

Tarandus, ein Reen & Reener. Animal ad Boream Suecis notum & reliquis gentibus Septentrionalibus. Videtur mixtum quiddam esse ex ceruo & Dama, medium proceritate inter utrumq;, craßicie autem & robore neutri cedens. Forma corporis non multum à Ceruo differt, nisi quod crura sunt craßiora & breuiora, ita ut anterior tibia non uideatur excedere palmi longitudinem. Pes demißior est & eius ferè magnitudinis, cuius est Vacca in bimatu. Caput tenue est, argutum, siccum & oblongum, aures breuiores quam cerui. Cornua uero latius etiam sese diffundunt, nec sunt rami teretres, sed nonnihil lati. In utroq; cornu statim à radice recta supra oculos exit tanquam in mucronem ramus initio tenuis & teres, paulatim autem grandescens inq; latum sese diducens, & tandem fissura multiplici ceu in digitos dehiscens, quibus sese

extre-

extrema illorum ramorum contingunt. Cicuri-
bus in hyeme, hi præciduntur, eo quod musco ue-
sci uolentes, quem niue perfossa ungule anterio-
ris pedis & disiecta nudant, impediunt quo mi-
nus os terræ propius admoueant. Palmo supra il-
los ramos insigniores duo trunci cornuum edunt
alios duos in anteriorem quidem partem, ita ta-
men ut recuruentur in altum. Horum caulis fe-
re cubitalis est priusquam in ἀποφύαδας ali-
quot latas finditur ac desinit. Ab horum exortu
trunci ipsi alte sese erigunt, atq; ita incuruantur
ut hemicyclij ambitum efficere uideantur, su-
perantq; extensa in altum proceri hominis bra-
chia. Extrema eorum tandem dilatata in ramos
aliquot insignes ima parte latos, summa nonnihil
acuminatos finduntur. Singulis annis uere ap-
petente cornua amittunt. Relinquunt illa in
uertice capitis qua hæserunt duo profunda uul-
nera, quæ quinq; aut sex dierum spacio fouendo
inuersa ungula posteriorum pedum sanant. Re-
nata cornua tota æstate obducit & uestit pelli-
cula uillosa, quam autumno atterendo saxis ar-
boribusue affricando deradunt atq; deglubunt.
Non est illis idem color hyeme, qui æstate. Hye-
me enim nonnulli albi sunt, alij flaui, alij fului,
alij mustellini, Æstate omnes (exceptis paucis
feris qui nigri sunt) eiusdem sunt coloris & ferè
asinini

asinini nigricantis. Quia tamen pilorum qui albi sunt alioquin, extrema nigricant, quanto in horrore pilos distentæ cutis ceu exerunt colorem uidentur mutare. Inde fortasse nata fabula de Tarando mutante suum & rerum quibus astat assidetue colorem imitante. Venter illis albus est et pars etiam interior crurum anteriorum. Vngula nigra prorsus & distincta á crure tenui linea candida. In anteriore parte suffraginum macula est alba, oblonga, forma ferè amygdalæ. Videtur esse pars altißima totius corporis excepto capite, ubi spinæ coniungitur cauda. Inde ad armos usq; dorsum uidetur in decliue ferri nonnihil. Cauda breuis est ut damarum, ubi exit è spina subcinericia in superiore parte, in reliquis candida. Sub Cauda clunes incipiunt albescere perfacta figura inuersi turbinis, cuius latitudo in basi ea ferè est, quæ transuersæ manus, longitudo duplo maior. Palearia propendent illis ut ceruis & bobus. Incedentes strepitum edunt talem qualem ignis urens spinas. Pascentes incredibili celeritate maxillas mouent cum strepitu, qualem nos leuiter plaudentes manibus excitamus. Nulla re uescuntur quam nuda manu attigerit homo. Contenti sunt cibo tenuißimo & cæteris muscum aridum preferunt, qui saxis & aridioribus locis adheret, qualis

pyris & malis senescentibus innascitur.

Tigris. Tigerthier. Animal Hircaniæ notum, colore subfuluo, maculis nigris, orbicularibus, et eleganti nitore fulgidis asperso. Tigris σχιζόπους est & γαμψώνυξ: πολύτεκνος & φιλότεκνος. Ereptam enim sobolem odore uestigans persequitur tantisper, donec inueniat. Raptor uero conspecta unum ex catulis abijcit, quem illa arreptum in specum reportat, moxq; reuertitur ut & cæteros repetat, iterumq; altero & tertio quartoue recepto redit, assequiturq; ac accelerat raptorem toties quoties insequitur, donec extortos fœtus recuperet omnes, nisi aquis excludatur, sobole nauigijs aucta.

Tragelaphus ex ceruo & hirco mixtum quiddam est, Brandhirsch. Animal est cornibus armatum ceruinis: sub mento hircina decoratum barba: uilloso pectore: robustum & pugnax.

Vrsus. ἄρκτος Beer, Robur urso in reliquo corpore & potissimum in anterioribus pedibus: Caput inualidissimum, ut leoni fortissimum. Ideo urgente necessitate præcipitaturus sese, capite pedibus operto desilit, ac sæpe craneo perfracto exanimatur. In terris borealibus reperiuntur & candidi ursi minores uulgaribus.

Catuli ursorum σκύμνοι uel σκύμνια. Scribunt

E

bunt aliqui Vrsos rudem & informem edere massam, eamq́; lambendo fingere & formare. Id negant uerum esse Venatores, qui & recentißimos ursarum partus considerarunt, & grauidis catulos execuerunt, absolutos utrosq;.

Viuerra. Huius duo genera. Vnum paruum capite uario, dorso rubente, uentro candido. Cuti cius pili tam pertinaciter inhærent, ut à carne citius abstrahatur cutis, quam euellantur pili. Germa: hamster. Alberto Circetus Sclauica seu Illyrica appellatione. Alterum mustela maius, colore ex albo croceoq; mixto, fœcundum, animalibus omnibus inuisum, cuniculis infestum, quos uenatur & de caueis in retia propellit. Alberto furo & furunculus. Frette, Vtrumq́; ὀξύχολον & μάχιμον.

Vulpes, ἀλώπηξ, Fuchs, Notum animal calidum & fraudulentum. Foueas Melium ipsis absentibus ingreditur, & conspurcatas suis excrementis fœtore inquinat ingratißimo, quem illi abhorrentes deserunt foueas & nouas parant. Male affecta pini sese resina sanat ac restituit. Habet Suecia & nigras uulpes, quarum pelles in tanto sunt precio, ut uiginti quinq́; & triginta quandoq́; æstimentur aureis. Habet & cæruleas, & omnium uilißimas candidas.

Vri

Vri boues sunt, quos Wisent Germani uocant: collo, ceruice, & tota anteriore parte iubata barba sub mento.

Zapetion feli simile animal, sed grandius multo & ferum, maculosum, fuscum colore. Ex genitalibus eius resudat, id quod Zibetum uocatur, odoris delicatißimi. Zibekatz. *Est & animal Capreæ non absimile, unico armatum cornu, prægrandi corpore, in cuius umbilico laxioris utriculi modo prominente ex effuso in eum sanguine Moschum generatur, quod attrito ruptoq; umbilico reijcit,* Bisem thierlein.

Serapha animal est, altitudine mediocris equi Thracici, cruribus ceruinis, posterioribus breuioribus, anterioribus altioribus, tota parte posteriore demißiore ac decliui, dorso à clunibus uersus collum sensim assurgente, collo gracili, longo, elato erectoq;, & altitudine oblonga Hungaricorum equitum spicula æquante, capite paruo hinnulorum aut capreolorum capitibus simili, cornibus duobus paruis, acuminatis, fronte summa exertis, pilo plano leuiq;, colore ex dilutiore flauedine nitido, candidis maculis Rhombi figura toto corpore distinctim et undulatim uariato, Vngula bifida plane ut ceruorum aut capreolorum. Meminerunt eius Topographi terræ san-

ctæ. Et Anno 1553. Bizantij apud Imperatorem Turcicum tale uisum est, quod sequenti mox anno extinctum est, Turci Surnapa appellatione cognata nominarunt.

APPELLATIONES INSECTORVM.

APES, μέλιτται, Binen, κηρόποιαι, *Has mortuas sunt qui putent reuiuiscere, si intra tectum hyeme seruentur, deinde uerno Sole torreantur, ac ficulneo cinere toto die foueantur. In totum uero amissas reparari, uentribus bubulis cum fimo obrutis, Vergilius ex iuuencorum cadaueribus apes, ut ex equorum uespas & crabrones, ex Asinorum scarabeos nasci tradit. Et notus est uersus Græcus.* ἵπποι μὲν σφήκων γενέσις, ταῦροι δὲ μελισσῶν.

Dux Apum præstantior. ἡγέμων πυῤῥὸς, *der röttlichte binen konig.*

Apes rotundæ & uariæ, quæ optimæ. μέλετται στρόγγυλαι καὶ ποίκιλαι. *Runde binen vnd sprencklicht.*

Apes longæ. μακραί. *Similes Crabronibus. Lenglichte binen.*

Fures. φῶρες. *Nigræ apes cum latiore uentre. Schwartze binen.*

Aranei.

Aranei, ἀράχναι & ἀράχνια. Spinnen, Genera araneorum plura.

Phalangia, φαλάγγια, quorum differentiæ septem.

ῥὼξ & ῥάγιον, Acinor nigro similis, ore minimo sub aluo, pedibus breuißimis tanquam imperfectis. Dolor à morsu eius qualis ab ictu scorpionis, Kleine schwartze spinnen, rund wie eine Weinbeer.

Stellio, ἀστέριον, Albis seu stellatis uirgulis distinguitur. Kleine sprecklichte erdspinnen. Hinc stellionatus crimen.

Cæruleus araneus, κυάνεον, lanugine nigra, Caliginem concitat & uomitus.

Araneus muscarius, ἀγρώστης, Venatur muscas telis in pariete latißime expansis, Fliegenfanger.

Σφήκειον & δυσδήρι, A difficili pugna denominatum est, inimicum uespis. A crabronibus penna tantum differt.

Μυρμήκειον. Araneus capite formicis similis, aluo nigra, albis guttulis distincta, Vesparum dolore infestat, Septimum Cantharidibus simile.

Alterum genus araneorum λύκον & λύκειον uocant, id est, lupinum. Species eius duæ. Vna quæ non texit, λύκος μυκρός. Altera quæ ad

 sepes

ſepes texit, lanuginoſa, grandi capite, λύκος μείζων, id eſt, lupus maior, ʒaunſpinnen.

Tertium genus, ἀνώνυμον, Sapientiſsimum omnium & artificioſiſsimum in texendo.

Quartum, πετραγνάθιον Plinio,

Aſylo, Tabenus, Oeſtrum, οἶστρον, Bremſe. Pungit & infeſtat in æſtu.

Aureliæ, χρυσαλλίδες, Goldwurmlein. Fiunt ex crucis olerum & oleribus inſidunt, In Raphani folijs enim primo uere ros calore ſolis ſpiſſatus cogitur in milij magnitudinem, Inde porrigitur uermiculus paruus, & triduo mox eruca, quæ adiectis diebus accreſcit, immobilis, duro cortice, ad tactum tantum mouetur aranei. Hæc deinde eruca, quam χρυσαλλίδα appellant, rupto cortice uolat papilio.

Bombyx, βόμβυξ, Seidenwurm, Sunt autem Bombyces primum erucæ albæ, cum ſericum nent. Ex his bombyli fiunt: ex Bombylis Necydalis: ex Necydalis ſex menſibus uiciſsim Bombyces.

Blattæ lucem fugiunt, & ex humida naſcuntur materia. Heymen. Differentiæ earum tres. Molles μυλοικα, quæ circa molas naſcuntur, & quæ odoris tedio inuiſæ acutas clunes habent. Grylli à blattis differunt. Sunt enim animalcula ſimilia locuſtis ſine pennis. Græce τρυξαλίδες, Feldheimen, Feldgrillen, Feldheuſchrecken.

Blatta

Blattæ pistrinariæ, σίλφαι αἱ ἐν τοῖς ἀρ-τοκοποίοις, Meelwurm Brodwurm.

Blattæ uirides αἱ πρασοκουρίδες, Arrodunt herbarum & præcipue porri folia. Vnde Porri-cidæ nominantur.

Bruti. ἀττέλαβοι, Krautwurm. Krautkefer. Sprenkell.

Buprestes, βουπρήστεις, Qualster, E Cantha-ridum genere, simillimæ scarabeo longipedi. Fal-lunt inter herbas boues, deuorataq́; ita inflam-mant eos, ut rumpantur. Vnde & nomen inue-nerunt.

Clerus, κλῆρος, uel πυράυστης, Vermiculus araneo similis, qui parit in alueis. Nocet fauis & facit ut examen ægrotet.

Βουκαρίδες, uel ὄνοι uel ὀνίσκοι, uel τίλοι, Latini mellepedæ & multipedæ. Vermes pilosi, qui nascuntur in humidis locis uel sub uasis aqua repletis, multis pedibus arcuatim prorepunt, atq́; ad tactum contrahunt se Eselchyn.

Crabrones, καθαρίδες, Horlitzen. In cauernis ac sub terra nidos faciunt ex luto.

Crabrones syluestres, κανθαρίδες αἱ ἄγριαι. In arborum cauernis degunt. Ferociores multo & nocentiores prioribus Ictus eorum absq; febre non est. Ducem eligunt ut apes, & aculeo omnes armantur.

Culices, ἀσπίδες κώνωπες, Mucken, Schnecken, Differentiæ culicum plures.

Culices ficarij, ψῆνες, ψῆνες, Generat hos Caprificus fructibus suis.

Culices Vinarij, κώνωπες, Oriuntur ex Vermiculis, qui uini fece acescente gignuntur.

Culices muliones αἱ ἐμπίδες, Ex tipulis quas ascarides græci uocant Circa puteos & aquas nascuntur, Wassermucken.

Cicadæ τέττιγες, Heuschrecken, Differunt à locustis nostris, quæ in segetibus degunt. Cicadæ sonoræ, quæ canunt, ἄχεται, Minores mutæ τεττιγόνια.

Cicindelæ, Nitedulæ, Duplices sunt, Aliæ non uolant, πυγολαμπάδες αἱ ἄπτεροι, A clunium fulgore nomen sortitæ, Fiunt ex crucis pilosis & mutatæ degenerant in Cyrres βοστρύχους dictos, Aliæ uolant, πυγολαμπάδες αἱ πτέρωτοι, Cicindelæ uolantes, Lichtmucken, Lucent de nocte & in tenebris oculos uelut fulgore præstringunt, Circa elychnia uolant uesperi.

Cantharides, αἱ κανθαρίδες, Muscæ uirides Goldkefer, Fœtent & cum uim habeant διουρητικήν, incautius sumptæ renes exulcerant.

Cimices, κόρεις οἱ ἀπὸ κλίνης Wantzen.

Cosi, ξυλοφθόροι, Holtzwurm, uocantur & σκώληκες, Sed hoc nomen generale est.

Cosis

Coßis cognatæ θρίπες *sed minores,* Kleine *holtzwurmlein.*

Erucæ κάμπαι, Raupen, *Erucæ Pinorum.* πιτυοκάμπαι.

Formicæ, μύρμηκες Emſen, *Laborioſæ ſunt, tota æſtate conuehunt & reponunt, quo hyeme fruantur.*

Fuci, κηφῆνες, Threnen.

Gurguliones, κίες Kornwurm. *In frugum excußis granis naſcuntur, eaq; corrodunt & deuorant.*

Αἱ λαμπυρίδες, Feurkefer, *Lucent ignium modo noctu clunium & laterum fulgore.*

Hepiolus, ὁ ἠπίολος Papilionum *genus quod circa ardentes lychnos noctu uolitat & ſæpe impetu flammam extinguit.* Kleiner zweyfalter.

Hirudo. βδέλλα, *à ſugendo dicta, Sanguiſuga* Aegel.

Lentes, κονίδες, Niſſen. *Ex pediculorum inter ſe coitu generantur in capite & aſperginis inſtar pertinacißime capilitio inhæreſcunt.*

Locuſtæ, ἀκρίδες, *ſic dictæ* ὡς ἐπὶ τῶν ἄκρων ἀθέρων τοῦ σίτου ἵπτασθαι. *Variæ ſunt, differuntq; magnitudine & coloribus. Germani una uoce* Heuſchrecken *uocant.* ἀκρίδες αἱ ριγχάκοσκοι *uel* ὄνοι, *Latine* Aſiraci *uel* Aſelli. *In Lybia*

bia comeduntur. Carent alis. Vidimus annis superioribus magna locustarum agmina ex Oriente appulsa & Meridie, quæ tam denso confertoq; uolabant agmine, ut solem obumbrarent: pennarum uero stidore tanto, ut alites esse crederentur. Immensos tractus alarum permeabant remigio, & quacumq; procumbebant multa tactu adurebant, omnia uero arrodebant morsu, ut demessa attonsaq; uiderentur.

Byturi, ἴπες. *Vermiculi, qui ex austrina cœli constitutione putrescente in uitibus humore superfluo & excrementiceo nascuntur, cum primum geminant Vites, eroduntq; gemmantia uitium germina.* κάμπαι, *in oleis nascuntur uitio aliquo affectis cœli terræuè iniuria, cum primum germen edunt uel efflorescunt.*

κράμβοι, *Vermes in Vuis & Pampinis nati ex affectione ærugini simili.*

Ἄκαρι, *Animalculum quod in uetusta cera de putredine humoris aquei reliqui post aëreum humidum attenuatum et pene absumptum gignitur.*

Lytta, λύττα, *Vermiculus qui linguæ canum innasci atq; insidere consueuit, quo exempto Catuli nec rabie corripiuntur nec fastidium sentiunt,*

Lumbrici ἕλμινθες *Nascuntur in animantibus & eorum præcipue intestinis. Origo è putreinde est. Horum.*

Lum-

Lumbrici rotundi. στρόγγυλαι, Runde lange Wurme.

Lati lumbrici, πλατεῖαι, Dicke Wurme

ἀσκαρίδες, Latine Tipulæ. Kleine Wurmlein. Albicant & sæpe magno numero ab infantibus præsertim ἀδδηφάγοις eduntur.

Lumbrici seu Vermes terrestres. γῆς ἔντερα Regenwurm.

Μίσαι, Vermiculi consummentes fabas. Kleine bonenwurmlein.

Muscæ, μυῖαι, Fliegen, μυώπες, Roßfligen.

Mordellæ, ὀρσοδάκναι.

Νύμφαι, Vermiculi uocantur, ex quibus mutatis Apes, Vespæ, & Crabrones generantur, scilicet, cum mutari iam incipiunt.

Pediculi, φθεῖρες, Leuse, Origo pediculorum è putredine in animantibus, quorum caro laxior, humidior & περιττωματικωτέρα, qualis suum & anserum. Inde φθειρίασις, qua perijt L. Sylla, Leusesucht.

Pulices, ψύλλαι, Floe.

Papiliones, ψυχαί, Summeruogel, zweyfalter. Differunt coloribus, qui alijs candidus est, alijs ex cœruleo candicans, alijs niger, alijs aureus, alijs uiridis, alijs & plærisq; uarius.

Tipu-

Tipulæ, αἱ ἀσκαρίδες, Ex his fiunt Culices muliones, Wasserspinnen.

Ricini, Vermiculi seu pediculi Canum.

Scarabei Tauri uel Lucani, κάραβοι, Schroter hornichte kefer, scarabei terrestres, Cornua his prælonga bifidis dentata forcipibus, quæ ad morsum in cacumine comprimunt, ut Cancri chelas suas & Scorpij.

Scarabei Virides & Gallerucæ, αἱ μηλολόνθαι, Grunkefer.

Reduuij, κρότωνες, Holtzbock, Pecudibus æstiuo tempore aculeo totoq; capite infixo inhærescunt, sugentes sanguinem.

Scorabei pillularij, αἱ κάνθαροι, Roßkefer, Hi in fimo quem uolunt hyeme conduntur exanimes, & Vermes pariunt, quibus uerno sole fotis ac uiuificatis restituuntur.

Scolenpendra uel Centipeda, Nossel, Ossel. Pennatis connumeratur insectis. Discissa longo uiuit tempore, ut pleraq; insecta longa πολύποδα, & pars abscissa tam caudam quam caput uersus mouetur.

Tineæ, σῆτες, Schaben, Vermiculi qui Vestes arrodere & libros consueuerunt.

Teredo, τενθρηδών, Kupfferwurm Non absimilis Crabronibus, sed uaria & latitudine proxima apibus. Appetit delicatos & dulces cibos auide,

auide ad eosq; cum impetu aduolat. Vnde & nomen habet, τένθεα enim λιχνότητα significat et γαστριμαργίαν, Aculeus eorum δ τενθρηνιον.

Teredo. τερηδών, Erucæ nomen quæ in alucarijs gignitur.

Vespæ. σφῆκες, Wespen. Duæ sunt Vesparum differentiæ. Feræ, ἄγριοι σφῆκες. Et Placidiores, ἡμερότεροι. Inter utrasq; quædam duces sunt, quæ præeunt cæteras, uocanturq; μῆτραι, id est, matres, quædam operariæ, quæ & laborant fauos nidosq; fingendo ut apes, quanquam steriles, & ducibus seruiunt atq; administrant necessaria. Est & Vesparum genus, quod ἴυλος & μυριόπους, Græcis dicitur.

APPELLATIONES VOLVCRVM.

Aquilarum genera.

AQuila ἀετός, Adler, Ahrn, sex aquilarum genera.

Valeria, μελανάετος, id est fuluia, uel λαγοφόνος, id est, leporaria, inde quod lepores uenatur, Colore nigricans, minima magnitudine, uiribus præcipua, sola alit & educat fœtus suos, Hasengeyer.

Πυγαρ-

πύγαργος, id est, albicilla, ab albicante cauda uel νεβροφόνος, id est, hinularia. Huius pullum, priusquam cauda albicet, Romani augures immusulum uocarunt.

Μόρφνος, id est, Næuia à macula pennæ, uel νηττοφόνος, id est, anataria, uel πλάγγος, id est, plancus seu clanga, Homero πέρκνος, ui & magnitudine secunda, Ingenium est ei testudines raptas frangere è sublimi iaciendo.

περκνόπτερος ab alarum notis, uel γυπαίετος à uulturina specie, uel, ὀρειπέλαργος, id est, Ciconia montana. Imbellis ac degener adeo, ut uerberetur à coruo, famelica querula, solaq; exanima fert corpora.

Ἁλιαίετος, id est, marina aquila. Clarißima est oculorum acie, ex alto enim librans se, uisoq; in gurgite pisce, præceps proruens discußis pectore aquis eum abripit. Pullos adhuc implumes productos, cogit aduersum solem intueri, nolentes ferit, illachrymantes reijcit ut adulterinos, fischabrn.

Γνήσιος ἀετὸς, id est, uera germanaq; aquila. Sola incorruptæ originis, magnitudine media colore subrutilo. Cæteras aquilæ, accipitres, & minutæ etiam aues promiscua consuetudine procreant, edell abrn Pennæ aquilarum reliquarum alitum pennas, si misceantur deuorant.

Ex aquilarum genere & φήνη est, quam barbatam Romani, oßifragam Tusci, augures Romani sanqualem uocarunt. Cæteris omnibus maior est, color eius ex cinereo albicat, nutrit pullos suos & aquilæ marinæ, quos ante maturitatem ab ipsa eiectos colligit, suscipit & educat.

ACCIPITRVM GENERA.

Accipiter, ἱέραξ, horum genera decem generaliter à Germanis Habicht aut Falcken uocantur.

Buteo, τριόρχης à numero testium, Busarhn

Æsalo, αἰσάλων, arhn, solus omni tempore apparet, cæteri hyeme abeunt.

Circus, κίρκος, Falck. Prosperrimi olim fuit augurij nuptialibus negocijs & pecuniariæ rei, unde adhuc usitatum est nostris germanis in amatorijs elegijs circorum meminisse. Sunt horum differentiæ plurimæ.

Stellaris accipiter, ἀστερίας, Blawfuß.

Palumbarius accipiter, φασσοφόνος, uel φασσότυπος ein Taubenfalck.

Pernix, πέρνης, uulgo gyrofalco, Stoßfalck.

Subbuteo, ὑποτριόρχης, latior reliquis, Habicht.

Perca, πέρκος, Schmirlein uel Sperber, aliàs, Nisus.

Acci

Accipiter fringillarius, Rotelgeyer, σπιζίας.

Rubetarius accipiter, φρυνολόχος Hunnerahrn,

Leuis accipiter, λεῖος ἱέραξ, Bawmfalck.

Cybindus nocturnus accipiter Plinio, *qui bellum gerit cum aquila.* χαλκὶς *uel* κύμινδις Bergfalck.

Alauda, κόρυδος *uel* κορυδαλος, Lerch, *Genera earum plura. Vnum cristatum* ἐπίγειον *uel* λόφον ἔχον, *unde caßita latinis & galerita dicitur*, Heubellerch.

Alterum gregale, ἀγελαῖον, *sine crista*, Sanglerch ἐυπτέρος, *colore priori similis, sed minor, & uolatu alta petit, cum caßita & raro euolet, & euecta alis, statim rursus procumbat, neq; altis nec longis spacijs confectis.*

Est & tertium ἀνώνυμον *græcis*. Steinlerch.

Acredula, ὀλολυγών. Greinerlin.

Αἱματόπους ἢ ἐρυθρόπους Rottsangk.

Allectatrices aues, παλεύτριαι, Lockuogel.

Anas, νῆττα, *Mas anatum*, Entrich, Erpell, *fœmellæ* Ente, στεγανοπόδων *genus.*

Anates syluestres νῆτται αἱ ἄγριαι, Swildentten. *Maiores quas germani* grossenten, mertzentten *uocant, ima supremaq; corporis parte cæsiæ sunt, pennas alarum & alijs aspersas coloribus, præcipue tamen purpureo nitentes habent, collo* capitiq;

capitiq; uiredo ad nigredinem tendens inest, medium collum candidus ambit circulus. Fœmellæ uariæ sed cinereæ & nigris albisq; maculis distinctæ sunt.

Βοσκάδες, quibus rostra latiuscula & sima, cinereus color nigredine uariatus. Mittelenten.

Φασκάδες anatibus syluestribus fœmellis simillimæ sed minores, Krichenten, A Varrone lib. 3. querquedulæ uocantur.

Οὖριαι plus cæteris nigricant, minores sunt, angustiore rostro & oblongo Meerenten.

Anser, χὴν, anser maior. Gans Zamgans.

Anser minor seu gregatilis χὴν ὁ μικρὸς ὁ ἀγελαῖος, Wildgans. χηναλώπηξ Vulpanser, ignotus.

Chenerotes fero ansere minores, Seegense.

Ardea, Ardeola, ἐρῳδιός. Tria earum genera, πέλλος ein blawer Reiger.

Λευκερῳδιός, id est, ardea alba, ein gemeiner Reiger, ἀστερίας ἐρῳδιός. id est, ardea stellaris, quæ cognominatur ὄκνος à pigritia, rosdam, Rordummel, pittouer, Plinio onocrotalus.

Atricapilla, μελαγκόρυφος, Munchlein. Caret summæ linguæ acumine ut luscinia, quod his duabus proprium est. Curruca simillima, cinerea, uertice nigerrimo, qualem auriuittis habet.

F Auriuit-

Aurivittis, χρυσομῆτρις. Goldfinck, Lobfinck, Thumpfaff, Gümpel, Vertice tota nigra, ima parte punicea, superiore cinerea, nigricans. Fœmella in hoc genere tota cinerea, uertice nigro ut mas. Vocatur germanicè Quetsch, à uoce quam edit.

Argathylis, ἀκανθυλλὶς ex ripariarum genere hirundinum. Spirschwalben,

Brenthus, βρένθος, Montes colit & Syluas, ὄρνις ὠδικὸς & εὐβίοτος, uocem edit sonoram & suauem.

Caprimulgus, ὁ αἰγοθήλας, ein pfaff. Interdiu cœcutit, noctu cernit acutè, maior minima merula, minor cuculo. τὸ ἦθος βλακικὸς, sugit ubera caprarum furtim, quæ exhausta emoriuntur, & capris quas ita mulserunt, cœcitas oboritur.

Carduelis, θραυπίδες, Distelfincken. Stiglitzen. Dorsum eis cinereum & fuscum, alæ crocco colore nigroq; mixtim & alternatim uariatæ, albisq; notatæ maculis, uertex nigricans, rostrum niger ambitus, hunc, miniatus, miniatum cæsius circumdat. Valent amœnitate uocis, & imperata faciunt, nec uoce tantum sed pedibus & ore.

Cataracta. καταῤῥάκτης, albus falco Weisser falck. Viuit in maritimis locis, paulo minor accipitre.

Cœru-

Cæruleo, κύανος, Klein zimmer, cæruleus totus, minor merula, maior fringilla, acuto rostro, breuibus pedibus.

Ciconiæ, πέλαργοι. Storcke. Hyeme exacta nidos eosdem repetunt, & parentes senio confectos uicissim alunt, & pastum educunt. Dicuntur πέλαργοι διὰ τὸ ἔχειν πτερὰ μελάντερα ἢ λευκά: πέλον uel πελιδνὸν liuidum fuscum significat, ἀργὸν album.

Collurio, κολλυρίον, ex turdorum genere, Brachuogel. Capitur sub hyemen maxime, nec figura nec magnitudine multum dissimilis merulæ, colore fusco, terreo, obscuro, ut humi sedans uix agnosci, & à terræ colore discerni possit.

Certhia, κέρθιος, parua auis minor carduele, uaria, pulchra, moribus & ingenio audax, sagax in uitæ officijs, uoce clara, θριποφάγος. Hirengryll.

GENERA COLVMBARVM.

Columba περιστερὰ absolute, Zametauben. Columbæ fidem coniugij non uiolant, communemq; seruant domum, neutri nota adulteria nidumq; neuter relinquit, nisi celebs aut uidua,

tota æstate fœtant, & tricesimo die prole priore expedita rursus pariunt.

Liuia, πέλειας, Holtztaube, *dicta á liuore, liuet enim plumis & penè nigricat, pedibus rubris scabrosisq; est, minus cæteris columbis mansuescit, minor columba domestica.*

Palumbes φάτται, *Mas in hoc genere,* φάψ, *Palumbus,* Ringeltauben. *Maximæ sunt corporibus in columbaceo genere palumbes, Vere & æstate gemunt, hyeme discedunt cum turturibus.*

Vinago, οἰνάς, *ex columbaceo genere, minor palumbe, maior columba autumno conspicitur & capitur.*

Turtur, τρυγὼν ὁ καὶ ἡ *minimus columbacei generis, parit bina oua, interdum terna, & duo excludit, tertium relinquit, quod* οὔριον *græci &* κυνόσουρον *uocant.* Turteltaube. *Collum ut cæteræ eiusdem generis bibens, non resupinat.*

Pipiones iunge Tauben.

Cuculus, κόκκυξ, *de genere accipitrum, parit in alieno nido, ut Palumbæ, Currucæ, Alaudæ. Fœtus ubi aboleuit pullos reliquos cum matre deuorat, procedit primo Vere, ortu caniculæ, occultatur.* Kukuck.

Coturnices, ὄρτυγες, Wachteln. *Salacißimæ sunt,*

ſunt, pullos excluſos ut gallinæ, incubando refo-
uent, prodeuntes ducunt & ſubinde transfe-
runt, non in alto nidificant, ſed in plana area ue-
pribus congeſtis nidos conſtruunt, autumno pin-
gueſcunt. Cum migrant, duces ſequuntur, ὀρτυ-
γομήτραν, lingulacam, otum & cenchramum,
Redeunt ſine ducibus, & propter corporis gra-
uitatem difficulter uolant, præſertim auſtro
flante.

Χέννια apud Athenæum τὰ μικρὰ ὀρτύγια.

Cenchramus, κέγχραμος, ein Schreer. Dux coturnicum unus, quas & de nocte cum abeundum eſt, excitat & euocat admonetq; itineris, uocem eius cum ſenſerint aucupes, intelligunt parari diſceſſum.

Cinclus, κίγκλος, Steinbeiſſer, Steinbicker, magnitudine ruticillæ, ex cinereo albicans, caudam mouens, τὰ ὀπίσθεν ἀκρατὴς.

Culicilega κνιπολόγος, Fligenſtecher, Differt à motacilla, magnitudo ei ſpini, color cinereus, maculis diſtinctus, totus σποδοειδὴς καὶ κατάστικτος, uox parua, caudam mouet, Muſcas uenatur & culices.

Curruca, ὑπολαΐς, Grasmucklein.

Coruus, κόραξ. Rapp, pullos cum iam poteſtas uolitandi eſt, non tantum nido eijcit, ſed perſequens tota pellit regione,

Calidris, καλίδρις, auicula parua, cinerea & uaria agilis, & ad motum expedita, recta sursum prorepit, & accliuia quæq; conscendit rectißimo tramite, Baumkleterlein. καλίδρις cinerea, Baumbeckel.

Cornix, κορώνη, Krae.

Cornix cinerea σποδοειδής, Schiltkrae, Nebelkrae.

Cornix Nigricans, Schwartzekrae. Dißidet cum ulula, ardeolæ amica est, & sola grandiorum auium pullos iam uolantes comitatur.

Cornix fera aut syluestris. Holkrae. Maior reliquis, color ei partim cinereus ad albedinem uergens, partim fuscus ut in capite & collo, alæ uarijs mixtim coloribus tinctæ, degit in syluis.

Cres, κρέξ, Schrick, aduersatur merulæ.

Ficedula, συκαλὶς, Schnepfflein, Grasfling. Latinum nomen inde factum, quod cum ficus maturescunt, tum primum fere prodit & conspicitur. Cognata phœnicuro. Atricapillæ uerò adeo similis, ut nisi cauda differrent, quæ illi rubea, huic cinerea est, uix possent dinosci. Schnepfflein uerò inde denominata est, quòd auidißime hiantibus faucibus Muscas captat & culices.

Fringilla, σπίζα, Finck, Rotfinck, rubet in pectore, rubore obscuro, & nigricante, nomen inde acquisiuit, quod frigore cantat & uiget.

Frin-

Fringilla montana, ὀρειοσπίζη, degit in montibus, collum habens cœruleum, cætera fringillæ similis, Rowert, Schneefingk, Winterfingk,

Florus, ἄνθος, equi uocem imitatur, colore pulcher, magnitudine par fringillæ, aquea loca amat.

Fulica, κέπφος, non est Kybitz, sed marina auis, Kepff proferens, sequitur gauias & spuma capitur, carnem bonam & odoratam habet. Wissmeye.

Fullo, γνάφαλος, Seydenschwantz, Wipsterts pulchra auis, colorum uarietate elegans, raro apparet & hyberno tempore ferè cernitur, ut uideatur esse ξενικὸς ὄρνις.

Garrulus, σπερμόλογος, Gaza græcam uocem expressurus frugilegam uertit, cum ab Aristotele inter σκωληκόφαγα recenseatur, & fructibus arborum ut glandibus plus quàm frugibus uescatur. Tot hæc auis uariata est coloribus, ut nullus ei deesse uideatur. dorsum tamen ad cœrulcum tendit, alæ cœruleo & pluribus alijs uenustißimè coloratæ sunt, uenter purpurascit & uelut ὑακινθίζει, ipsa μιμητικῇ natura reliquarum uoces effingit ac reddit, germanis Heher Marcolfus, Holtzschreyer.

Gauia, λάρος, genera gauiarum duo. Alba

gauiæ λάροι οἱ λευκοὶ Seegallen, albuken, circumuolitant in mari coniunctæ fulicis.

Gauiæ cinereæ, λάροι οἱ τὸ χρῶμα σποδοειδεῖς, Kybytz. Cinereo colore propemodum nigricant, inferiore uentre albent, cristam capite gerunt, amnes ac flumina petunt uictus causa,

Galgulus κολοιός, κόλεος & κέλεος, quidam à galgulo galbulam differre putant, ut galbula uel galbulus sit ἴκτερος. Plinius. ἴκτερον & galgulum eiusdem esse auis nomina putat, nec Aristoteles icteri meminit, nisi χαράδριος sit, quæ etiam solo obtutu ictericos sanare existimatur, quòd si cum charadrio seu Rupice, Icterus eadem non est, à galgulo eam differre non opinor. Est autem auis tota ex uiridi lutea, turturis magnitudine, ξυλοκόπος. Quidam eam germanorum Emmerling, quidam Zwidzwol esse putant, ego eam esse conijcio, quam uocamus Geelgorst.

Galli gallinacei, ἀλεκτρυόνες. Haushan.

Capi, galli castrati, Kaphan.

Gallinæ, ἀλεκτορίδες, Hennen. Græci gallinas ὄρνιθας etiam generali nomine uocant.

Κάλλαιον, galli gallinacei barba.

Λόφος, crista galli, der Hanen Kamp: insigne gallinaceorum serratum quod nec caro est, nec cartilago, nec callus, uerum peculiare quippiam

πλη-

πλήκτρον galli calcar.

Gallinæ Aphricanæ μελεαγρίδες, Kuer-hennen. Oua edunt maculis & punctulis uariata, ut phaſiani.

Gallinæ Nouellæ, ἀλεκτορίδες ἢ ὄρνιθες αἱ νεοττίδες, Mertzhennen, quæ pariunt nonnunquam oua ὑπηνέμια & ζεφύρια dicta.

Matrices, Bruthennen, quæ incubando excludunt pullos.

Gallinæ ueteranæ, ἀλεκτορίδες αἱ πρεσβύτεραι ἢ παλαιαὶ, Kluckhennen.

Gallinago, ἀσκαλώπαξ, Schnepff, Holtz-ſcknepff, gallinæ magnitudine, oblongo & rotundo roſtro colore attagenis, curſu celeri, φιλάνθρωπος eſt.

Perdices, πέρδικες & κάκκαβαι inde κακκαβίζειν, Feldhunner, Rephunner. Inſigniter ἀφροδισιαστικοὶ ſunt, & certo anni tempore inter ſe dimicant acerrime coturnicum more pro fœmellis. Humi nidos texunt ſuos, & mira calliditate pullos ex inſidiantium aucupum manibus eripiunt, quos cum accedere ſentiunt, pellunt pullos nido, ipſi uero donec fugerint & abſconderint ſe alibi expectant, poſtea ſubito cum ſtrepitu prorumpunt, & aucupes turbant atq; eludunt. ἄγριοι πέρδικες wilde Rephunner, τιθασσοὶ πέρδικες, zame Rephunner.

Attagen & Attagena, ἀτταγὴν uel ἀττα-γᾶς, Birckhun. Paulo maior perdice, toto dorso maculosa & uaria, colore nigricans & ὑποπυ-ρίζων, id est, flammeo rubore rutilans, difficulter euolat & pondere corporis grauata, & alarum adminiculo, quas nimis breues habet, destituta, κονιστικὸς, ἐπίγειος.

Phasianus, φασίανος, Phasan, à Phaside amne Colchidis.

Tarda auis, ὦτις & λαγωδίας Haselhun, galli magnitudine, colore coturnicis, aliquantulum ad purpureum declinante, oblongo capite, rostro acuto, gracili collo, lingua ossea. Tardæ nomen à tardo uolatu adepta est. Auis μιμητι-κὴ, & imitans aucupes κολλητικῷ oculos sibi oblinentes capitur, clausis enim & glutinatis oculis excæcatur.

Tetrix, τέτριξ, quam Athenienses οὔραγα uocant Vrax, Vragen. Auerhan Maior quouis gallo maximo, colore cæsio uel cæruleo, sed subalbicante collo, utrinq; ab auribus demissa habens gallorum more τὰ κάλλαια.

Grues, γέρανοι, Kranich. Discedunt Autumno, ducem quem elegerunt sequentes, & inter uolandum ordine ac serie λάμβδα græcum exprimunt, unde Martialis.

Tur-

Turbabis uersus nec litera tota uolabit,
Vnam perdideris si palamedis auem.

Vipiones, iunge Kranich.

Gryphes, Greyff. Inter hos & equos dißidium naturale.

Gracili, κολοιοὶ, Talhen. Dalen. Genera eorum tria.

Graculus qui nomine generis sic dicitur, κορακίας græce, magnitudine cornicis rostro rotundo & rutilo. Plinio πυρρόκοραξ, Bercktale,

Monedula, à moneta cognominata, soli enim huic aui furacitas auri argentiq; inest. λύκον & βωμολόχον græci uocant, utrumq; nomen à rapacitate acquisiuit, unsere Thalen.

Tertium genus ἀνώνυμον Aristoteli, στεγανόπουν est, id est, Palmipes, Plinius, φαλακροκόρακα, quasi caluum coruum nominat,

Halcedo, ἁλκύων παρὰ τὸ ἐν ἁλὶ κύειν Eysuogel. Halcedonum aliæ marinæ, aliæ fluuiales.

Marinæ raro apparent in littoribus, paulo maiores passere, colore cœruleo, uiridi & subpurpureo mixtis, rostro longo, tenui & luteo. Nidos in scopulis pilæ marinæ & ijs, quas à spuma maris græci ἁλοσάχνας uocant similes construunt brumæ tempore. Vnde halcyonia dies, quorũ septem antecedunt brumam, septem consequuntur, quiescit enim mare ipsis incubantibus & excludentibus pullos. Flu-

Fluuiales marinis maiores sunt, cæruleæ magna ex parte, & earum aliæ ᾠδικοὶ sunt, quæ arundinibus insidentes canunt, aliæ ἄφωνοι, Eysnogel.

Carulus, κήρυλος, *halcedonum mas.*

Harpa ἅρπη *huic inimica* φώϊξ.

Hirundo. χελιδὼν, Schwalbe, *Prima omnium parit, & cæcos enititur, & quia primi fœtus frigore ferè pereunt, secundos diligenter magna solertia fouet & educat. Plura earum genera. nidos luto confingunt, stramento roborant.*

Hirundines *domesticæ Nigræ sunt*, Hausschwalben.

Hirundines *rusticæ uel agrestes imo uentre ad collum usq; albicant, reliquo corpore nigræ,* Kirchschwalben.

Ripariæ *seu falculæ, minimæ omnium, ripas excauant, atq; ita internidificant.* Colorem habent *fuscum ad cinereum uergentem.* Vberschwalben.

Apodes ἄποδες *uel* κυψελλοὶ, ὅτι νεοττεύουσιν ἐν κυψέλλοις ἐκ πηλοῦ πεπλασμέναις, *id est, quia in cistellis ex luto compactis ac conformatis nidificant, uel* χελιδόνες θαλάττιαι, *id est hirundines marinæ,* Reinschwalben, Spirschwalben. *Perpetuo circumuolitant, nec considunt unquam, nulla enim his quies, nisi in nidis, aut pen*

den

dent aut iacent, extra nidos semper μετέωροι sunt, alas habent longas & latas, pedes pilosos, & adeo minutos, ut his carere putentur.

Iunco, σχοίνικλος uel σχοινίων, caudam mouet ut Cinclus.

Tryngas, uersatur circa paludes & aquas, Rietmus.

Ligurinus uel spinus, ἀκανθίς, duo horum genera. Minus quod non ualde dißimile carduelis colorem ex albo nigroq; mixtum habet, nos etiam Distelfincken uocamus.

Maius fringillam duplo excedit, cætera fere similis Kirschfincken & Kernbeisser. Colore utrumq; genus ignobile, sed ualet & commendatur amœnitate uocis.

Lingulaca, γλωττίς, dux coturnicum cum ortygometra oto & cenchramo, sic dicta ὅτι γλῶτταν ἐξαγομένην ἔχει μέχρι πόῤῥω, id est, quia linguam exerit prælongam. Non plus uno die cum agmine pergit, in primo hospitio pertæsa itineris & uolatus progredientes deserit, Dorendreer.

Luscinia, Philomela, ἀηδὼν ἀπὸ τοῦ ἀεὶ ἀδέιν, quod sine intermißione ferè cum cœpit canit, denominata est. Fœmina aut mas modulatur quæ cum incubat, aut fouendis uacat pullis, cessat à cantu. Vterq; caret summæ linguæ acumine, conditur

ditur uterq; ab autumno usque ad uernos dies, mutatq; colorem & speciem. Nachtgall.

Luteus, χλωρεὺς, Gronitz. *Nota auis, citrino ferè tota colore insignis. præterquam dorsi parte suprema, quæ obscura uiredine tincta uidetur.*

Luteola, χλωρὶς, *sic uocata*, διὰ τὸ τὰ κάτω ἔχειν ὠχρὰ, *id est, à partis suæ inferioris colore luteo, paulo minor alauda ea quæ crista caret.* Ex *alo herba, quam* σύμφυτον *græci uocant, stirpitus euulsa nidum parat, substernitq; pilos & lanam.* zeislein. *Fœmella cinerea est & uaria, imo uentre pallida.*

Lapogus crocea à coturnicibus magnitudine & colore differt, croceo tinctu, cibis gratißima tota hyeme conspicua. Emmerling, Goldammer. *Est & altera candida, cui nomen leporini uilli dedere, columbæ magnitudine, ignota, apud* Pliniũ

Miluus, ἰκτῖνος, Gweiher. *Ex accipitrum genere, ijsdem & magnitudine & pennis respondens, afficitur podagra circa solstitium.*

Merula, κόσσυφος. *Tria earum genera.* Nigra *Merula*, ὁ μέλας κόσσυφος, *rostro rutilo, colore nigro & nitente, cætera non dißimilis turdo*, Amsel.

Alba Merula, ὁ λευκὸς κόσσυφος, *magnitudine & uoce priori par, sed rara.*

Fusca

Fusca, ὁ βαιὸς κόττυφος, paulo cæteris minor, colore ex nigro in fuscum uergente, Pirckamsell.

Nigra merula uocem mutat & colorem.

Mergus, αἴθυια, uictum ex aquis petit. Daucher. Varia candida quibusdam partibus, quibusdam nigra, στεγανόπους, id est, palmipes.

Merops, μέροψ, hunc et ἀέροπα ab aëreo colore cognominari existimo. Pennæ eius superiores partim cœruleæ, partim uirides sunt, inferiores pallent, extremæ laterotenus & primores in pectore ad purpureum uergunt, rubris intercursantibus maculis. Magnitudo ei turdi rostrum aduncum, adeo, ut uelut προβοσκίδα habere uideatur Krinitz, Sprinthals. Acerrimi morsus, rostro enim caueas omnes, præter ferreas confringit. Aristoteles in hoc genere inquit, τοὺς γονέας ἀντεκτρέφεσθαι ὑπὸ τῶν ἐγγόνων οὐ μόνον γηράσκοντας, ἀλλὰ καὶ εὐθύς.

Μελαγκόρυφος, Atricapilla, Munchlein.

Motacilla, σεισοπυγὶς uel ἴυγξ, Bachsteltz, wassersteltz. Fringilla paulo minor, colore uario, continuè caudam mouens.

Molliceps, μαλακοκρανεὺς, Harschnepff. Neunmorder. Capite grandiusculo molli & carthilagineo, unde et nomē acquisiuit, paulo minor turdo, colore cinereo, ore firmo, paruo & rotundo pennis inualidis, sed εὔπτερος.

No-

Nocturnæ aues, νυκτερινοὶ ὄρνιθες, quæ omnes γαμψώνυχες sunt.

Bubo, βύας, Vho, Schuffaus.

Cicunia, νυκτικόραξ, Nachtrab, unguibus est aduncis, uenatione nocturna cibum parat.

Noctua, γλαῦξ Nachteull. Hanc aues cæteræ petunt & circumuolitant. Ipsæ maiore multitudine circumdatæ resupinæ pedibus repugnant, collectæq; in arctum rostro & aduncis unguibus teguntur, auxiliatur oppreßis accipiter, bellumque partitur. Aucupes his minores alliciunt, & allectas capiunt aues.

Otus, ὦτος, Schleyereull, inde dicta ὅτι περὶ τὰ ὦτα πτερύγια ἔχει, aures enim plumeas eminentes habet, imitatrix alioqui & parasitica & saltatrix, noctuæ similis, sed maior.

Aluco, ἐλεός, Maior gallo.

Vlula, αἰγώλιος, uenatur picas ut aluco.

Asiones, σκῶπες, duo horum genera. Alij semper conspiciuntur ἀεισκῶπες, Keutzlein. Alij autumno quandoq; uno atq; altero die apparent, Steineulen. Illi ἄφωνοι sunt, hi clamant sub crepusculum.

Vespertilio, νυκτερὶς, Fledermaus, δερμόπτερος est, uolat enim cute membranea & nocte ineunte prodit, habet auriculas.

Olores, κύκνοι, στεγανόποδες sunt & ᾠδικοί,

canuntq;

canuntq; maximè morituri. Inde uersus est Græcus οὐ δύναται κύκνων κόρυδος παραπλήσιον ἀδῆν. Sunt qui omnino cycnos canere negant. Ipsi se inter se deuorant, quod his solis & accipitrum generi proprium est, nulla enim alioquì unius speciei animantia cognatas & congeneres carnes gustant.

ὀρτυγομήτρα, Ortygometra, dux coturnicum, matrix, der Wachteln konig. Auis est turturis magnitudine, longis cruribus δυσθαλὴς καὶ δειλή.

Onocrotalus, Aristoteli ἐρωδιὸς ἀστερίας. figura cycni, galli magnitudine, fuscus rostro longo, quo in aquas uel terram infixo, ciet sonitum qualem asini edunt, unde Rosdam & Rordummel à Germanis uocatur, faucibus eius inest uelut alter uterus capax & amplus, in quem inexplebili auiditate, quæ uorat congerit & præcoquit, post eadem ruminans in uerum transmittit uentrem. Nominatur etiam Pittouer, & Pickart.

Parus, ὁ αἰγίθαλος, auicula fœcunda καὶ πολύτεκνος, Mays, Genera parorum plura.

Etsi tria tantum Aristoteles refert.

Fringillago σπιζίτης, maxima omnium fringillæ æqualis, pulchra, inferius ex luteo uirescens in uertice nigricans. spigelmays, kolmays.

Parus montana, ὄρειος αἰγίθαλος, διὰ τὸ διατρίβειν ἐν τοῖς ὄρεσιν, *Blawmays, meelmays*,

Parus ἀνώνυμος, *minima quidem omnium, sed longißimam habet caudam, zagelmays pfannestiglitz*.

Parus cristata, Montanæ *par magnitudine. heydenmays, heybelmays*.

Paruo ταὼς ἄρρην καὶ θήλεια, *Pfaw, Mas ut* Aristoteles *refert, pennas amittit cum primis arborum frondibus, recipit cum germine earundem, & oua frequenter dum fœmina incubat, aduolans frangit, ideo gallinis incubanda non raro subijciuntur*. Nomen habet ἀπὸ τῆς τάσεως τῶν πτερῶν. *Gemmantes enim expandit colores pennarum aduerso sole, laudatus maxime, collo toto saphyri gemmæ color inest, extremæ pennæ Chrysoberylli, Auri & Saphyri coloribus distinctæ sunt*.

Picus Martius, δρυοκολάπτης, *Specht. Tundit & excauat arbores uermium & culicum causa, egressos lingua arripit, quam latiusculam & maiusculam habet, perreptat arbores, humi raro consistit, scanditq; in subrectum, felium modo, quandoq; & supinus stellionum more ingreditur. Plura eorum genera*.

Maximus paulo minor gallina, niger, capite ruffo, Schwartzer Specht.

Medius

Medius capite ruffo, croceo pectore, collo dorsoq; uiridi, alis cœruleis, proprie picus martius latinorum, merula maior, grunſpecht.

Minimus qui pipo dicitur, corpore merula inferior, uarius, ex nigro alboq; commixtas pennas habens, bunterſpecht, elſterſpecht à colore. Est & quartus hoc tertio minor, grasſpecht.

Pica, κίττα. Duo earum genera, Vrbanum Elſter. Aglaſter, cœcos parit, garrulum est, uocem ſubinde mutat, & quouis anno cum rapæ ſeruntur calueſcit. Syluestre, toto corpore uarium, pennis candidis cinereis cœruleiſq; mixtis, alis uerò nigrum, Heydenelſter. Kriegelſter. Varias olim appellatas Plinius autor est.

Porphyrio πορφυρίων, ſolus morſu bibit & loco τοῦ προλόβου, longum habet collum ut Phaſianus. Est autem πρόλοβος, in auibus quibuſdam uelut anterior gula, in quam deglutiunt & congerunt cibos, indeq; uelut ruminando in uentriculum transferunt, der kropff, Ipſa auis ex genere est σχιζοπόδων; magnitudine galli, colore cœruleo, roſtro rutilo, pedibus altis & oblongis, in delitijs olim habita.

Pardali οἱ πάρδαλοι, gregatim uolant, ſolitarij raro conſpiciuntur, colore cinereo, magnitudine propemodum mollicipitis, uoce larga, non graui. Pulnier, pulros.

Passer στρουθὸς, Sperck, Hausperlingk. Auicula salax. unde mas in eo genere non diutius anno durare creditur.

Passer Troglodytes, Bawmsperlingk, Mossperlingk. Nidificat in arborum cauitatibus, superne fuscus, sed uarius, & transuersis albis lineis distinctus, inferne cæsius, uertice purpureo, sub collo nigris candidisq; maculis eleganter uariatus.

Passer aquaticus in harundinetis nidificat, domestico cætera similis, nisi quòd collum albus cingit torques, Rhorsperling.

Passer magnus, στρουθὸς μέγας, solitarius est paulo minor merula. Gersthammer.

Plateæ, πελέκανες. Anseribus similes, sed rostro latiore & longiore, uictum petunt ex aquis. Mergos præda potitos insequuntur, correptos mordicus retinent, donec capturam extorqueant. Conchis se marinis implent, & paulo post, ubi calore uentris coxerunt reuomunt eliciuntq; esculenta, testas secernunt. Loffelgens.

Psyttacus, ἡ ψιττάκη, Syttich. ἀνθρωπόγλωττος etiam, quòd humanas imitatur & exprimere consuescit uoces cognominata. Viredo in toto corpore eius lutea, solum collum miniato distinctum est torque, capiti eadem duricies quæ rostro.

Phalaris, φαλαρὶς, aquatica auis, anatum

sylue

syluestrium fœmellarum colore, qui ἐντεφρος est, rostro angusto & oblongo, rotundo capite, Mutuogel, Reck.

Rubicilla, πυῤῥούλας Buchfingk, Quecker, Blutfingk. *superne toto dorso & ceruice insigniter uario, sub collo anteriore parte & utrinq; ad alarum initium igneo rubore & supp pallido nitet, inferne alba.*

Rubecula, ἐρίθακος Rotkropfflin, Rothelchyn, *auicula nota.*

Ruticilla, φοινίκουρος ἀπὸ τῆς φοινικέης οὐρᾶς *id est, à rubente cauda,* Rotstertz, *differt à ficedula quæ cinereo toto & obscuro colore constat.*

Ruberta βάτις, ziepdruschel. *Minima turdorum, figura alioqui & colore iliaco turdo similis, circa rubos uiuit & uersatur, delectatur enim fructibus eorum & sambuci baccis.*

Rupex, χαράδριος, *à præruptis torrentium alueis nomen inuenit, colit enim loca confragosa, prærupta & cauernosa, praua colore & uoce, diem fugit, nocte prodit.*

Salus, αἰγίοτος, zotscherlein, *colore cinereo, magnitudine luteolæ, uertice minato, aduersatur floro.*

Sita, σίττη *uel* σίπτη, Nusbacker, Nushaer, *pugnax sed concinna, elegans, fœcunda, callida, &* πολυίδρις. *Nomen ei Germani indide-*

 runt.

runt, quòd ex contusa macerie uictum quærit,

Sturni, ψᾶροι, Staer. Nigri sunt, maculosi, magnitudine merulæ, cateruatim uolitant, omnesq; uelut in orbem pilæ circumaguntur, & in medium omnes tendunt agmen capiuntur dum à uolatu cum impetu procumbunt.

Struthiocameli, στρουθοκάμηλοι, nomen hoc ueteribus insolens qui μεγάλους στρουθοὺς uocarunt, altitudine equitem excedunt insidentem equo, & eundem celeritate uincunt, currentem enim pennæ adiuuant, non à terra attolluntur, mira eis natura inest concoquendi sine delectu deglutita. Vngulas bisulcas habent ceruinis similes, alias στροῦθοι λυβικοί, Germanice Straus.

Tetraones, τέτραγες, Trappen. Vultures magnitudine uel æquant uel superant, colorẽ habent album, tendentem ad cinereum, alas nigricantes.

Tinnunculi, κεγχρίδες. Ex genere sunt γαμψωνύχων, id est, aduncarum auium, Steingallen, Steinschmatzen. Defendunt columbas contra accipitres, quos terrent naturali potentia, in tantum ut hi uisum uocemq; eorum fugiant, oua pariunt minij modo rubra.

Tyrannus, τύραννος. Auium omnium minutissima, paulo locusta maior, cristam gerit rutilam. Color corporis ex citrino rubescit superne, inferne cœsius est, ὄρνεον ἔυχαρι καὶ εὔρυθμον, ein Goldhenlein.

Tro-

Trochilus, τρόχιλος. οἰκεῖ τρώγλας ἢ λόχμας, auis parua cinerea zaunkonig, schneckonig. Vocatur & πρεσβὺς, id est, senator & βασιλεὺς, id est, Regulus.

Tryngas, τρύγγας, wasserhenne. Nigra tota, ὀχ ιζόπτος, candido uertice ad rostrum usq; demisso, pedibus altis & nigris caudam continuo mouet, & loca incolit aquosa.

Turdus κίχλη. Turdorum tria genera ἰξιβόρος & ἰξιφάγος. Visciuores, magnitudine picæ, uisco & resina uescitur. Krammetuogel, zimmer.

τρίχας, id est, Pilaris turdus, amplitudine merulæ uocem edit acutam cum obscura quadam fuscedine, uarius & maculosus, Sangdruschel.

ἰλιάς, iliacus turdus. Minor pilari turdo, cinereus ad fuscedinem uergens, sed minus uarius, weindruschel, weingartuogel.

Velia, ἐλέα, Auis parua, colore pulchro, inferne croceo. ualens uoce, æstate umbrosa, hyeme aprica loca petit, zigelhemffling. Velia cinerea Heydenhempffling.

Vireo χλωριὼν, widwol. Tyrolt, Byrolt, luteus totus, magnitudine turturis, procedit circa solstitium æstiuum ex oriente Arcturo discedit, & tota non conspicitur hyeme. Aristoteles

inquit de eo quod sit μαθεῖν ἀγαθὸς καὶ βιομήχανος.

Vpupa, ἔποψ, Witthopff. Cristam gerit plicatilem, quam contrahit erigitq; secundum capitis longitudinem, nidum ex humanis fingit stercoribus, figuram æstate mutat & hyeme.

Vrinatrix κολυμβρῖς & κολυμβὶς. Minima mergorum & reliquarum ex aquis uictum petentium, ῥυπαρομέλαινα tota, præterquam in uentre, ubi albet. Mergens sese & conspectos pisces prosequens, diu sub aquis huc illuc fertur, priusquam reuertitur, unde & nomen inuenit Germanice Schwartzteucherlein & Wasseramsell.

Vultur, γύψ, Geyer. Aristoteles duo genera recenset. Vnum albicans minus, ex quo genere sunt qui uocantur, Fischgeyer.

Alterum Maius, & σποδοειδέστερον, ut Hasengeyer & Osgeyer, Sagacißimè hi odorantur, & biduo triduoue ante circumuolitant loca, in quibus cadauera futura sunt.

PISCES GRANDIORES NATANTES IN FLVVIIS GERMANIÆ ET NOBIS NOTI.

SAL-

SALmo & Esox unius piscis nomina sunt, quem Rhenani et Galli adpellant ein Salmen, Saxonicæ gentes ein Lachs. Et nomen Salmonis ueteris linguæ gallicæ proprium fuisse existimo. Grandis piscis est, & recens carnem habet rubescentem, uelut roseo colore. Ideo Ausonius uenustißime dixit.

Nec te puniceo rutilantem uiscere Salmo,
Transierim, latæ cuius uaga uerbera caudæ.
Gurgite de medio summas referuntur in undas.

Quod eò fortasse dicit, quia Salmonis præcipua est agilitas in saltando.

Amia, Swels, non multum dißimilis Thynnis & Orcyno.

Mario, Hausen, porco marino similis, Danubij proprius, ut & Plinius narrat. fortaßis Græcis σκίαινα.

Silurus, Sturio, Stor, ut Iouius existimat, cui adsentior, etiamsi alijs quidusdæm aliter uidetur. Idem piscis γλανίς & σείλουρος dicitur, quod est à σείω & οὐρα, id est, à mouenda cauda. Quia uerum est, Sturiones magna ui caudis impellere moles non paruas, & sæpe ligna impetu caudæ quasi dissecare.

PISCES MEDIOCRI MAGNITVDINE, NOBIS NOTI.

ANGVILLA, ἔγχελυς, Ael, ab ἄγχω ἰλυς, quod est aqua limosa & cœnosa. Nam in tali aqua & strangulantur & capiuntur anguillæ. Albertus inquit, in Danubio non esse anguillas.

Congrus γόγγρος Meeraell, & γρύλλος. Murena ei caudam præcidit.

Lucius Hecht. Etsi autem aliqui disputant, discrimen esse inter nostrum Lucium & Lupum, tamen descriptio ostendit cognationem esse. Sit igitur Lupus & λάβραξ, ein Hecht. Atheneus inquit, λάβρακες ἔχουσι γλῶσσαν ὀστώδη καὶ εἰσι σαρκόφαγοι εὔχυλοι καὶ οὐ πολυτρόφοι, Habet enim & noster Lucius ossa in lingua,

Aurata, χρυσόφρυς. Forellen. Atheneus inquit, omnium piscium suauißimos esse gustui, καὶ τροφιμωτάτους. Est autem nomen Forellen à latina appellatione uariolus. Et aliqui adpellatione moti lupum uarium nominant Forellen.

Cyprinus, Carpio, ein Karp.

Coracinus, κορακῖνος, ein Rap, squamosus & latus.

Percæ, πέρκαι, Parsen, toto corpore squamosæ,

ſe, et interſperſas candori rubras maculas haben-
tes, & in dorſo ſpinoſos aculeos.

Melanuri, μελάνουροι Kulparſen, nigris ma-
culis diſtincti à Percis, & ut Atheneus inquit,
habent caudam multis nigris lineis diſtinctam,
εὔχυλοι ſunt & antecellunt Percis. Aiunt au-
tem Melanuros ductores eſſe Percarum, Vnde
prouerbium eſt, quod extat apud Atheneū, ἕπετ᾽
πέρκη μελανούρῳ, Comitatur Perca Melanu-
rum. Significat fortaßis familiaritatem talem, in
qua minor ductor eſt maioris.

Murenas, etſi Albertus diſtinguit ſpecies, &
alias grandes ac marinas nominat, alias paruas
noſtrates, die Lampreten, tamen nos ſecuti iudi-
cia eruditorum non interpretamur Lampreten,
Sed Murenæ nomen marinis illis relinquimus,
quæ corpora habent anguillarum ſimilia, ſed
grandiora, & nigris & luteis maculis conſperſa
& cum delphinis pugnant, & ex genere ſunt eo-
rum piſcium, qui aſperis & acutis dentibus ar-
mati ſunt, & ſunt carniuori.

Eſt autem alius piſcis Lampreta lubricus, co-
lore cœruleo, ſubnigro, ſeptem paruis fiſtulis mi-
rabili ordine diſtinctis acceptam aquam remit-
tens, cuius nomen eſt ἀστερίας, latine Muſtela
ſtellaris. Et γαλεός, Muſtela, nomen eſt generis,
quod plures ſpecies continet.

Ἀετος

Λεῖος γαλεὸς, *leuis Mustela*, Neunaugen.

Γαλεὸς ποίκιλος, Beisger. *Mustela uaria.*

Mullus, Barben, *græce* τρίγλη, *quia ter in anno parit, et* Atheneus *inquit Aristotelem dicere*, τὴν τρίγλην τρὶς τίκτειν τοῦ ἔτους.

Alij alias Etymologias *tradunt*. Etiam *nomen* μύλλος *Græcis notum fuit*,

Orphus, ὄρφος, Orfen, *et apud nos ut existimo*, Wurffling.

Alosa, Iesen, θρίσσα, Romanis *Laccia, habet lucentes squamas argenteo fulgore, est ex eorum numero, qui apud nos assati gratiores sunt.* Claudianus : *Stridenteſq; focis obsonia plebis alosas.*

Erythrini ex miluorum genere, Rotfeder, Plotzen, *rubris pinnis, mit schonen roten federlin.*

Prasem, nunc uocant prasinum, sed uetus nescio. Fortasse *is quem* Ballerum *uocant*.

Alburni λευκίσκοι. Weißfisch, Hesling, *squamis argenteis*. Fortaßis *ad hanc speciem* Sargi *pertinent, quorum uetus nomen adhuc* Romæ *in usu est.*

Lacertus, σαῦρος, Olrupen, *non habet squamas.* Querendum, *an sit* σκόμβρος, *qui etiam lacertus est sulphureo colore, exilis et longus.*

Gobio κώβιος, Coben, Quappen. Sed *quærendum*

rendum, an Coben differant à Quappen.

Salpa σάλπη, Stockfisch. Sed uerius è genere est asellorum marinorum noster Stockfisch, à quibus Salpa prorsus differt. Vocantur & Bergerfisch, Rotscheren.

Ξιφίας Gladius, Suertfisch, in Dania notißimus piscis longum rostrum habens, simile rostro Ciconiæ, seu gladiolo, Cætera non multum dißimilis Lucio.

Acus, βελονὴ βελεννὸς, βαίωρ & ῥαφίς, piscis oblongo rostro, carne pingui, molli & delicata, Stuerlein. Abundat hoc pisce Tybiscus seu Tissa, fluuius in Vngaria, die Teyß. Epicharmus ὀξυρίγχυς ῥαφίδας uocat.

Passer Plateissen, sine dubio græce ψῆττα, ex planorum genere. Sed nomen ψῆττα generale est ad Rhombum, Passerem & Soleam seu Lingulacam. Ac inter hos excellit Rhombus piscis latus, & tamen rotundior, ouali figura,

Solea, Schollen ῥίνη, ex planorum genere,

Raia βάτος, Rochen, ex planorum genere. Scabrum habet tegumentum, quo ad poliendum ebur artifices utuntur, Cognata pastinacæ,

Halec, Hering, μαινὶς & σμαρὶς, Hering vnd Buckling, quia Buckling est Halec torrefacta. Et fortaßis nomen Buckling est à Græco βόακες.

φαγρὸς

φαγγρός, Æſchen, Nam & inter eos numerantur, qui ſimiles ſunt Labraci.

Σκάρος. *Romæ Saphyrum uocant, à colore cœruleo, mixtis aureis maculis, pulcher piſcis, & notus in Gallia.*

Σκόρπιος. *Schleien, ſine ſquamis,*

Κίθαρος. *à grandi capite Romanis Capo nominatur. Mullo cognatus eſt, quem colore & figura refert. Et habet ſub mento longas & rubentes pennas, barbam imitantes.*

Tinca, Stincks, ſunt uirides. Auſonius.

Quis noti & uirides uulgo ſolatia Tincas
Norit.

Fortaßis φυκίδες.

Cancer. Krebs. Græcæ appellationes cancrorum plures ſunt, quæ diuerſas figuras ſignificant κάρκινος, καραφος, ἄσακοί, *& aliæ. Item* ἀκρίδες *Locuſtæ. Nequaquam enim dubium eſt, cancrorum ſpeciem eſſe græco nomine* ἀκρίδας, *latine locuſtas, ut & ex Suetonio manifeſtum eſt, Et in Hiſpania adhuc nomen locuſta de cancris in uſu eſt. Et cum Ariſtoteles ait, locuſtas certare cum ſerpentibus, ac præhendere chelis tanquam forcipe colla ſerpentum, locuſtas intelligit cancros.*

Minimi.

Turdi, κίχλαι, *Smerlin.*

βδέλλα

βλέχαι, Elritzen, Pfellen, quod nomem græco adfine Tubingæ usitatum est.

κώβιτ, kauelheuptlein. Boni saporis sunt & in riuulis degunt frigidis.

Merula, κόσσυφος Cressen.

Aselli ὀνίσκοι, Maiores aselli, græce βάγχοι zanten. Minores, Callariæ, sengelein. Sed marinorum Asellorum multa sunt genera. Accommodauimus autem marinorum piscium nomina fluuiatilibus propter cognationem piscium ac similitudinem, & quod cum recte id fieri posset, iudicio adhibito eruditis quam barbaris uti appellationibus maluimus.

DISTRIBVTIO AQVATILIVM.

Aquatilium alia tantum degunt in aquis, alia ἀμφίβια sunt. Illorum quædam ἔναιμα sunt, id est, sanguinea, quædam ἄναιμα, id est, exanguia. ἔναιμα sunt ut pisces ἰχθύες græcis dicti. Horum sunt alij θαλάττιοι, id est, marini, qui mare nunquam egrediuntur. Meerfisch. Alij ποτάμιοι, qui flumina riuulosq; incolunt procul à mari, Flusfisch. Alij λιμναῖοι, id est, lacustres, qui in lacubus degunt natura uel arte factis, stagnisue aut marinis aut fluminum decursu perflu-

perfluxuq; impletis, aut remotis à mari & flu-minibus, Seefisch, Teichfisch. Alij τελματιαῖοι *id est, palustres, qui loca cœnosa ac sordida, & paludes ex undatione fluminum, alluuione, aut torrentium impetu cauatas impletásq; amant.* Ma*rinorum piscium aliqui* πελάγιοι *sunt, qui in profundo maris summi procul à littoribus uer-santur.* Aliqui αἰγιαλώδεις, *id est, littorales, qui littora terræq; propinquas sedes petunt ca-ptantq; & poßident, in mare summum raro ex-currunt.* Aliqui πετραῖοι *qui ad saxa rupesq; & scopulos uel in mari summo extantes, uel immi-nentes littoribus degunt.* Saxatiles.

Τῶν πελαγίων *alij sunt Cetacei.* Κητώδεις *qui & grandes sunt & perfectum animal ex se-mine non ex ouo gignunt. Sunt n.* κητώδη πάντα ζωότοκα, *ut* Balæna. Delphin φυσήτης. Alij non *sunt* Cetacei. Et horum rursus alij sunt corpu-*lenti &* Craßi, Alij *plani.* Ex corpulentorum *& crassorum genere aliqui sunt lati squamosi,* λεπιδωτοι, *ut* Auratæ, coracini, Alosæ, Aselli, Mugiles. Aliqui Rotundi *rubescentes.* Et ho-*rum quidam squamis teguntur, ut mulli, corui, quidam squamis carent.* Planorum quos πλατεῖς Aristoteles *&* ψηττοειδεῖς *uocat, id est, latos & passerinos,* Alij *sunt spinosi,* ἀκαν-θώδεις

ιώδεις, ut Rhombi, Soleæ, Passeres. Alij Carthilaginei, quæ genera χονδράκανθα σελάχη & σελαχώδη uocantur, quorum alij plani sunt. ut Raia. Rana piscatrix, Torpedo. Alij longi. Longorum unum genus Aristoteles γαλεὺς & γαλεώδεις uocat, quo mustellarum genera complectitur. Alterum priore rotundius & serpentibus similius seuum habet & pinguedinem, quibus caret prius genus, Ex hoc genere sunt Murenæ, Lampetræ, Congri, Accipenser.

Alterum aquatilium genus, quod ἄναιμον Aristoteli est, complectitur quinq; genera, quorum primum habet μαλάκια καὶ μαλακόδερμα, id est, mollia. Alterum μαλακόστρακα ἢ σκληρόδερμα, id est, Crustis intecta & Crustata. Tertium ὀστρακόδερμα ἢ ὄστρεα, id dura, dura & silicea testa intecta. Quartum ἔντομα, id est, insecta. Quintum ζωόφυτα.

E mollium genere sunt Sepiæ & Lolligines, quas una uoce uocant Blackfisch germani ab humore atramento simili. quem habent loco sanguinis. Item Polypi.

E Curstaceorum genere sunt κάραβοι locustæ. ἄστακοι, Astaci. καρίδες, Squillæ. Et Cancrorum genera plurima, ut μαῖαι, πάγουροι, ἡρακλεωτικοὶ ἄρκτοι, Cancer. πιννοφύλαξ, cancer ἀράχ-

νης, Cancer fluuialis, κάρκινος ποτάμιος: Germani uocant Meerkrebs, Seekrebs, Bachkrebs.

ὀστρακόδερμα & ὄστρεα uaria sunt. Germani Schnecken, & testas Muschel & Schneckenheuser uocant. Quædam altera parte testam habent, altera testæ loco scopulo adhærent, ut patellæ. λεπάδες. Quædam intra testam condita latent solo capite exerto, aut extremis utrinq;. Horum quædam sunt turbinata, στρομβώδη, quæ proprie Germani uocant Schnecken, quædam non sunt turbinata.

Turbinatorum testæ helicum ductu implexuque orbiculatim intortæ sunt mirabili artificio suntq; alia marina alia terrestria, Inter marina genera recensentur. πορφυρὰ & πορφυριὰ, Purpuræ, κήρυκες, buccina. ἀπορροαΐδες, murices. Horum sanguine antiquitus purpura tingebatur. Germani uocant purpur Muschel. Operculum horum oblongum, quo teguntur, κογχύλιον à Græcis, ac Arabibus blatta byzantia uocatur. Purpurarum enim in Hellesponto & Propontide ad Sestum Abidum & Byzantium captarum præcipua fuit nobilitas. Item cochleæ, inter quas sunt Cochleæ margaritiferæ. Perlenmutter.

Ostrea non turbinata aut μονόθυρα sunt aut

διθυρα

δίθυρα, id est, uniualues aut biualues habent testas, δίθυρα sunt ut Tellimes, Chamæ, quarum copia est in Oceano Germanico ad Hollandiam, κτένες, Pectines & pectunculi, quos Germani proprie Muschel uocant. Conchæ propriè sic dictæ, quo nomine ostrea duabus duris & concauis inclusa testis indicantur, quarum aliæ asperæ, aliæ leues sunt, utræq; multiplici discrimine, & ostrea speciatim sic nominata. Item quos μύας, id est, musculos & μύακας, id est, mytulos, & σωλῆνες, αὐλοὺς, δόνακας, ὄνυχας, δακτύλους uocant, uocabulis diuersis uni rei accommodatis, quod syphonum rotundorum, sed nonnihil compressorum figuram unguium humanorum specie, tanquam de coagmentatis essent compositæ testæ unguibus repræsentant.

ζωόφυτα plantis & animantibus cognatam habent naturam. Nam & sentiunt & plantarum more nutriri uidentur. Annumerat his Aristoteles Echinos marinos, Meerigel. ὁλοθούρια, Vertibula, τήθυα, Callos & tubera. ἀκαλύφας, Vrticas, ἀστέρας, Stellas. σπογγιὰς & σπόγγους, spongias, Schwemme, & alia.

Humorem sepiarum Græci θόλον uocant. Germani black.

ἔντομα seu insecta sunt, ut Scolopendræ marinæ, hippocampus, hirudines.

APPELLATIONES
PARTIVM, QVÆ PISCIVM PROPRIÆ SVNT.

PInnæ. πτέρυγες. *Alis auium proportione respondent in dorso, uentre, ad latera, podicem & caudæ extremum. His enim & remigant & incitant ac propellunt sese. Differunt multipliciter magnitudine, substantia, figura, colore, numero, excessu defectuq́;, die federn am fisch. Pinnæ aculeatæ,* πτέρυγες ἀκανθώδεις. *Stachlichte federn.*

Squamæ. λεπίδες. *Piscibus squamosis præstant, quod auibus pennæ. Schuppen.*

Palatum carnosum piscibus est uice linguæ. die zung.

Branchiæ βράγχια *sunt uelut pili densе confertimq́; ad osseam basin, cui figura hemicyclij dispositi, & præfixi cordi, ut aqua spirituq́;, qui aquæ permixtus est acceptis redditisq́; cor ipsis inclusum refrigerent. Balenæ his & Delphini carent, quod fistula ad pulmones pertingente spirant. Fistulam illam Aristoteles nominat* αὐλὸν φλεβονευρώδη. *Branchias germanorum aliqui uocant die fischohren, aliqui den kampff. Saxones den Geckel.*

Spinæ

Spinæ. ἄκανθαι. Gretten in den fischen. Carnem fulciunt & continent. Ideo oßibus terrestrium animantium proportione respondent. Carent his beluæ marinæ & carthilaginei pisces. Hi spinarum loco carthilaginem, Illæ ossa habent.

Chelæ. χηλαί. Brachia Cancrorum denticulatis forcipibus, quarum inferior mobilis superior immota, die Krebsscheren. Reliquas partes pisces cum animantibus cæteris communes habent.

Piscium alij generant, alij non. Qui generant aut animal edunt uocanturq; ζωοτόκοι, aut oua, & nominantur ὠοτόκοι. ὠὰ ἰχθύων, id est, oua piscium uocantur germanice der Rogen. In genere ὠοτόκων qui oua habent pisces fœmellæ sunt, qui semen candidum lactescens, sed crassum compactumq; mares. Semen hoc Aristoteles θόρον nominat. Germanice uocamus die milch.

APPELLATIONES PARTIVM IN PLANTIS.

PLanta φυτὸν, Gewechs.

Plantarum ſpecies.

Arbor. δενδρόν, eſt quod à radice, caudice ſimplici, ramoſum, nodoſum & ſurculoſum aſſurgit, baũm.

Frutex, θάμνος, ſtauden, quod à radice caudici multiplici ramoſumq; ſe attollit, θαμνίσκος ſteudlein,

Suffrutex, φρύγανον herba eſt uel arboreſcens uel fruticeſcens pluribus lignoſiſq; ſurculis, ex radice uel ſimplici caudice prodeuntibus, minutis folijs, cætera herbæ ſimilis.

Herba, πόα, βοτάνη kraut, quod ſine caudice à radice foliatum prouenit, ſemenq; caule fert. ποάριον, βοτάνιον diminutiua.

Plantarum partes.

Plantarum partes ut animantium aliæ ſunt ὁμοιομερῆς, id eſt, ſimilares, aliæ ἀνομοιομερῆς, id eſt, diſsimilares.

Similiares diſtinguntur in ſiccas & liquidas, ſiccæ ſunt hæ.

Nerui, ἶνες, Adern in beumen vnd kreutern, oblongi ſunt, continui fiſsiles, inſociabiles, infœcundi.

Venæ, φλέβες, cætera neruis ſimiles ſunt, ſed maiores craſsioreſq; & ramos, & humorem habent.

Caro, σάρξ, diuidi omnibus dimenſionibus poteſt,

test, ut terra, quæq; terra constant, estq; inter neruos & uenas media.

Liquidas partes Theophrastus ὑγρὰ uocat, Species earum sunt ὀποὶ, χυλοὶ, & δάκρυα.

ὀποὶ, sunt liquores crassi & lenti, qui uel ex incisa radice, uel caule secto, terebrato aut castrato effluunt sponte.

Liquor qui ex radice emanat, ὀπὸς ῥιζίας, alter ὀπὸς καυλιὰς dicitur, der safft der von sich selber heraus dringet.

χυλοὶ, succi sunt, qui colliguntur ex plantis totis, aut earum partibus concisis, tusis, & torculari, manu, uel aliter expressis, aqua interdum uino, alioue liquore asperso. Ausgedruckte safft, horum alij sunt οἰνώδεις uinei, alij μελιτώδεις mellei, alij ἐλαιώδεις oleaginei, alij δριμεῖς acres, alij πικροὶ amari, alij ὀξεῖς acidi, alij ὑδαρεῖς aquei.

Δάκρυα, lacrymæ, humores sunt qui ex plantis nec incisis, nec contusis compressisue, sua sponte exudant ac destillant, uel solis calore educti, uel copia expressi, uel ab ipsis arboribus aliqua occasione dehiscentibus expulsi, Suntq; uel ὑδαρεῖς, id est, aqueæ quæ in κόμμι, id est gummi concrescunt, uel πιττώδεις, id est, piceæ quæ in ῥητίνην, id est, resinam coeunt, hartz. At resinarum differentiæ multæ.

Dißimiliarum partium aliæ longo perdurant tempore cum ipsis arboribus, uocanturq; χρόνιαι, aliæ ἐπέτειαι, annuatim renaſcuntur. Defluunt ac pereunt in aliquibus plantis omnes, in quibuſdam uerò quædam etiam permanent, & perennes ſunt.

Ἐπέτεια, ſunt folia, pediculi, flores, fructus, ſemina.

Folia, φύλλα, φυλλάρια, Bletter, conſtant humore & carne.

Folia uitium, οἴναρα, Rebenbletter, pampini latine idem βλαςήματα.

Folia ficuum, θρῖα, Feigenbletter, unde triumphus à θρῖα & ἀμβεύω.

Folia aut integra ſunt, aut inciſa, uel in extremis oris quæ cernata, uel in ambitu quæ ſerrata à ſimilitudine dentium ſerræ dicuntur. Sunt & alia laciniata, alia fimbriata.

Pediculi, petioli, μίσχοι, quibus ex ramulis folia fructus aut flores dependent, Stilchyn an blettern, fruchten vnd bluten.

Flores ἄνθη & ἀνθήματα, germani diſtinguunt flores arborum & herbarum peculiaribus uocibus. Illos blűt, hos blumen, nuncupant.

Iulus, ἴυλος, flos auellanæ compactili callo racematim cohærens uelut prælongus uermis, Haſelſtaudenblűt.

κύτῖαι

κύτταρος, græcis duo significat uel quod oblonga & rotunda specie tumidum, ex picearum & roborum ramis dependet, latine panniculа, uel quod ex ramis nucum, roborum, picearum, squammatim compactili callo prominet, latine Nucamentum, welsche nus blüt.

Iuba uel pannicula, lanosa densa & caudæ modo propendens coma, in milio, panico, arundine, ἀνθήλη.

Coma, κόμη, quicquid crinium modo summa ramorum uel colliculorum exornat.

Vmbella, Muscarium, σκιάδιον der Dolder flores sunt in summo colliculo confertim in orbem dispositi, suis innixi pediculis.

Corymbus, κόρυμβος, κορυμβία, κορύμβιον proprie significat hœderarum uuas, quas acini uelut in orbem conglobati rotunda specie conformant. Transfertur deinde ad flores & fructus aliarum plantarum, hœderarum uuis figura similes,

Calyx, folliculus est, quo flos primum, mox seminis fœtus continetur & clauditur.

Stamina, filamenta ex imo floris sinu prodeuntia, quæ florem sustinent.

Apices sunt staminum extrema, seu proprie flores. In rosis enim, lilijs, uiolis, & alijs quibusdam florem proprie uocamus, medium

illud croceum, quod staminibus insidet.

Muscus ἀνθὸς βρυῶδες, *uillosa flosculorum congeries, ut in ligustro.*

Verticillum, σπονδύλιον, *florum aut etiam foliorum ambitus circinatus, qui colliculos uel ramulos herbarum coronat.*

Pappus πάππος, *decidua lanugo, in quam flores nonnulli conuersi delabuntur ac dißipantur.*

Vngues, ὄνυχες, *in rosis & foliatis floribus imæ foliorum partes, quibus in capite suo cohærent.* Dioscorides, δεῖ δὲ χυλίζειν τὰ ἄπαλα ἀποψαλίζοντες τὸν ὄνυχα καλούμενον, ὅπερ ἐστὶ τὸ λευκὸν τὸ ἐν τῶν φύλλων.

Fructus, καρποί, Frucht, *differunt* κάρπος, σπέρμα, περικάρπιον & πυρήν.

Fructus, κάρπος *uel generatim significat totum, quod pulpa nucleo & semine constat, uel speciatim & propriè in arborum fructibus, intimum illud nucleo inclusum, quod cum maturuit, terræ insitum plantulam arbori sui similem gignere ac procreare potest, der rechte kern in der beum fruchten.*

Semen, σπέρμα, *in herbis est, quod in fructibus arborum & fruticum* κάρπος, *Samen,*

φυτευτήρια, *semina ad sationem electa & destinata. Samen zur sat.*

Fru-

Fructuum alij uocantur ὀπῶραι, latine poma, Obst, ut mala, pyra, pruna, damascena, quæ καρ-πὸν pulpa tota molli & ad esum idonea exterius circumdatum habent, seu quæ foris habent, quod edendo est, intus durum includunt. Alij ἀκρό-δρυα, latine Nuces, Nuß, ut iuglandes, auellanæ castaneæ, quæ duro foris teguntur putamine, intus habent quod esui est.

Nucleus πυρὴν est uel operculum, quod fructum continet, munit & tegit, uel totum cum fructu inuolucrum. Estq; in pomis δερματικὸν ut in malis putamen coriaceum interitus fructum contegens, In acrodrijs ξυλῶδες ut in auellanis & glandibus, putamen ligneum, Nußschalen.

Præcoces fructus, πρόωροι ἢ πρόδρομοι κάρποι frue zeitige frucht.

Fructus fugaces, ὡραῖοι κάρποι, qui non ferunt ætatem, nec ad reponendum sunt idonei, ὥραν enim græci tempus uocarunt, in cuius medio κύων, id est, Syrius oritur, quo tempore fugacium fructuum alij declinant, alij in uigore consistunt, alij ad uigorem accedunt.

Fructus, ἐπέτειοι qui durant ad annum sequentem, annui fructus.

Περικάρπιον. pulpa uocatur exterior in omnibus fructibus, pomis et acrodrijs, Estq; in alijs

mollis

mollis & ἐδώδιμος, ut malis, piris, cerasis, armeniacis, prunis, In alijs dura, & uelut lignea ut auellanis, glandibus. Ideo alia est πέπανσις τοῦ καρποῦ, alia περικαρπίου. Maturatur fructus cum eam assequitur perfectionem, ut procreare simile poßit, περικάρπιον maturatur cum ex permixtione optima materiæ terreæ & aqueæ à calore subactæ & extenuatæ acquirit temperatam substantiam, conuenientem corporibus nostris, & idoneam nutritioni. Et confert ut Theophrastus inquit, ἡ μὲν πέψις τοῦ περικαρπίου πρὸς τὰς ἡμετέρας τροφὰς ἡ δὲ τοῦ καρποῦ πρὸς γένησιν καὶ διαμονὴν τῶν δένδρων.

Acini, *ῥάγες, uuarum fructus, Weinberen.*

Grana, *semina proprie leguminum & frugum, & quorundam etiam sed minorum fructuum, græce κόκκοι* Korner.

Legumina. *ὄσπρια, χέδροπα, gemus, quorum semina siliquis includuntur.* Vt *pisa, orobi, fabæ, lentes, uel etiam uasculis, ut sesamum.*

Fruges *σιτηρά, δημήτρια σπέρματα, getreidich, quarum semina continentur spica, & muniuntur aristis.* Vt *hordeum, triticum, olyra.*

Baccæ, *fructus rotundi, parui, duriusculi, nullo foris ligneo & duro operculo inclusi, ut iuniperi, lauri, myrti, corni, græci non discernunt à granis generali uocabulo, sed singulis propria*

tri-

tribuunt. ἀρκευθίδας, baccas iuniperi, Wacholderbeeren, δαφνίδας, baccas lauri, Lorber beren, μύρτα. Heydelbeeren, nominant.

Pillulæ σφαῖρια, fructus rotundi, grandiores, putamini inclusi ligneo, ut galbuli seu fructus cupreßi.

Corymbus, κόρυμβος κορύμβιον, κορυμβία, uua hœderæ ex acinis dense confertimq; circa scapum in sphæræ figuram comglobatis.

Lanugo innascens fructibus, ἐπίφυσις λαχνώδης. Hæc in castaneis, cotoneis, persicis cernitur.

χρόνιαι seu perennes partes perdurant cum plantis. Suntq; earum aliæ Integrales, aliæ integralium partes.

Integrales sunt Radices, cauli, rami, surculi.

Radices, ῥίζαι, Wurtzeln, quibus alimentum attrahunt plantæ, & terræ cohærent.

Nuclei uel spicæ, γέλγεις, γέλγιθες, ἄγλιθες, aglidia grana, bulbi, ex quibus allij caput compactum est, die zeen am knoblauch.

Bulbi βολβοι, rotundæ radices siue ex pluribus capitulis coagmententur, uno omnes folliculo ambiente, siue distinguantur.

Fibræ uel capillamenta tenuißimæ & extremæ radicum particulæ extenuatæ capillorum instar zeserlein, ἶνες & θρίχες. Vnde radices ἰνώδεις & θριχώδεις.

Cirri

Cirri fibræ sunt crispatæ & intortæ.

Caules καῦλοι, *supra terram simplices assur-gunt, in easq́; alimentum defertur.* In *arboribus* στελέχη, *latine stipites & caudices, germanice stemme uocãtur. Caulis uocabulũ herbis inhæsit.*

πρεμνὸν, *truncus arborum nidosus habens multas* ἐκφύσεις.

Scapus uel Tyrsus, caulis styli modo in al-tum erectus, ein gerader stengel, scapus dicitur ducta similitudine à scapis columnaribus. Thyr-sus quod in uirgulæ uel teli rectitudinem assur-gat, πτόρθος.

Striæ, ῥαβδώσεις *sunt in caule rectæ, eminen-tes, & oblongæ lineæ, secundum caulium expor-rectæ rectitudinem uelut plicæ, falden. Striatus caulis, gefaldener stengel. Strigiles caua canali-culiq́; intra plicas.*

Rami, ἀκρέμονες, *qui caudice uelut fisso in omnes partes multiplices sparguntur, die Esthe.*

Termites rami cum fructibus auulsi.

Frondes rami cum folijs uel floribus decerpti.

Surculi, κλάδοι, κλαδίσκοι, *qui ex ramis simplices atq́; indiuidui oriuntur, quale præser-tim annotinum germen apparet, zweige, schosse.*

Ramuli herbarum, κλῶνες, κλώνια, κλωνά-ρια, καυλία, *colliculi.*

Περιβακίδες *rami palmarum, qui in Iohanne*

uocan-

uocantur βαΐα, unde factum nostrum Maien, littera, β in μ mutata.

θαλλίαι, rami Olearum.

κράδαι, rami ficuum.

εἰρεσιώνη, ramus oleaginus qui gestabatur à petituris pacem uel inducias.

Soboles, annuum germen, θάλλος, βλάστος, iargewechs, iarschoßlein.

Minutißimæ surculorum particulæ instar capillorum tenues, κάρφοι, festucæ latinis.

Cymæ, κῦμαι, scaporum delicatiores teneriores; colliculi, qui à prima sectione exeunt. Sed magis proprie illud, quo flos ad semen clauditur, κυήματα aliàs.

Stolones παραφυάδες, uel παρασπάδες, inutiles ex radice, trunco, uel ramis prodeuntes surculi: Nebenwachs.

Virgæ ῥάβδοι, ῥάβδια, colliculi recti & oblongi, rutten, quales sunt corylorum.

Nodi, ὄζοι, Esthe, articuli ramorum cum trunco uel inter se. Theophrastus, ὡς ὁ ὄζος ἐν τοῖς ἄλλοις, οὕτω ὁ ὀφθαλμὸς ἐν ἀμπέλῳ καὶ ἐν καλάμῳ γονύ.

Geniculum, γονύ der knod an eim halm, oder rhor.

Internodium inter articulos uel genicula mediū.

Alæ, μάσχαλαι, caui inter caules & ramos anfra-

Anfractus, ex quibus ſinuatim noua proles egreditur.

Oculos primum germinationis argumentum in ſurculis knoſpen.

Spinæ, aculei, ἄκανθαι, *in ramis quibuſdam ſtachel, dorner.*

Culmus ἀνθέριξ, κάλαμος, καῦλος, κῶλον, *unde* σίτηρα μονόκωλα, *caulis frugum, der halm.*

Spica, ſpicum, & ſpicus, στάχυς *aehr, kornaehr.*

Mutica ſpica quaſi mutila, στάχυς κόλοβος, *æhr one ſpitz.*

Granum, Kornlein, κοκκός.

Gluma, grani theca, ſeu folluculus quod deglubatur dicta, heutlein, hulſen

Ariſta, ἄθηρ, *apex, ſpicæ, quæ ut acus tenuis eminet è gluma uel folliculo, das ſpitzlein an der æhr.*

Frit, quod in ſumma ſpica et iam matura minus eſt grano.

Vruncum, quod in ima ſpica ad ſummum ſtraminis culmum grano minus eſt.

Paleæ, ἄχυρα, *gramina reſecta cum ſpica.*

Acus, σκύβαλον, *Sprew.*

Metæ, θωσμοὶ, *manipuli in quos colliguntur demeſſæ ſegetes, Garben.*

Integra-

Integralium partes sunt matrix, lignum, cortex.

Matrix μήτρα, quam καρδίαν alij, alij μύελον uocant, in medio ligni residet, & tertium à cortice continetur, uelut in oßibus medulla, Marck, constat carne & humore, cognata huic ἐντεριώνη.

Lignum, ξύλον, neruo constat & humore, interdum & carne.

Cortex, φλοιός, est pars ultima à subiecto corpore separabilis, uelut Crusta quædam ad tegendum data. Constat neruo, humore & carne. Rinde. Quod corticem exterius in summo uelut ambigens membrana cingit, tunica dicitur, χίτιον.

Liber, cortex interior, qui ligno propius & pertinacius inhæret, taser.

Thalliæ, ceparum tunicæ. die hautlein umb die zwibeln.

Folliculi, φύσκια, qui granum uel semen continent inuolutum.

Siliquæ, λόβοι, quæ uel semina herbarum uel grana leguminum includunt schotlein.

Valuuli, κιβώρια & κιβώλια, uel generaliter κελυφαί aut κελύφη aut λέμματα, qui fabarum & leguminum cæterorum grana immediate continent.

Vascula, ἀγγεῖα, *quæ sesami & papaueris semina continent*

Membranæ, ὑμένες *inuolucra tenuia granorum seminum & fructuum membranis similia. In frugum granulis proprie* ἔλυτρα, *latine glumæ, uocantur.*

Putamina κεφύλη *uel* κελύφαι & λέπη. *Cuticulæ quæ* περικάρπιον *tegunt uestiunt & muniunt, schalen.*

Aculeatus Cortex, λέπος ἐχινῶδες, *ut castanearum.*

Vagina, inuolucrum, quo condiuntur aristæ priusquam prodeunt.

APPELLATIONES PARTIVM VITIS.

Vitis Vinifera, ἄμπελος οἰνοφόρος *weinstock.*

Labrusca, ἄμπελος ἀγρία, *wilder weinstock.*

οἰνάνθη, *flos labruscæ, cuius fructus non maturescit.*

Sarmenta, φρύγανα, *prælongæ uitium uirgulæ, in quas uitis luxurians spargitur, holtz.*

Palmites, κλήματα, *in uite uocantur, qui in arboribus surculi, quotannis emergunt ex stirpe,* &

& in gemmas abeunt, quæ deinde in modum pla-
marum humanarum uirgulas quasi digitos ex-
promunt, κλήματα uiticuli, κληματίδες.

Palmes pampinarius, qui ex duro prouenit, et primo anno plerumq; frondem sine fructu affert.

palmes fructuarius, ex anniculo palmite procreatur, fructuq; protinus induitur.

Annui palmites. τὰ νέα κλήματα ἢ βλαστήματα, iahr gewechs.

Nouelli palmites, νέα ἢ νεάνισκα κλήματα, latine malleoli, rebenschoßlein, μοσχεύματα.

Flagellum uitis maior.

Palmes maior uitis ex qua uua nascitur.

Capreoli, claniculæ, ἕλικες, coliculi sunt, quibus quasi manibus proreptans uitis adminicula apprehendit. Hederæ ramuli quibus se fulcris implicat, τὰ ῥίχζα, uocantur.

Pampini, folia uitium, οἴναρα, βλαστοὶ, & βλαστήματα, rebenbletter. inde βλαστολογεῖν.

Propagines, uetulæ uites suppressæ per inflexos arcus, ut ex una plures emergant. παραφυάδες.

Gemmæ, ὀφθαλμοὶ, in ipsis uelut sarmentorum articulis relictæ, uuam orientem ostendunt, die augen.

Lachrimæ, δάκρυα, ex gemmis guttæ extillantes. threnen.

Vuæ, σαφυλαὶ, Trauben βότρυες & uuas & scapos seu racemos significant.

Racemus uel Scapus acimos uuarum susti-nens βότρυς *uel* τὸ στέλγιον *der trauben stengel apud Theophrastum, quod mendosum esse certum est, & legendum pro* στειχίῳ βότρυχον, *ut ex Galeno constat,*

Acini, ῥάγες. *Weinbeeren.*

Nuclei acinorum uel Vinacei γίγαρτα, *die kern in beeren, ut* κεγχράμιδες *in ficubus.*

Folliculi acinorum, στέμφυλα, *Weinhulsen.* χιτῶνες, & σκεπάσματα ῥαγῶν, *id est, tunicæ uinaceorum.*

Vuæ albæ, βότρυες λευκοὶ, *blancke Trauben.*

Vuæ nigræ, βότρυες μέλανες, *rott Trauben.*

Vallum Vinaceum, χαράξ τῶν κλημάτων *Weinleeuen.*

Solidæ uuarum reliquiæ, quæ musto expresso supersunt in torculari, στέμφυλα & βρύτια, *die hulsen sampt den kernen.*

Vuæ acidæ, σαφυλαὶ ὀξεῖαι.

Austeræ αὐστηραὶ.

Dulces γλυκεῖαι. *Vinosæ* οἰνώδεις, *quæ temperamentum inter reliquas medium habent, cum dulces calore, acidæ & austeræ frigore excedant,* ὄμφακες, *uuæ immaturæ, uulgo agrestæ, vnzeitige Weinbeeren,* ὀμφάκιον, *succus earum.*

σαφίς,

σαφίς, uel ἀσαφίς, Vua passa, Rosynen.

σαφίδες ἐκγεγαρτισμέναι, uuæ passæ à uinaceis purgatæ.

Mustum, Most. γλεῦκος.

ἀείγλευκες, uerhaltener, unuergorhener Most, mustum quod non deferbuit.

Passum, γλύκυς, ex uuis sole siccatis, in area, aut in sarmento torrefactis exprimitur.

πρότροπον, Mustum, quod sponte ex pendentibus adhuc uuis destillat.

Sapa σείραιον uel ἕψημα, fit musto ad tertiam usq; partem decocto, duabus consumptis.

Defrutum eodem ad dimidiæ, Carœnum uero ad tertiæ partis consumptionem decocto paratur.

Lora, δευτερίας, ἢ στεμφυλίτης, ἢ πότιμος, dilutis & maceratis aqua uinaceis post expreßionem musti fit, lauer.

ἀδύναμος, facticium uinum, quod albi musti duabus partibus, una aquæ effusa decoctaq; ad aquæ consumptionem conficitur.

ὀμφακίτης, uulgo agresta.

Vinum melitites, οἶνος μελιτίτης, ex austero musto cum melle decocto paratur, Zweinmedt.

οἰνόμελι, ex austero uino cum melle decocto fit Mulsum, Medt aus Most.

Aqua mulsa, μελίκρατον, aqua pluuia est

uel fontana melle permixta, quæ cum uel insolata uel decocta reponitur, ὑδρομελι uocatur, Medt.

οἶνος, *uinum natiuum, Wein.*

οἶνος λευκὸς, *album uinum, blanckerwein.*

οἶνος μέλας, *cui saturata rubedo. uel ad nigredinem etiam uergens. rotter Wein.*

οἶνος κιῤῥὸς, *uinum giluum, gelbichter Wein.*

οἶνος ἐρυθρὸς, *rubrum uinum, lichtroter Wein.*

APPELLATIONES FRVGVM, LEGVMINVM, OLERVM ET FRVCTVVM VSITATORVM.

FRumentum. σῖτος.

Fruges, σίτηρα Getreidich.

Triticum, πυρὸς, Weitzen, panes triticei, ἄρτοι πύρινοι. Weitzenbrot.

Galenus panes qui fiebant ex tritico, distinguit bonitate, candore & præstantia farinæ triticeæ. Fiunt autem dum triticum in molendino pinsitur hæ differentiæ.

Primo integrum triticum ex eminentiore Cistella circumacta lapidis molaris impulsa decidens per medium lapidis foramen in pauimentum teritur ac pinsitur, quod de comminuto agitatione lapidis attritoq; tritico in tenuißimum puluerem & uolatilem euolat, lapidiq; & parietibus.

bus adhærescit Pollen est seu farina Volatilis Græce γῦρις, Staubmeel. Reliquum in incerniculum, quod per uocatam cistam extenditur longo decliuiq; ductu longioris sacci forma, propellitur impetu continuo. Eo impetu de commolito tritico farina optima per incerniculum secernitur & excutitur. Pars grauior & præcipua ac nobilissima sed tenerrima & delicatissima, pondere subsidens fundum petit. Leuior effertur & euolat, atq; ad latera sese cistæ applicat. Illa proprie uocatur Siligo, ut ex Plinio manifestum est, Græcis latina appellatione σιλίγνις, das beste weisse meel, ex hac fiebat panis σιλιγνῖτις, id est, Siligineus. Hæc Flos Siliginis est Plinio. Nondum extenuata pars tritici, quæ ob crassitiem angustos incerniculi poros non perrumpit, egesta motu eius agitationeq; per orificium amplius excidit in pauimentum. Inde collecta crassiore Cribro transfunditur ac ceu colatur purgaturque à furfuribus crassioribus, quorum origo è contritis est tritici folliculis, quæ glumæ latinis, græcis λέμματα dicuntur. Quod hoc modo detractis & cribro separatis furfuribus crassioribus colligitur, & constat similagine crimno & furfuribus tenuioribus, usurpabatur à ueteribus ad panificia. Conficiebant enim ex eo panem quem συγκόμιστον & αὐτόπυρον nominabant.

Vocabatur autem αὐτόπυρος & αὐτοπυρίτης, quasi ὅλος αὐτὸς ὁ πυρὸς, quod tota tritici farina constaret, à qua nihil detractum erat præter furfures craßiores. Et συγκόμιστος quod de omnibus coniunctis similagine scilicet crimno & furfuribus tenuioribus pararetur. Græci enim initio non Similaginem à Siligine separarunt, Sed eam postea consuetudinem à Romanis acceperunt cum appellatione ipsa. Separatis ergo furfuribus craßioribus reliquum denuo immissum in molendinum, secundo molitur, excussumq; in cerniculo remittit rursus tum farinam craßiorem decumbentem in cistæ fundum. quæ priori bonitate multum cedit, uocaturque Similago latinis, Græcis σεμίδαλις, tum tenuem puluisculum euolantem, qui est flos similaginis latinis, Græcis παιπάλη. Sed Græci ueteres, qui ut dixi non tam accurata diligentia primum farinam ab altera separatam seorsum exceperunt, sed miscuerunt utramq;, σεμίδαλιν uocarunt generaliter farinam tritici utramq; prima secundaq; tritura expressam, παιπάλην florem farinæ utriusq; & siliginis & similaginis. Recentiores græci Romana consuetudine distinxerunt. Vocaruntq; panem ex semidali quæ siligine deterior erat confectum σεμιδαλίτην, ut latini Similam & Similaginem. Retinemus

mus & nos Romana discrimina & Siliginem uocamus, das beste weisse meel. Similaginem das mittel meel.

Similagine separata de reliquo quod in pauimentum eijcitur & Crimno ac tenuioribus furfuribus constat, Græcis etiam aliquid farinæ habebat, conficiebant Græci panem, qui πιτυρίας, id est, furfuraceus dicebatur, Kleyenbrod. *Furfures enim, πίτυρα, nobis sunt* Kleyen. *Sed plerumq; tenuiore illud ipsum transfusum Cribro perpurgabatur denuo, ut hodie quoq;. Excidebat autem quod κρίμνον uocabatur.* Gryeß. *Detinebantur & hærebant in Cribro Furfures tenuiores,* Kleine kleyen. *Quorum in Emplastris usus est. cum Craßiores ad saginandos usurpentur porcos. Hæc ex ueteribus Galeno Plinio & alijs recte distinximus.*

Panis fermentatus, ἄρτος ζυμίτης, uel ναστὸν, cui fermentum miscetur, gescwert brot. *Est enim ζυμὴ, fermentum.* Sawerteig.

Panis non fermentatus, ἄρτος ἄζυμος. Vngesewrt brott, *ut placentæ sunt. quarum genera à Græcis πέμματα uocantur. Est et speciei nomen πέμμα, & placentas significat ad cornuum similitudinem formatas, quas hodie* horner *uocamus. Olim Apollini sacræ fuerunt.*

Melicerides. Melitomata. μελικηρίδες. *Ho-*

nighkuchen. Pfefferkuchen. οἱ πλακοῦντες. Placentæ. Differentiæ harum plurimæ ueteribus fuerunt in usu.

οἱ ταγηνῖται ἢ τηγανῖται. Taganitæ à patella & sartagine denominati Pfankuchen. Cum μᾶζα, quæ φύραμα est paratum ex mixtis farina oleo lacteue aut aqua, aromatis aspersis quandoq; aut condimentis alijs, frigitur in oleo feruente aut butyro aliaue pinguedine. Inde ὦα ταγηνιστά, quæ frixa latinis apellantur.

στρεπτοὶ ἢ στρεπτίκιοι. Placentæ, tortiles uelut strijs & canaliculis plicatæ, Sprutzkuchen.

αἱ κρηπῖδες, Kreplein. Condiuntur uarie eclegmatis. Maza enim extensa ac dilatata, & cum impositis condimentis complicata, conficiuntur.

ἔγχυτοι. Streublein. Fiunt pulticula liquida infusoria transfusa in sartaginem feruenti plenam butyro, in quo mirabili ductuum implexu conuoluuntur & crispantur.

οἱ ὀβελίαι. Spieskuchen. ὅτι ἐν ὀβελίσκοις ὀπτῶνται, quia uelut carnes ad ignem assantur circumacto ueru, cui aut liquidior pulticula affunditur, donec calore durata inhærescat ac percoquatur, aut maza allinitur & adigitur manibus.

οἱ ὀστρακῖται. Eyerkese. Coquuntur in testis.

ἴτριά

ἴτρια. *ex melle & farina placentulæ. Hypapen. Liba ab his non multum differunt.*

ῥυήματα, *Rhyemata. Liquida pulticula ferreis laminis & ignitis affusa, compressaq́; & leuiter assata fiunt. Eisenkuchen.*

ἀμύλισκοι. *Ex farina triticea & lacte parantur.*

Lagana. Plintzen, τυρολάγανα *caseo admixto fiunt.*

βουλιτῖνοι. *Fladen. ut constat ex Atheneo. Germanica uox Græcæ cognata est, sed uidetur esse ex Latina uoce facta. Fladen quasi oblata.*

Libi circi. Kuchen. Placentæ in rotunditatem planam & circinatam expansæ, conspersæq́; ouis caseo butyro, aut similibus.

Coctura multum differunt placentæ. Friguntur enim aliæ, φρυκτοὶ. *Aliæ coquuntur,* ἑφθοί. *Aliæ assantur,* ὀπτοὶ. *Aliæ uelut ustulantur aut torrentur in craticula,* ἐπανθρακῖται πλακοῦντες.

Panes non materia tantum, sed & locis in quibus assantur, ac modo assationis & forma differunt.

Discrimina à locis, in quibus assantur, ac modo assationis sumpta sunt.

Furnarij panes seu testacei, κλιβανῖται. *In furnis mediocriter æstuantibus, more horum tempo-*

semporum assabantur. Erant hi optimi omnium & concoctu facillimi.

ἰπνῖται in minori furno concoquebantur.

ἐγκρυφίαι in calidos defodiebantur & condebantur cineres donec percoquerentur. Sic dicebantur, ὡς ἀπὸ τοῦ κρύπτειν τὴν τέφραν ἐγκρυβέντας ὀπτᾶσθαι. Appellatio hæc non raro in sacris est literis repetita, quia in sacrificijs hoc modo cocti panes proponebantur. Aschenbrot.

Vulgo uocati Panes Martij ἐγκρυφίαι dici possunt, qui infra supraq; candentibus carbonibus ærea lamina interposita leuiter uelut indurantur, Marcipan. Est autem hoc nomen factum ex maza & pane. Marcipan, id est, Maza panea.

ἐσχαρῖται in Craticula assebantur aut foci pauimento ad eum modum ut totum exterius ceu indumentum duraretur in Crustam, interius molle laxumq; fieret. Pasteeten.

Forma differunt, βάγχυλοι, figuram Rhombi habent, Wecken.

κόλλικες, plocamorum instar plexi panes, & rotundi. Geflochtene koletzschen.

κόλλαβοι. Panes quadrangula figura ad similitudinem plexus plocamorum formati, Zopff.

Spiræ. Crustulæ. σπεῖραι. Pretzeln.

σίφω-

στέφαναι & στέφη. Panes coronæ modo rotundi atq; in medio perforati, Ringe.

ἀπάγαρος, superior crusta panis, die obere rinde oder krust am brott.

ἐψάθια. inferior crusta.

ψαθύρια & θρύμματα, brosem, grumen im brott.

A Varrone tritici Species recensentur, Siligo, Robus, & σιτάνιον, quod et τρίμηνον, id est, trimestre dicitur. Tritici nomen significat idem quod tritum ex spinis. Virens triticum χιδρία.

Halica natiua, χόνδρος, tritici genus est errant qui eandem cum farre ueterum esse censent.

Halica facticia ex zea fiebat, ut Plinius refert.

Amylum, ἄμυλον, ex eo appellatum est quod sine mola paretur, Krafftmeel, Ex tritico fit trimestri.

Hordeum, κριθή. Gersten. Est quoddam hordeum ἑξάστοιχον seu canterinũ. Sechs schichtig gersten. Grosgersten. Quoddam δίστοιχον seu galatium. zweischichtig, kleine gersten,

Panes hordeacei, ἄρτοι κρίθινοι gerstenbrott.

Ptisana dicta ἀπὸ τοῦ πτίσσειν, quod hordeum ex quo fiebat tundendo degluberetur & suo exutum cortice conderetur ad usum. Tundebatur enim

enim non molebatur, donec deponeret glumam hodie pro Ptisana utuntur hordeo mundato quod aliter alij expurgant & apparant. Gerstenmeel. *Conficitur hoc modo ex auena, quod uocamus* hebernmeel.

ὠμὴ λύσις, *id est, crudum lomentum, Plinius ubiq; farinam hordeaceam est interpretatus. Fit ex crudo hordeo in farinam contrito.*

Polenta. *Græce* ἄλφιτον, *quæ uox quandoq; simpliciter farinam hordeaceam, quandoq; polentam significat, fit ex hordeo aqua asperso nonnihil siccatoq; & mediocriter frixo ac tandem tuso uel commolito.* Gerstengraupen.

Olyra, Rocken. Korn. *Olim arinca, quæ uox ex germanica appellatione orta est, Craßior farre.*

Panes olyracei. ἄρτοι ὀλύρινοι. Rockenbrot.

Ζεόπυρον *olyra præstat. Mediam enim inter zeam & triticum habet substantiam, quod & nomen indicat.* Kern.

Bryza. βρίζα, *quam in Thracia sic nominatam Galenus refert, deterior zea.* Plinio Secale. Schwartzer rocken.

Farrago. *Plinio ex recrementis farris prædensa seritur.*

Far. Adoreum. *Italiæ notum. Olyræ non dißimile sed præstantius.*

Typha

Typha cerealis seu frumentacea. τύφη tritio similis colore & densitate. Staudenkorn.

Spelta, ζεία & ζέα. Spelten, Dinckel. Duum generum est. Vna cui grana in singulis membranis gemina δίκοκκος nominata. Altera cui simplicia sunt.

Tragos. Hammelkorn. Vulgo hordeum depilatum.

Auena, βρῶμος. Hauer. Notum frumentum, quo pascuntur equi, conficitur ex ea & ptisana.

Ireo Cerealis uel Erysimum cereale. Vulgo uocatum frumentum Sarracenicum, Heydnischkorn. Quidam à triquetra figura trigonum appellant.

Milium. κέγχρος. Hirsen. Semen gerit in longis & turbinis figura fastigiatis panniculis teres & pendulum.

Milium Indicum. Vulgo Turckischer Weitzen

Panicum. ἔλυμος, μελίνη Fenich, Fuchsschwantz. Semina rubidis continet panniculis dense confertimq; aceruata, alias purpurea, alias russa, candida alias & nigra.

Crimnon, κρίμνον, Crassior tritici & zeæ farina, ex qua fit puls. Gryeß.

Athera. ἀθήρα. ex tenuissime molita zea olim fiebat. Estq; sorbitio liquidæ pulticulæ similis, hodie

die ex auena exquisitißime comminuta paratur, sauff aus hebern meel.

Puls, πόλτος. *Pulticula*, πολτάριον. *Brey.*

Melampyron μέλαμπυρος, *Zwachtel Zweitzen.*

Phalaris. Bluthirsen. *Semen gignit candidum, oblongum, milij magnitudine.*

Phœnix nascitur in tectis & foßis spica lolij flore puniceo. Meuse korn.

Lolium. αἶρα, ζιζάνιον, *in hordeo* Twalch, *in olyra* Threspe.

Zythum & Curmi potus ex hordeo cognati nostræ Cereuisiæ. Zythum, id est, ferue factum à ζέω, *Coquitur autem cereuisia uel ex hordeo solo uel tritico solo, uel utrisq; proportione mixtis.*

APPELLATIONES LEGVMINVM.

LEgumina á Legendo nomen sortita *sunt, quod à terra leguntur uellendo non subsecantur.* Græce ὄσπρια χέδροπα, Gemuß.

Oryza. ὄρυζα Reis. *Semina non spica sed iuba continet ut milium.*

Oryza minor. Himelthaw. Schwaden. *Nascitur*

ſcitur in humidis & aquoſis locis, tenuior multo & minor milio. Planta in qua naſcitur uidetur ea eſſe, quam recenſet & deſcribit inter graminum genera Plinius nomine Graminis aculeati.

Seſamum σήσαμον. Ex Ægypto affertur, Semen gerit uaſculis incluſum, ut Papauer, minus aliquanto lini ſemine, candidum & pinguæ,

Fabæ. Bonen. κύαμοι, uel ἀπὸ τοῦ κύειν αἴτιοι: uel ἀπὸ τοῦ κύειν δεινοί. Fœcunditatem enim efficere & uenerem extimulare creduntur, quod flatulentæ ſunt.

Puls fabacea liquidior & dilutior ἔτνος: craßior ἔρυγμος.

Piſa. πίσσοι. Cognata fabis. Duo eius genera. Vnum in aruis ſeritur, minus, caducum, humi repens, granis rotundis, ſiliqua cylindracea incluſis, flore circa umbilicum purpureo. Piſa campeſtria, Felderbſen. Alterum hortenſe eſt, Stengelerbſen, quod adfixis accubat palis, ijſq; ſeſe implicans & annectens Capreolis, quos exerit, aſſurgit in altum. Huius una ſpecies album florem altera purpureum edit. Illam klotzerbſen. Hanc Romiſch erbſen nominamus, Vtraq; campeſtria Piſa magnitudine excedit.

Cicer. ἐρέβινθος. kichern Tria Ciccrum genera. Candidum, Ruffum & Nigrum.

Candidum rotundum & leue. Arietino minus. Vocatur Columbinum. Weiskichern.

Rubeum ab erui similitudine ὀροβιαῖον *&* ὀροβιαίας Græcis, *Latinis Venereum, Columellæ punicum à mali punici colore dicitur,* Rott Kichern,

Nigrum arietinum uocatur, κριὸς *quod Arietino simile sit Capiti,* Schwartzkichern.

Cicerculæ, λάθυροι, *quaternis et inæqualibus angulis incisæ sunt, non rotundæ sed compressæ in quadrangularem figuram decliuem,* Eruen in Apotecken.

Phaseli φασίλοι. Flores candidos, *semina in* oblongis *siliquis fœnu græci figura, candida, forma & magnitudine inter fabas & pisa media ferunt,* Feseln.

Phasioli φασίολοι, δόλιχοι, λόβοι. λόβια. *Semina hortensis smilacis, ranunculis similia, colore uaria, sed ex parte ruffescentia,* Welschbonen.

Eruum, ὄροβος, Eruen, *Vnum genus candidum, alterum russum est. Vtrumq; Cilyndracea siliqua continetur.*

Eruili, ὦχροι *Circa aluearia seruntur. Flore enim earum delectantur apes. minus alte assurgunt quam Smilaces, quibus* Topiario opere

Came-

Cameræ opacantur & Pergulæ. Sed clauicularum adminiculo mirifice tamen scandunt & repunt. Rouilien Italis.

Araci, ἄρακοι, lenti similes ἀπὸ τοῦ ῥάσσειν quod frangere est, & ἀ στερητικῶς, δυσθραυστοὶ enim sunt.

Lentes, φακοὶ, Linsen, Römisch linsen, großlinsen.

Lenticulæ, φακοὶ, Klein linsen, Gemeine linsen.

Lentes exorticatæ, λέκιθοι, außgelüffte ausgeschelte linsen.

Lupini, θέρμοι, Feigbonen. Alij Satiui sunt, Alij syluestres, quorum differentiæ plurimæ flore aut roseo ruffescente, aut luteo aut cæruleo.

Fœnum Græcum, τῆλις. βούκερας, αἰγόκερας, ἐπίκερας, κεραίτις. Nomina illi imposita à figura corniculorum, quam siliquæ quibus semen includitur repræsentant & præseferunt. Siebengezeit, ziegenhorn.

Linum, λίνον, λινοκάλαμον, ἄμμον, Lein λινόσπερμον & λινοσπέρμα, Leinsamen. Linum decorticatum flachs.

Linum Xylinon, Vulgo cotonum Baumwollen. Nascitur in frutice peculiari, qui Gossipion & Xylon uocatur.

APPELLATIONES PLANTARVM OLERACEI GENERIS ET CVLINARII.

OLera & Oleracei generis plantas latini, λάχανα & λαχανώδη Græci uocarunt plantas, quæ coctæ aut crudæ comedun tur, uel ad acetaria usurpantur aut adhibentur cibis reliquis condimentorum gratia. Eorum alia radicibus, alia colliculis & folijs, alia seminibus, alia bulbis, alia acredine & mordacitate commendantur.

Rapa in neutro genere & rapæ. γόγγυλαι & γογγυλίδες, à rotunda radicis figura. γόγγυλον enim idem est quod στρόγγυλον, Rüben. Densiore satu masculescunt radice procurrente in longum. Rariore effœminantur radice in rotundum globata. Semen ferunt in siliquis, quod expetitur olei causa, quod inde excuditur tusione & compreßione.

Rapæ syluestres. Rapunceln uulgo. Horum recens ex terra prodeuntium asparagi, id est, tenera & summa ac paululum supra terram extantia cacumina colliguntur primo uere ad acetaria. Est & aliud raparum Syluestrium genus,

luteo

luteo flore in segetibus nascens, diuersum ab Armoracia, grandiorem enim multo radicem habet

Napi. *Horum duo genera. Vnum quod βουνιάδα græci uocant, maius & rapo ac raphano simile. Alterum quod βούνιον minus, hoc præstat illo. Germanice utrumq; Stockrublein. Bordfeldisch rublein. Mersburgisch rublein.* Nomen βουνιάδος à *tumente figura factum.*

Radix. Radicula. Raphanus. ῥαφανις, ἀπὸ τοῦ ῥᾶ φαίνειν. *Tertio enim die à satu prosilit & erumpit de terra,* Rettich. *Duo eius genera. Vnum longa radice, quod Theophrastus Syriacum & Bæoticum uocat. Alterum rotunda, quod Algidense,*

Armoratia. Raphanus syluestris. ῥαφανὶς ἀγρία. *Nascitur in segetibus rapo syluestri non absimilis, sed minor multo. Heidenrettich.*

Pastinaca satiua σαφυλῖνος ὁ κηπευτὸς. Gelbe mören, zam mören.

Pastinaca syluestris. σαφυλῖνος ἄγριος. Zwidmören. *Radicem gignit satiua minorem, dodrantalem, craßicie digiti, albicantem.*

Siser. σίσαρον, *Satiuum est & erraticum.* Geyerlein. Klingenmören. Gritzelmören. *Tiberij Cæsaris commendatione nobile est, qui omnibus*

 idans

id annis è Germania Romam aduehi curauit à Gelduba castello Rheno imposito. Radicem Siseris Arabes Secacul uocant.

Rumex λάπαθον ἀπὸ τοῦ λαπάττειν, quod est exinanire. Decocta enim folia molliunt & deijciunt aluum. Ampffer. Species Rumicis plures.

Lapathum hortense seu satiuum, λάπαθον κηπευτὸν, Garten ampffer. Duum generum est. Vnum grandius non absimile syluestri, sed mollius, pinguius & delicatius. Alterum minus, quod miniatum uocare à miniato succo & fibris pulchre rubentibus possumus.

Lapathum syluestre, λάπαθον ἄγριον. Vulgo notum. Germanice, Hasen ampffer, butter ampffer, quod folij eius obuoluitur & tegitur butyrum recens, ne tempore liquescat & diffluat aut mollescat, uel à muscis conspurcetur. Grindwurtz ab effectu, quod linimentis miscetur, quæ scabiei extergendæ atq; extirpande adhibentur. Ochsenzung, à figura foliorum linguam bouis referentium.

ὀξυλάπαθον. Vulgo lapatium acutum in officinis. Sic denominatum ab acuta & mucronata foliorum effigie. Spitzer ampffer. Acetosa.

ὀξα

ὄξαλις à ſapore acido, & ἀναξυρὶς à figura foliorum exprimentium ſoleas calceorum, quas ἀναξυρίδας uocant denominata. Sawrampffer, Duum generum. Maior quæ in hortis & pratis. Minor quæ in aruis & præſertim harenoſis & aridioribus prouenit.

Hippolapathum, ἱππολάπαθον, id eſt, grande lapathum. Duum generum eſt. Montanum unum quod quia à Monachis ſeri in hortis primum & coli cepit Rhabarbarum Monachorum uocatum eſt. ὀρεολάπαθον dici poteſt. Munch Rhabarbarum. Alterum in aquis naſcitur longitudine duorum cubitorum, ὑδρολάπαθον. Waſſer ampffer.

ὀξὺς uel τρίφυλλον ὀξύζυγον. Trifolium acidum, Sawrklee. Vulgo naſcitur in umbroſis locis, gratum acorem habet & lenem, propterea ad acetaria mirifice expetitur. Vulgo panis Cuculi & Alleluia.

Lampſana. λαμψάνη, ἀπὸ τοῦ λάψαι, quod folijs terram lambit. Reinkoll. Olus ſylueſtre Iulij Cæſaris carminibus iociſq; militaribus præcipue celebratum. Alternis quippe uerſibus exprobrauere milites Lampſana ſe apud Dyrrachium uictitaſſe, præmiorum parſimoniam cauillantes.

Blitum. Βλίτον. Meier. Olus insipidum & fatuum sine acrimonia. Vnde Græci βλίτους fatuos uocant & stolidos. Aliud satiuum, aliud syluestre est. Satiuum aut caule folijs & radice rubet, ut amaranthus, aut caule & fibris foliorum purpurascit, folijs uero ex saturata uiredine nigricat.

Malua, μαλάχη, ab emolliendo dicta. Pappeln Malua hortensis, μαλάχη κηπευτὴ, uulgo nota, & cultura assurgit & grandescit in arborem. Vocaturq; Malua Arborescens, δενδρομαλάχη. Florem eius quem aut candidum aut ex candido purpurascentem, aut purpureum aut uermiculato rubore nitentem profert, eumque aut simplicem rarumq; aut expluribus dense confarctum folijs, germanice uocamus Ehrenrosen, erdrosen. Magnitudine & uenustate rosas uincit, sed inodorus est.

Malua Crispa. Krauspappeln. Romisch pappeln. Folia ampla, mollia, rotunda, & in ambitu laciniata ac plicato sinuatoq; uibratu & flexu eleganter crispata habet.

Malua syluestris maior. Roßpappeln. Minor hasenpappeln & genspappeln. Vtraq; differentia nota uulgo. Omne maluatum genus folia cum sole circumagit, eodemq; sese inclinat quo sydus fertur.

Attri-

Attriplex, ἀτράφαξις, ἀπὸ τοῦ ἀδρῶς αὐξεῖν, quod statim in altum adolescit. Mox enim à satu profert se in emersum, confestimq; incremento proficit, & ut crescit ocyssime, sic mox quoq; senescit & perit. Vocatur & χρυσολάχανον à colore uiridi in luteum languescente & auri æmulo. Melten. zammelten. Huic cognatum olus quod spinachiam aliqui ad Spinaceum olus, aliqui σευτλομάλαχον, aliqui attriplicem uiridem uocant. Binetsch.

Attriplex syluestris. Scheismelten, mistmelten quod in fimo & locis in quibus stercora coacervantur nascitur.

Braßica, κράμβη, non sic dicta quasi κεράμβλη, παρὰ τὸ ἀμβλώσειν τὰς κόρας, quod hebetet & obtundat pupillas oculorum, Medetur enim caligantibus & cæcutientibus oculis, sed ὅτι ἀντέβη κόρῳ, quod Crapulæ medetur. Summo cibo enim sumpta crapulam discutit & uini noxam comprimit. Sunt & pernicialia odia braßicæ cum uitibus. Koll. Mangolt.

Braßicæ satiuæ. Vnum genus κεφάλωτον est & capitatum, alterum ἀκέφαλον & capite carens.

Capitata braßica aut folijs in rotundi orbis formam collectis capitis imitatur & represen-

tat figuram, aut caulo in prætumidum globum extuberat. Priores duæ sunt Species, Vna quæ à Plinio uocatur Braßica ſabellica, Germanice Krauſer kappis. Hæc folia quæ habet criſpa & intus alba tenera ac ſubdulcia, conglomerat in quandam capitis figuram. Altera quæ folia candida leuia & carthilaginea exacte contrahit & concludit in orbem ſolidiorem, proprie capitata uocatur. A Plinio ſeßilis, lacuturris & tritiana, Kappiskraut, heuptkraut.

Braßicæ non capitatæ differentiæ ſunt.

Braßica leuis. κράμβη λεῖα ἢ λειόφυλλος. Eius una ſpecies candida eſt, Breiter weiſſer Koel. Altera caule & foliorum carthilagineis fibris rubet obſcuro rubore, folijs ex uiredine declinat ad cœruleum colorem nigricantem. Blawer Koel, Roter breyter Koel. Vtriuſq; folia leuia & lata, neq; unquam in capitis coëunt aut coaleſcunt rotunditatem.

Braßica apiana κράμβη σελινοειδὴς ἢ σελινοῦσια. A foliorum figura inciſuris apij folia imitantia, Krauſer Koel, Rōmiſcher koel oder Mangolt.

Braßica abſolute κράμβη, Minima omnium Klein Koel.

Braßica ſylueſtris, uulgo in locis naſcitur incultis. Gutter heinrich, κράμβη ἀγρία.

Braßica marina, κράμβη θαλασσία, in Phar-

Pharmacapolijs Soldanella & Soldana.

Beta, σεῦτλον, ἀπὸ τοῦ σεύεσθαι, quod mirifice ceu impulsa atq; incitata attollatur & crescat. Beta nigra. σεῦτλον ἢ τεῦτλον μέλαν, Rote ruben. Radices eius calenti cinere fotas ac maceratas donec emolescant, cortice detracta in rotundas assulas secant. Post conditas anetho & raphano maiore tessulatim conciso, asperso quandoq; pipere reponunt atq; asseruant in usum acetarij.

Beta alba, τεῦτλον λευκόν, Zweis koel. Romischer mangolt. Beese uocabulo à beta detorto.

Portulaca. ἀνδράχνη. Satiua portulaca Portzell gartenporzell. Folijs pinguibus, à tergo candidis, sapore aliquatenus salso. Syluestris portulaca commutato nomine κηπαῖα uocatur. Zwildportzell.

Asparagorum duo genera. Altilis seu satiuus asparagus seritur & educitur in hortis ex syluestrium semine, & cultura mansuescit ac tenerior euadit, garten spargen. Syluestrium alius in aridis & harenosis collibus nascitur, uocaturq; πετραῖος & Myacanthinus: alius in palustribus & humentibus locis qui ἕλειος dicitur, Zwildspargen. Dicitur, ἀσπάραγος quasi ὁ μὴ σπειρόμενος, quod sponte, etiam sine satione nascatur.

Plana

Plantaginis species tres. Minima quæ proprie ἀρνόγλωσσον *dicitur ab agninæ linguæ similitudine, quam referunt folia.* Spitzer wegrich, *Media cui folium latius aliquanto & rotundius, molle, languinosum, leuiter ruffescens, odoratum.* Richender wegrich. *Tertia maxima, glabro & lato folio.* Breiter wegrich & Roter wegrich.

Lauer, σίον, Bachpungen, wasserpungen. wassermerck, *Gaudet riuulis perennibus, quorum fluentibus quod alluitur & lauatur aquis, laueris nomen inuenit.*

Sisymbrium, σισύμβριον, *Duum generum est.* Hortense, σισύμβριον κηπευτὸν. *Vulgo menta crispa.* Krausemuntz. *Huic cognata duo genera mentæ aquaticæ, quæ balsamitas Myropolæ uocant. Eorum unum nostri* fischmüntz, *alterum* bachmüntz *nominant.*

Syluestre Sisymbrium. σισύμβριον ἕτερον ἢ καρδαμίνη. *Duum generum, Vnum minus* Brunkressen. *Vulgo nasturcium aquaticum Alterum maius,* winterkressen. *Vtrumq; cum prodit folio rotundo exit. Vtrumq; perennare uidetur.* σισύμβριον *dicitur* παρὰ τὸ σίειν ὄμβρον ἢ οὖρον, *à cienda urina. Omne enim sisymbrium* διουρητικὸν *est,* καρδαμίνη παρὰ τὸ κάρα δαμνεῖν *Lædit enim caput halituum acredine.*

Critho

Crithmum κρῆθμον. *Latine batis. Germani-* *ce baccillen. Myropolis Creta marina. Nascitur in maritimis locis.*

Coronopus. κορωνόπους. *Sic dicta quod folia quæ ceu in acutos mucrones fissa & per terram strata habet, figuram exprimunt pedis cornicum.* Kraenfuß.

Sonchus. Cicerbita latine & lactucella. σόγχος ἀπὸ τοῦ σῶον χέον, *quod succum si tundatur & exprimatur fundat salubrem. Duum est generum.* πλατύφυλλος & στενόφυλλος, *Sonchus* πλατύφυλλος *duplex rursus. Aspera, quæ germanice,* Sewdistel, Sewmelcke. *Leuis quæ* Hasenkoel. στενόφυλλος *etiam duplex est, sed utraq; aspera, & utraq; in segetibus nascitur, una cæruleo, altera luteo flore.*

Intybus, Intybum. σέρις, *Duum generum. Hortense & Syluestre. Hortense Intybum,* σέρις κηπευτή. *Vna* πλατύφυλλος *est.* Zam oder garten Endiuien. *Vera Endiuia. Altera* στενόφυλλος, *cætera priori similis.* Zam kregwart. Scariel. *Scariola, quasi Seriola, nomine detorto ex Seride.*

Syluestre Intybum. σέρις ἀγρία *Duum etiam generum. Vnum quod* σέρις πικρὶς *&* ἡδύπνοις *dicitur. Vulgo Dens Leonis & Caput Monachi.*

Alte-

Alterum quod Cichorium, κιχώριον nominatur, inde quod florem cum sole circumagit, & πίκρις ab amaritudine. Theophrasto amarago. Latinè Ambubeia, Germanice Wegwart, Hindleufft. Sonnenwirbell.

Condrilla, κονδρίλλη, Nomen acquisiuit, quod imis radicibus callum quem χόνδρον græci uocant ostendit. Duo eius genera. Vnum πολύκλονον cuius una species Cichorio similis flore cœruleo sed minor multo, klein sonnenwirbel. Altera maior, luteo flore, circumrosis folijs, Hasenstrauch. Alterum genus μονόκλονον, cuius duæ species magnitudine discrepantes. Klein vnd groß Wild Wegwart nominant germani. Omnia autem Sonchi, Intybi, & Condrillæ genera & turgent & fracta incisaq; manant lacteo succo.

Cucurbita à concuruatu, κολόκυνθα παρὰ τὸ κόλον κύειν dicitur. Duo eius genera. Camerarium & Plebeium, Hoc humi repit, Illud sese attolit reptantibus scandens flagellis. Camerarij tria genera non natura, sed figura diuersa, quam exulti acquirunt mangonio.

Longa Concurbita in longum porrigitur recto ductu ex seminibus, quæ prope collum creuerunt propagata. Langer runder Kurbs.

Rotunda cucurbita globatur in orbem ima parte

parte atq; intumescit, suprema arctatur & coi- gitur in angustum, deq; seminibus à medio ex- emptis corpore educitur. Runder Kurbs vnd lenglicht.

Seßilis Cucurbita breuis est & crassa, aptis- sima recipiendis & asseruandis liquoribus. Run- der dicker Kurbs.

Cucumis. σίκυς ἢ σίκυον, ἀπὸ τοῦ σεύειν καὶ κύειν κατ᾽ ἀντιστροφὴν *quod minime cieat, sed cohibeat & extinguat Venerem,* σίκυς ἥμερος. *Viret perpetuo, longitudine cubitali & curua specie hirsuta. Planta syluestri similis est,* Ex *Cucumerum sunt genere, quas Itali Angurias uocant & aliqui Cucumeres. Semen in aliquibus nigrum est, in alijs aut rubet, aut flauet, aut albi- cat, aut herbaceum colorem præfefert. Officinæ ostenderunt pro citruli semine.* Zwelsch gurcken. *Nomen enim gurcken ab Anguriarum appella- tione deductum est.*

Pepones, πέπονες, *sic nominati à maturitate, qua illis opus est, quasi* πέπανοι, *sunt ueteribus, qui hodie ab* Hetruscis Citruli, *quod ubi maturi- tate in magnitudinem iustam excreuerunt aureo citri colore flauescunt, & à* Longobardis *Cucu- meres uocantur, Germanice* Gurcken. Polnische Limoien, Pluzern. *Seruntur in aliquibus locis*

ad Ve-

ad Vectigal, & dum uirent decerpti ante maturitatem iustam & priusquam semina concipiant, sale condiuntur anethi semine asperso aut alio ad acetaria.

Melopepones, & Melones. μήλωνες ἢ μηλοπέπονες, à pomi figura, quasi pomosi. Horum duo genera uulgo cognoscuntur. Vnum cortice subtiliore, quod Melones uocant, Germanice Melaunen. Alterum crassiore & solidiore cortice, quod pepones. Germanine Pfeben. Sed à peponibus Veterum diuersum est, Vocemus ergo Melones germanorum Melaunen, & Melopepones Pfeben, Pepones, Pluzern & Gurken.

Lactuca à lacteo succo quem fundit nomen sortita. θρίδαξ ἢ θριδακίνη uel ὅτι τρίζει δακρυμῶν, uel ὅτι ἐν τῷ θέρει γίνεται quasi θεριδακίνη, uel simpliciter ἀπὸ τοῦ θερίζεσθαι, quod metitur crebro, id est, decerpitur & colligitur ad acetaria, uel ἀπὸ ταῖς θριξὶ. Duo genera lactucarum Satiuum & Syluestre. Satiui unum genus Crispis est folijs insigne, alterum planis. Crispi duæ species. Sessilis lactuca, Græce ἐωσὺχιον & ἄσκλις, quod in caulem non assurgit, ui omni in folia assumpta, quæ eleganter Crispata in formam capitis conglobat, Sed non nisi transplantetur. Krauser latich. Krauser Salat, der kopff gewint. Wie

kappis=

Kappiskraut. Hauptlattich. Coeciliana totis quidem folijs & in ambitu præsertim sinuatim crenatis, atq; crispatis nascitur, in globi tamen formam ea nunquam complicat. Gemeiner krauser lattich.

Plani generis duæ etiam species. Intybacea lactuca. folijs intybi, latis, ex uiredine albescentibus, Welscher Salat. Querna, quercuum folijs in ambitu profunde incisis nascitur, Gemeiner Salat. Hæc durior agrestior & magis insipida. Illa mollior & tenerior est. Vtraq; candido semine, ut Crispa utraq; nigro nascitur,

Lactuca syluestris. θρίδαξ ἀγρία, Gensdistel. Myropolarum falsa Endiuia.

Gingidium uel χαιρέφυλλον. Creutzkraut, Korffelkraut. Pastinacæ similis. Sed foliorum plures minoresq; incisuras habet.

Scandix, Nadelkraut, Nadelmoren, Nomen habet, quod in oblongis gracilibus & acute mucronatis siliquis semen fert, Inde mater Euripidis dicta σκανδικοπώλις.

Caucalis, καύκαλις, Rauhe bibenell, wilde grosse bibenell.

Daucus, Gemeine bibenell.

Daucus creticus, Beerwurtz.

Eruca ab erodendo dicta. Linguam enim gu

ſtata acredine urentis ſaporis uellicat, εὔζωμος, quod iura commendet grato ſapore imbuta, Zweiſſer ſemp ff.

Ocymum, ὤκυμον, ἀπὸ τοῦ ὠκὺς ὄζειν, quod *ſubita celeriq́; et uehementi fragrantia petat feriatq́; nares. Baſilien.*

Ocymum citreum *à citri odore.* Groß baſilien.

Ocymum *ſimpliciter,* Klein baſilien.

Ocymum Cariophillatum. Zwelſch baſilien.

Orobanche, *à ſtrangulandis orobis nomen inuenit.* Theodoro apud Theophraſtum Eruanga. Sommerwurtz.

Tragopogon, τραγοπώγων. Barbula hirci, Bochsbart, Gauchbrott. *Florem aut cœruleum aut luteum edit. A calyce qui ſupra caulem exit, promiſſæ dependent barbulæ quales hircorum, inde nomen.*

Ornithogalon *à flore intus lacteo, foris herbacco,* Erdnüß, Sewnüß, Kockelkern, *amat arua pinguia.*

Tubera. ὕδνα. *Colore diſtinguuntur candido ruffo nigroq́;, Naſcuntur quouis anni tempore, ſed præferuntur cæteris* Verna. *Germanice* morchen. *Carent medulla & uena, ſolo undiq́; circumdata, nec fibris aut capillamentis ullis nituntur, nec terræ cohærent.*

Medi-

Medica. Vihe Klee. Burgundisch hew, Burgundisch graß, Siliquas profert inflexas in cornicula, seu potius intortas & conuolutas ἑλικοειδῶς cochlearum instar in orbem, in quibus singulis semen lunatum corniculatæ lunæ specie Tritius genera sunt, magnitudine diuersa.

Aphace, Vicia, wicken.

Porrum capitatum. πρᾶσον κεφαλωτὸν, Aricinum porrum, Lauch.

Porrum sectiuum seu sectile, γήθυλλις & γήθυον. Prislauch, Schnitlauch.

Ampeloprasum, quasi Vitigineum porrum. Nascitur flore cœruleo non in Vineis tantum sed & pratis, wilderlauch.

Cepa, κρόμμυον, παρὰ τὸ κόρας μύειν, quia acredine halitus infestat mordicat & conniuere oculorum pupillas cogit zwibeln, zibeln, zybollen Rubet alia, alia candicat. Et penè sola inter plantas Luna senescente reuirescit & germinat, augescente rursus uelut corrugatur & marcescit.

Ascalonia Cepa. ἀσκαλώνιον κρόμμυον. Eschlauch,

Allium, σκόροδον, Hortense allium, ἥμερον καὶ κηπευτὸν σκόροδον. Knoblauch. Syluestre, ὀφιοσκόροδον, quasi anguinum alliam. Folijs cernitur lilij conuallij, Rampen, Ramsern.

Scorodoprason mediam inter allium & porrum naturam habet, Feldknoblauch, hundsknoblauch, ackerknoblauch.

Scilla, Meerzwibel. Pancrantion, Kleine meerzwibel.

Sinapi. νάπυ uel σίνηπι. Nomen inde habet ὅτι σίνεται τοὺς ὦπας ἐν τῇ ὀσμῇ. Odor enim naribus raptus statim sternutamentum ciet & oculos uellicans lacrymas elicit, Senff. Est aliud hortense, aliud syluestre.

Nasturcium à torquendis naribus. κάρδαμον ἀπὸ τοῦ κάρα δέμνειν. Tentat enim caput ignea ui seminum, Gartenkreß.

Thlaspi, ἀπὸ τοῦ θλᾶν. Semen enim lenticulæ effigiem habet, sed infringitur. Thlaspi minus. Klein deschelkraut, Thlaspi maius uel sinapi persicum, Moerrettich, Krien, Aliquibus nasturcium album.

Draba nasturcium Orientale.

Irio ἐρύσιμον, ἀπὸ τοῦ ἐρείκειν, quod incisa & erucæ modo laciniata habet folia. Schutsemff.

Hidropiper, Wasserpfeffer, Flokraut.

Piperitis. Siliquastrum. Schotenpfeffer. Turkischer pfeffer. In siliquis enim metæ figura turbinatis, primo uiridibus, maturitate rubescentibus

tibus

tibus semen gignit album, tenue, acredine pipe-ris.

Apium, σέλινον Satiuum est, Duo eius genera Vnum Crispum. Vulgare Petroselinum, Peterlein, Petersilien, Alterum latifolium, Eppich. Grospeterlein.

Carum, κάρος, à Caria regione nomen traxit, Karbe, Zwisenkummell.

Cuminum, κύμινον. Kromkummell. Frequentior eius usus corpora pallore deformat. Vnde Ouidij illud. Pallentis grana Cumini.

Saluia, Salbey, ἐλελίσφακος ἀπὸ τοῦ ἐλελίζειν εἰς σφακὸς, quod statim marescit & syderatur, comminuiturq; facile in puluerem. Saluia minor, Kreutzsalbey.

Fœniculum, μάραθρον. Fenichell.

Maiorana, ἀμάρακος, σάμψυχον παρὰ τὸ σώζειν τὴν ψυχὴν, Reficit enim & recreat spiritus mirifice suauitate temperati odoris, Maioran.

Roßmarinum, λιβανοτὶς στεφανωματική, Roßmaryen.

Hyssopus, ὕσσωπος. Eysop. Vox peregrina & hebrea est hezoph.

Mentha, Rote muntz.

Mentastrum, Pferdmuntz.

Nephetha, Katzen muntz.

Nardum, Nardus, Nardus Indica uel Syriaca Spickenard, Nardi appellatio hebrea est Nered.

Nardus Celtica. Marien magdalenen blum. Seliungk. Saliunca, Fuit autem Nardi appellatio generalis Græcis ut & μύρων ad unguenta, quæ uel foris in unxerunt corpori, unde ἐπιχριστὰ dicta sunt, uel hauserunt, quæ πιστικὰ uocata sunt, πίνω, id est, potabilia. Inde νάρδος πιστικὴ in historia Paßionis Domini nostri Iesu Christi.

Phu Ponticum, Theriackskraut. Gartenseliungk.

Helenium. Alantwurtz. Hæc incocta Vino facit Vinum quod Helenites & Nectarites est Plinio, Alantwein.

Angelica, Smyrnium, Brustwurtz, Heiliggeistwurtz.

Absinthium, Wermut, Inde fit Vinum Absinthites.

Santonicum, Wurmsamenkraut.

APPELLATIONES AROMATVM QVORVNDAM VSITATORVM.

Ἄρωμα à roborando nomen habet, ῥώμανυμι enim est confirmo & roboro. Tribuuntur

tur illis plantis, quæ & saporis & odoris peculiari ui aliqua recreant & roborant spiritus & præcipua membra corporis.

Acorum Vulgaris calamus Aromaticus, Kalmneß.

Cardamonum minus, Cardamomlein. Maius uocant grana meligette.

Myropolæ pro Cardamomo maiore ostendunt grana paradysi, Paradyskorner,

Cinamomum κίνναμον, hebrea appellatio à Canna.

Casia, Putant aliqui nos Cinamomo carere, et Cinamomum nostrum esse Casiam Veterum, Canell, zimetrinde. Virgilij Casia Coronaria herba est, & à Theophrasto describitur nomine Cneori.

Crocum. Hebrea appellatio est. Carcos, Saffran, quæ ipsa quoq; appellatio Sarracenica est.

Gingiber, Ingwer, radix plantæ harũdinaceæ.

Galanga, Galien.

Caryophylla, Negeln, Kromernegeln. Ex atro ruffescunt, capitata in claui modum. E capite quatuor in aduersum exerunt ceu denticulos sese decussatim intersecantes, inter quos alucolus quadratus.

Nux myristica, κάρυον μυριστικόν, Muscatnus.

Macis exterior cortex nucis myristicæ. Muscatblum.

Piper, πέπερι, Pfeffer. Tria piperis genera, Longum, Album & Nigrum. Plinius in una nasci arbore prodidit & siliquis includi, quæ betularum grossulis figura respondent, quæ priusquam dehiscunt maturitate, decerptæ tostæq; piper faciunt longum. Paulatim maturitate fathiscentes candidum piper ostendunt, id demum ubi exacte maturuit, siliquis excussum, ac solibus torrefactum nigrescit & corrugatur in piper nigrum. Negant hoc qui piperis regiones adierunt, & singula genera in suis nasci arboribus affirmant.

Zedoaria. Zittwer.

APPELLATIONES FRVCTVVM COMMVNIVM ET ARBORVM NOTARVM.

AMygdala et Amygdalæ, mandel kern. Dicuntur ἀμύγδαλα παρὰ τὸ ἐν τῷ μετὰ τὸ χλωρὸν ὠσπερεὶ ἀμυχὰς ἔχειν πόλλας, id est, quod post uiride putamen scarificatus plurimos ostendunt & ceu in rimas dehiscunt. Amygdalæ aliæ dulces sunt, aliæ amaræ. Bittere Mandeln. ἀμύγδαλα πικρὰ νηφάλια.

Auellanæ nuces. λεπτοκάρυα. Coryli fructus, Haselnuß, Conditæ ollis in terra seruantur uirides.

Pon-

Ponticæ nuces, & prænestinæ & heracleoticæ. Lampertisch haselnuß. Coryli surculo uel uirga serpentem ictum obtorpescere, tandem emori obseruatum est.

Persicæ nuces uel regiæ, uel iuglandes, κάρυα βασιλικὰ ἢ περσικά, Welschnuß, καρύα dicuntur quod tentant & grauant cerebrum. Sunt enim κεφαλαλγῆ omnia & maxime cum ex uetustate rancorem contraxerunt. Persicas quod ex Perside conuectæ sint: Regias ut à regibus translatas uetustas cognominauit. Duo iuglandium genera. Vnum putamine fragili, quod Molluscas uocant, Kleine welsche nuß. Alterum duro, quod Moracias & Moracillas, Steinnuß. Seruantur ne rancescant, uel paleis obrutæ uel harena, uel musco recenti petris deraso & saxis, uel folijs suis aridis, uel mixtæ cepis.

Castaneæ nuces. Διὸς βάλανοι Σαρδιάναι βάλανοι. λότιμα κάσανα, Kesten, Kastanien. Echinato includuntur calyce.

Cerasa & Cerasia à Cerasunte oppido Ponti denominata sunt, Kirschen.

Primus Cerasum Lucullus Mithridate debellato in Italiam detulisse proditur. Genera Cerasorum plura.

Duracina Cerasa, colore rubent, sed ex rubo-

re declinant ad albedinem, carnem habent copi-
oſam & dulcem, Vngeriſche Zweichſeln, Groß
Zweis kirſchen.

Cæciliana, Kleine Zweichſeln. Rote vogelkir-
ſchen. Parte ſoli obuerſa rubent, auerſa candi-
cant, ſapore ſunt dulci, in ſyluis proueniunt.

Actia & Actiana nigerrima ſunt, ſuccoq; ſan-
guineo manus & ora inficiunt, Schwartz vogel-
kirſchen.

Aproniana, vnſere Zweiskirſchen. Primo ma-
turescunt & carne conſtant copioſa Sapore in-
ter acidum & dulcem medio, penè ſubauſtero.

Macedonica & Meraſia, Saurkirſchen. Ar-
bori innaſcuntur mediocri, interdum & pumilæ.
Colore ex purpura nigreſcunt. Grato commen-
dantur acore.

Cappares, Kappern. Rotundi fructus Cap-
perum, ſimiles baccis olearum, quibus fathiſcen-
tibus flos emicat. Hic poſtquam decidit excußis,
glans extuberat oblonga, ſeminis acinoſi plena
Condiuntur ſale, quod Græcis eſt ταριχεύειν, ut
aſſeruari poßint. Et condita hoc modo, ἁλμαίας
græci, latini ſalgamata uocant.

Citrium malum, Cedromalum, & Medicum
malum, κεδρόμηλον, κίτριον, μηδικὸν. Athene-
us ait τὸ κίτριον ἀλεξιφάρμακον εἶναι παντὸς

δηλη

δηλητιρίου. In hoc genere poma quæ orbiculata ſpecie auri renitent colore, χρυσόμηλα, Aurea mala, & uulgo Pomerantzen uocantur. Differunt ſaporibus, qui alijs dulcis, alijs acidus ineſt. Quæ ex uiridi in luteum uergunt colorem eadem ſpecie, citreola uulgo & citrula nominantur.

Citria nomine generis ſic adpellata oui, figuram oblongam æmulantur, colore luteo. Duum ſunt generum. Maiora quæ & longiora ſunt & ouata ſpecie magis turbinata, uulgo Citrangula nominantur, Citrinat epffel. Minora breuiora ſunt, uocanturq; Citrea, Kleine Citrinat.

Quæ herbaceo uirent colore aut prægrandia ſunt orbiculata ſpecie Melonum, aut parua, qualia aduehuntur ad nos ſale condita limonum nomine, Limonien.

Corna. Horlitzen, Hornkirſchen. Fructus corni oblongi, qui primo exortu uirides, maturitate flaueſcunt & tandem rubeſcunt. Cornus arbor. κρανεία Kornleinbaum. θηλυκρανεῖα fœmina in hoc genere.

Cedrides, κεδρίδες. Cedri fructus magnitudine myrti, flaui, odorati, ſuaues guſtu,

Cotonea mala, κυδώνια μῆλα. Kutten epffel

à Cy-

à Cydone Cretæ oppido, unde primum aduectæ sunt. Tria eorum genera.

χρυσόμηλα. Aurea mala. Pomi figura strijs canaliculisq; in ambitu distincta, aureo colore. Gros bœmisch Kutten.

Mala Struthia. στρουθιόμηλα ἢ μῆλα στρούθια. Minora sunt magnitudine & serotino prouentu fragrantius olent. Kleine Kutten, Hæc fœminas, illa mares qui sexu distinguunt appellant.

Mustea, μελίμηλα. Præcocia sunt & celerius maturescunt, mellea dulcedine grata.

μηλοπλακοῦς. Exacte attenuata ac leuigata cydoniorum caro & cum melle uel zacharo decocta, Kuttenbrott. Vulgo διακυδωνίων simplex.

Pillulæ seu Galbuli, σφαιρία, Fructus Cupressi, quibus tenue & exile semen laricis fructui proximum innascitur. Cypressen nuß. Dicitur autem Cupressus, ἀπὸ τοῦ κύειν παρίσους, quod ex æquo ramos & fructus procreat. Trunci Cupressorum in perticas & asseres finduntur.

Fici & Ficus, σῦκα. Feigen, Harum aliæ domesticæ sunt, ἥμερα σῦκα. Aliæ syluestres, quæ ἐρίνεοι uocantur. Fert has Caprificus, Domesticarum aliæ primo erumpunt & cito maturescunt. πρόδρομα σῦκα, id est, præcoces ficus.

Fru-

Fruzeitige feigen. Aliæ post prodeunt ex iisdem arboribus, & cum cæteris fructibus ad maturitatem perueniunt. Hæ decerptæ, cum desiccantur Carycæ latinis, Græcis, ἰσχάδες, uocantur, οἱονεὶ κατισχνωμένα σῦκα, τουτέστιν, λεπτωθένθα ἐν τῷ ξηραίνεσθαι. Etsi hoc nomen ferè pinguioribus tantum ficubus tribuitur. Marsilier feigen, Korblein feigen.

Grossi ὄλωυθοι. Grosse feigen. Roßfeigen, Laubfeigen. Harum sunt aliæ albæ. λευκοὶ ὄλωυθοι, quæ esui sunt & nascuntur in arbore sui generis. Aliæ nigræ, μέλανες ὄλωυθοι, quarum quædam ἄβρωτοι sunt, quædam ἐδώδιμοι, & nascuntur in arboribus gignentibus ficus, Est enim ficuum arborum multiplex differentia. Aliæ uocantur ὀλωυθοφόροι, quarum quædam solas grossos candidas procreant, quædam & ficus & grossos producunt, & ut Theophrastus annotauit. φέρουσι τὸν ὄλωυθον ὄπισθεν τοῦ θέρους & de mutatione talium grossorum inquit, πεπαίνονται μέχρι τινὸς οἱ ὄλωυθοι συνεργούσης ἤδη τῆς χώρας.

Aliæ rursus ficus grossos nullas sed solas ficus gignunt. Earum quædam, quæ διφοραί, id est, bifera nominantnr, bis pariunt anno uno. Primo uere enim præcoces ficus, quas Græci φήληκας

uocant,

uocant, mox reliquas edunt. Id uero non continue quouis anno faciunt, sed quandoq; uno interquiescunt & φήλημας non proferunt. Quædam uero præcoces prorsus non pariunt, sed ficus solas. Iuxta scyllam sata ficus lætius prouenit & ocyus augetur. Fici uero umbra ruta delectatur atq; sub ea insita incrementum capescit maius.

Συκόμορα. Ficus Ægyptiæ, Ægyptisch Feigen. Fructus arboris, cui Sycomorea nomen, qui non maturescit nisi ferro scalpatur aut ungue.

Glandes, βάλανοι, Eckern, Eicheln. Differentiæ glandium plures, ut & arborum glandiferarum.

Quercus, ἥμερις. Theodoro Placida. Breuior cæteris & in orbem comosa, alasq; ramorum crebro cauata. Glans huic optima & maxima, quæ glans querna uocatur, sed dulcior est & mollior in hoc genere fœminæ, spißior glans mari. Sommerreiche & eichbaum absolute.

Robur, δρῦς. Huic glans parua, quæ βάλανος δρύινος dicitur. Hageiche, Wintereiche, eisholtz.

Cerrus, αἰγίλωψ, zirmenbaum. Excelsißima & incultis amica. Glans ei tristis & horrida echynato calyce ut castaneæ. Cerriola glans.

Escu-

Esculus, πλατύφυλλος *apud Theophrastum idest, latifolia.*

Fagus, φηγὸς, *Glandem fert dulcißimam, nucleo non absimilem, triangula cute inclusam, & parte postrema utrinq; lapidescentem. Duo fagorum genera. Vnum campestre nigrum, quod minus & breuius*, Hagenbuchen. *Alterum montanum, excelsius, materie candida*, Rotbuchen, *Fagina glans*, Buchechern.

Ilex, πρῖνος. *Duo eius genera. Vnum arborescit, quod &* βαλανηφόρον *est, id est, glandiferum, folijs* ἐπακανθίζον *materie solida & dura. fructu glande minori, cætera simili*, Steineichen. *Fert autem præter glandem, granum etiam puniceum tanquam sua, & ut aliena uiscum ac hyphear. Sic enim inquit Theophrastus* φέρει πρὸς τὸν βάλανον κόκκον τινα φοινικοῦν· ἴσχει δὲ καὶ ἰξίαν καὶ ὑφέαρ, ὥστε ἐνίοτε συμβαίνειν τέτταρας ἅμα καρποὺς ἔχειν αὐτὸν, δύο μὲν τοὺς ἑαυτῆς. δύο δ' ἄλλους τόν τε τῆς ἰξίας καὶ τὸν τοῦ ὑφέαρος. καὶ τὴν μὲν ἰξίαν φέρει πρὸς τῶν ἐκ βοῤῥᾶν, τὸ δὲ ὑφέαρ ἐκ τῶν πρὸς μεσημβρίαν, *Glans iligna*. πρίνινος βάλανος *Homero* ἄκυλον;

Alterum Ilicis genus fruticescit & cocciferum est. Duo & huius genera. Vnum minus,

quod

quod Ilicen Aquifoliam Plinius, Græci κόκκον uocant. Poloni apud quos copiose nascitur Tscherwitz sua lingua à rubente grano. Grano enim eius puniceo lanæ tinguntur, ex quibus Charmesinum texitur & Scharlacum. Vocat hoc Plinius quisquilium uel ut aliqui legunt Cusculium. Græci κόκκον βαφικὼ. Vulgo Granum tinctorum. Figura lentis frutici adhæret. Quoddam eius genus celerrime sese in Vermen mutans σκωλήκιον uocatur. Inde pannus quisquilitatus uel coccineus, ein Scharlack. Et sericum coccineum, Roter Charmasin. Charmesini nomen à Chermes deductum est, qua appellatione Arabes Granum tinctorum indicant. Alterum maius est & uulgo nascitur, folio ut prius quercino, sed minore & etiam aculeato ac perpetuo uirente, grano puniceo maiore. Quandoq; ad iustæ arboris magnitudinem excrescit, quandoq; uix fruticum assequitur altitudinem.

Suber. φελλὸς ἢ φελλός, Pantoffelnholtz, Bast, Cortex enim à sutoribus expeditur ad crepidas. Folio nascitur ilicis, Coma perpetuo uiridi.

φελλόδρυν fœminam ilicum faciunt, media roboris & suberi natura. Folio superi, materia & cortice cerro cognata est.

Gallæ. κηκῖδες. Galepffell. Has ferunt omnes,

quæ

quæ glandem. Duo earum præcipua genera. Solidæ, ὀμφακίτιδες, paruæ sunt, nodosæ, ponderosæ, nullo foramine peruiæ. Türckische galæpffel, Adferuntur ex Asia & præstant cæteris. Perforatæ grandiores sunt, rotundæ, raræ, leues, vnsere gallepffel. Erumpunt sole de geminis exeunte.

Viscum, ἰξὸς & ἰξία. Mistell. Nunquam in terra nascitur, semper in arbore, ut quercu, ilice, robore, malo, pyroq; syluestribus, betula abiete, larice. Sed quernum præstat omnibus. Resectum Visci fruticem, qui in conclauia auicularum gracia suspenditur, uocant ein Kemster.

ἀρκευθίδες. Baccæ iuniperi. Wacholterbeeren. ἄρκευθος enim Iuniperum significat. Duo eius genera. Pumila iuniperus. Wacholterstauden. Arborescens iuniperus, Wacholterbawm. Ex hac liquor extillat colore odoreq; æmulans thus, qui calore duratus coit in gummi. Vocaturq; Vernix, Vierniß.

Δαφνίδες. Baccæ lauri Lorbeeren. Fulmine feriri negatur laurus, & si uratur, strepitum ciet, qualem in flammam coniectus sal.

Vaccinia apud Virgilium cum inquit: Alba

 ligu-

ligustra cadunt, Vaccinia nigra leguntur, sunt nigræ baccæ ligustri, in quas conditus flos maturitate commutatur, die schwartzen beeren ahn dem mundholtz oder Reen weiden oder beinholtz. Alioquin Vaccinium latinis floris & plantæ nomen est, quæ græcis dicitur ὑάκινθος. blawe mertzblumblein.

Per alba ligustra florem intelligit. Ligustrum κύπρος.

Lentiscina. Resina uel Mastiche. Mastixkorner, Fundit hanc Lentiscus.

Malum, μῆλον. Apffel. Malorum plurima genera.

Mustela mala. μελίμηλα γλυκύμηλα honnigepffel, augstepffel,

Orbiculata mala, ἡ περιφερικὰ μῆλα. Athenæo latina imitatione ὀρβικάτα. Paradyslein.

μορδιάνα, à loco Apolloniæ Mordio denominata, Burstorffer.

Appiana, Kuttenepffel. Odore & magnitudine referunt cotonea.

ὀρθομαστικὰ à mammarum effigie. Scheibæpffel.

Panucea celeriter marcescunt & in rugas contrahuntur, Mocßæpffel.

Acida poma Saure weinlin.

Vinos

Vinacea poma, Grosse vnd Kleine weinling.

Claudiana, Grosse rote æpffel, qualia in Pomerania nascuntur.

Petisia, Kleine susse æpffel.

Persica, περσικὰ μῆλα. Pfersing, ξωδ'ακλωα. Rott vnd geel pfersing.

Præcocia & præcoqua Armeniaca. Amarellen, Miswachs, quod rarius fructum ferunt & leui occasione sterilescunt.

ἀγριόμηλα. Syluestria mala. Holtzæpffel.

Serica et Zizipha. In Myropolijs iuiubæ peregrina uoce.

Mespilus. μεσπίλη, Misspelbaum. Tres species Theophrastus recenset, quæ notæ sunt omnes.

Σατάνειος, Sathanæa. cuius pomum grandius candidius, solutius & molliore intus acinorum ligno, uerum fugacius cæteris, cito enim flaccescit. Gros Misspelbaum. Sathanæa mespila, grosse misspeln Reliquarum specierum fructus minor, gustu astringentior & uetustatis patientior, Klein misspelbaum. Gallica mespila, Kleine misspeln. Nominatur enim una ἀνθηδὼν, altera ἀνθηδονοειδὴς, id est, anthedoni similis. Hanc Plinius Gallicam uocat.

Myrta hortensia, μυρτὰ ἢ μυρτίδες. Nigræ baccæ myrti, quibus succus uinosus, sapor piperis. Welsch heidelberen.

Myrta syluestria, μυρτὰ ἄγρια, vnsere gemeine heidelberen.

Myxa, μύξα & μυξάρια, in Myropolijs Sebesten.

Mora, μόρα ἢ συκάμινα, Maulberen, Succus horum uariat. Nam ab ortu statim acerbus est & aquosus, Pubescentibus mitescit & rubescit. Exacte maturis uinosus est, & nigricans sanguineo colore manus inficit. Morus ipsa nouißime germinat, & cum postremis folia amittit. Fructum primo maturat non omnem simul, sed alium atq; alium subinde.

Mora rubi, μόρα βάτου ἢ βάτινα. Brombeeren, Kratzbeeren, Frutex ipse Rubus, βάτος ἢ χαμαιβάτος. Brombeerstrauch.

Mora rubi Idæi. μόρα βάτου ἰδαίου. Himbeeren. Et quæ specie fragis similia colore rubent, sapore Vinum imitantur, Bocksbeeren.

Fraga. Plantæ aut ξιφύλλῳ uel etiam πενταφύλλῳ innascuntur erdbeeren : aut peculiari, humi repenti in locis umbrosis, cuius folia

in

in multas sunt prætenues capillata fibras. Vnde à quibusdam Harbeeren uocantur, Ab aliquibus Swaldbeeren & Knickelbeeren. Ex parte una rubent, albent ab altera. Hæc maiora sunt, illa minora.

Poterion, ποτήριον Kreuselbeeren. Grosselbeeren.

Rhamnus, Kreutzbeeren staud, Kreutzdorn Fructu myrti, foris nigro, intus uiridi. Baccæ Rhamni, Kreutzbeeren, Ex eo pigmentum parant pictores uiride, Safftgrien. Hebrea appellatio Rhamni est Atadim, & extat in 58. Psalmo.

Opulus, Faulbaum. Baccas gignit racematim dependentes, primo uirides, maturitate purpurascentes, male olentes, Scheisbeeren.

Diospyros, Baccas fert primo uirides, æstate rubentes, autumno nigras. Nostri uocant Kalinkenbeeren.

Euonymus, Spindelbaum. Florem fert albæ uiolæ, luteum, in siliquis fastigiatis in angulos quatuor & purpureis grana solida, crocea membrana uestitas. Baccas uocamus hanhodlein.

Paliurus. Melbeerenstrauch. Frutex acu-

leatus, baccis rubentibus, racematim cohærenti-bus.

ὀξυάκανθα, *Sawerdorn, Sawrach, Versich officinarum Berberes.*

Rhus obsoniorum, ῥοῦς μαγειρικός ἢ ὄψων, τὰ ὄψα. *Vulgo Sumach, Fructus sunt rubentes acinis uuarum similes graciles, densi confertiq; circa caulem Rhus coriariorum,* ῥοῦς βυρσοδεψικός, *folia sunt plantæ oblonga, modice rutila serratim in ambitu per oras incisa.*

Rhus Ponticus. Vulgo ribes. Fructus eius σταφυλὴ ἀγρία, *Iohannes beerlein. Iohannes treublein*

Cynosbata κυνόσβατα, *Rote beerlein vom hagendorn, Frutex aculeatus, odoratus album fert florem, baccas uirides primo, maturitate ru-bescentes,* κυνόσβατος. *Columella sentem canis nominat.*

Cynorrhoda, κυνόῤῥοδα. *Feldrosen, & baccæ rubentes, intus lapideis plenæ nucleis ac la-nuginosis. Hagenbotten, Arschkitzeln.*

Oliuæ, Oleæ fructus, Constat oleo, nucleo, carne, amurca.

Oliuæ caducæ, ἀνδρυοπιτοῦς. *Baccæ olea-rum sponte decidentes.*

Oliuæ

Oliuæ conditæ muria, ἅλμαδες uel κολυμβάδες, Oliuen, adhibentur assaturis condimenti gratia.

Oleum maturum, ἔλεον, Reiffenöl, Baumöl.

Oleum crudum, ὠμοτριβὲς uel ὀμφάκινον, quod ex immaturis uuis exprimitur.

Palmulæ, φοίνικες, uel βάλανοι φοινίκων, uel δάκτυλοι, Datteln, Dattelkern. Ægyptiæ differunt ab illis, quas Palæstina gignit & Syria, Illæ succæ sunt & astringentes. Hæc molles humidæ & dulces, uocanturq; καρύωτῃ ab effectu. Sunt enim κεφαλαλγεῖς & præstantia reliquas superant, Tria harum genera. Νικόλαοι à Nicolao Peripatetico Damasceno denominati, qui eos quotannis Augusto Romam mittebat. ἀδελφίδες & πάτητοι maximi. Et πάτητοι uocantur quod cum humore abundent, copia ruptæ calcatis similes euadunt .Hæ posteriores palmulæ mediam inter Ægyptias & Syriacas naturam habent. Ægyptiæ ad nos adferuntur.

Nuces pineæ, πιτυίδες Zirbelnüß. Magnitudine & figura ponticis nucibus similes, sed longiores. Ligneum putamen squamatim compactum & subtus excauatum qua nuces continet, græci κῶνον & στρόβιλον uocant. Nominant & nuces ipsas στροβίλους. Sed arborum

cognatarum στροβίλους ferentium multa genera.

Pinus, πίτυς, Picea, πεύκη, Differunt coma, quæ Piceæ longior est ramis etiam dependentibus. Pino breuior. Nucibus, quæ Piceæ minores sunt. Pino maiores. Cono, qui Piceæ longitudine dodrantem, craßicie manum æquat. Pino breuior compactior & amplior est, Squamis quæ Piceæ tenues sunt & hiscentes. Pino craßiores duriores & cumpactæ. Pino in germania caremus. Piceam uocamus zirbelnbaum.

Pinaster syluestris est Pinus. Caremus & hac.

Picea syluestris conum Piceæ similem gignit inque eo minutum & alatum fructum. Eine fichten.

Abies, ἐλάτη Thannen. Conos habet piceæ syluestri similes. Duo eius genera. Fœminæ quæ prolixior, materia mollior utiliorq́; & rotundior, Folia pinnata densaq́;, Rote thannen. Mas deterior est Weisthannen.

Taxus, μίλαξ, σμίλαξ, Eibe, Hæc baccas fert, cum reliqua genera nucamenta Squamatim compacta & è ramis paniculorum modo dependentia procreent. Fiunt ex taxo arcus & scorpiones.

Tæda,

Tæda δᾷς. Kifer, Kienbaum, Flammis grata. Pinguißimam eius materiam uocamus germanice Kien. Tædam latine.

Larix, ein Lerch. Lerchenbaum. Plinius eam nec ardere nec carbonem facere, nec alio modo ui ignium consumi tradit. Exudat liquorem, melleo colore, lentum, nunquam durescentem, quo utimur pro resina terebinthina. Resina laricea. Terbenthyn.

Pyra. ἄπια. ὄχναι. ἄπια οἱονεὶ ἥκιστα πίνοντα, παρὰ τὸ ἐν διψώδεις τόποις φύεσθαι, quod amant loca arida, ὄχναι οἱονεὶ ἄχοαι τινες οὖσαι, διὰ τὸ μὴ ποτίζεσθαι κατὰ πλεονασμὸν τοῦ ν, Germanice birnen. Figura pyris turbinatior.

Pyra superba, χῖα ἢ μυραπίδια. Muscatelbirnen. Parua sunt, Ocyßima & odoratissima.

Crustumina gratißima sunt, & ex parte rubent. Parißbirnen.

Volema Virgilio. Catoni sumentina & mustea. μυάπη. Alantbirnen, Pfaltzgrawerbirnen.

Falerna seu lactea. Largo succo abundant, Speckbirnen.

Mespilacea pyra, Steinbirnen. *Duros enim intus nucleos mespilorum instar habent.*

Præcocia pyra, Haberbirnen Iacobsbirnen.

Turbinata pyra, Zappenbirnen.

Mustea à dulci & mellio sapore. Honigbirnen.

Serotina ad hyemen usq; in arbore perdurant, Winterbirnen, Mertensbirnen.

Mammosa pyra, Frawenbirnen.

Dolabellina, Regelsbirnen.

Nuces *Myristicæ.* κάρυα μυριστικά, *uel* μοσχοκάρυα *uel* μοσχοκαρύδια, *nuces unguentariæ & odoratæ, Vulgo nuces Muscatæ*, Muskatnuss.

Nuces indicæ, κάρυα ἰνδικά : Indianisch nüß.

Tribuli aquatici, Wassernüß, Spitznüß.

Pistacea. πιστάκια, *Vulgo Fistica*, Pistacien, *ex Syria adferuntur*, Nucleis *pineis similia sunt.*

Cubebæ, κόμβεβαι, Cubeben.

Pruna. κοκκίμηλα *uel* προῦμνα *apud Galenum*, Pflaumen.

Pruna Damescena προῦμνα δαμασκηνὰ ἢ

βράβκα

βράβυλα, quibus cum careamus utimur Vnga-
ricis vngerisch pflaumen.

Pruna Iberica, κοκκίμηλα ἤτοι τῶν ἰβηρί-
αν. Ea parte qua solem respiciunt purpureum colorem concipiunt, auersa candicant. Grosse Zweinling. Vtraq; ubi maturuerunt decerpta & siccata ac tosta aliquantulum solis uel furni ca-
lore aduehuntur ad nos.

Pruna cerea uel cerina. Gele spilling. Eorum quædam ouum magnitudine æquant, Grosse spilling.

Pruna Iuliana, Cœrulea sunt & confertim ex ramis dependent suis, Kleine Zweinling.

Pruna Asinina, Roßpflaumen. Purpurea sunt, mollia, maiuscula, & carne constant copio-
sa, laxa & humida, ideoq; facillime putredini obnoxia.

Pruna onychina. Thalnigel, Kleine braune Pflaumlein.

Pruna syluestria, ἀγριοκοκκίμηλα. schleen. Fruticem ipsum Virgilius Spinum uocat, cum in-
quit. Spinos iam pruna ferentes. Aculeis enim horret præacutis. Schleendorn,

Mala punica, ῥοιαί Vulgo granata. Granatl-
epffe-

epffel. Sic dicta quod numerosis granorum acinis intus ceu farcta sunt, quibus color ex rubore purpurascens, pellucidus, gratus admodum. Galenus tria genera recenset, etsi plura alij.

Acida, ῥοιαὶ ὀξεῖαι, Dulcia, γλυκεῖαι. Austera, αὐστηραί.

Balaustia flores mali punici oblongi, calathi effigie, coloris punicei, nitidi. Et Medicis idonea sunt & tingendis uestibus.

Cytini, κύτινοι αἱ πρωτόγονοι ῥοιαί. Primogenita mala punica, quæ circa ueris finem generantur & uel sponte decidunt uel decutiuntur uentis, vnreiffe granatæpffel.

Σίδιον, Malicorium. Corium seu membrana seu cortex, quo grana ordine digesta continentur. Durius enim putamen malis punicis & lignosius quam cæteris.

ῥοιαὶ σκληρόκοκκοι, quibus nuclei intus duri & lignosi.

ῥοιαὶ ἀπύρηνοι, quibus aut nulli aut minimi.

Siliquæ. κεράτια, & ξυλέρατα, à corniculi similitudine fructus Ceratoniæ arboris, seu potius dulces siliquæ, quæ semen quod nec ligneum

est

est nec carneum nec carthilagineum continent. Iohannis brot.

Sorba, ὦα & ὄυα Sorbepffel, Sporepffel, Eschroßlein. Plura eorum genera, Quibusdam enim mali rotunditas, alijs turbinatio pyri, alijs ouata species. Est & quoddam genus, quod torminale uocatur, Frucht vom wilden sperwerbaum. Et Sorbus Aucuparia, Ebrischbeeren.

Arbutus, Vnedo, κώμαρος, In Germania non nascitur. Fructus eius pruni magnitudine figura fragis respondet, intus hæbens paleacea grana, sed gustu iniucunda. Grosse welsche erdbeeren. Fructum μεμαίκυλον uocant.

Fraximus. μέλια, Asche, Duo eius genera, Vna procera enodis, teres, quam montanam uocant, Buchaschen. Altera breuis, durior & fuscior, Steinaschen. Campestris fraxinus, Fiunt ex fraxino hastæ prælongæ, Quare & Homeri præconio & Achillis hasta nobilitata est.

Tilia. φίλυρα, Linde.

Acer, σφένδαμνος, Ahorn, Tria eius genera. Campestre quod σφένδαμνον generis nomine & γλῖνον uocant Græci, Plinius Gallicum, Candidum est & non crispum, Weisbewmenholz, Masholter, Montanum, quod κλινότροχον

κόρ græci uocant, durius est & crispo uenarum macularumq; discursu elegans, Ahorn, Tertium ζυγίαν græci uocant. Carpinum Plinius. Vulgo etiam Ahorn nominant, Quidam breitlorbern.

Bruscum & molluscum tubera sunt aceris, Flader von ahorn. Bruscum intortius crispum. Molluscum simplicius sparsum est.

Vlmus. πτελέα, Duum generum est. Montana Vlmus ὀρειπτελέα, Ilmenbaum. Campestris. πτελέα simpliciter, Rusternholtz Illa amplior & procerior, hæc fruticosior est.

Populus, αἴγειρος, Tria eius genera Populus alba. αἴγειρος ἡ λευκὴ, Weisspappe weiden. Weissalberbaum. Folia enim inferiore parte candicant. Populus nigra, ἡ αἴγειρος absolutè, Pappelweiden. Populus lybica. Æspen.

Alnus. κλήθρα, Erlenbaum.

Betula. σημύδα, Bircke. Caudicem eius primo uere rustici terebro perforant, ut liquorem eliciant inde, quem fundit copiosum. Adfirmant liquorem illum magna ui calculos renum & Vesicæ comminuere, ac maculas faciei & corporis emendare atq; extergere.

Tamarix, μυρίκη Tamarisken. Ex ligno eius pocula fiunt.

Erica, Heiden.

Hedera

Hædera, κισσὸς, Ephew.

Salix, ἰτέα, Weiden. Salicum differentiæ plures.

Amerinæ ſalices, Werben, Salweiden. Cortice & folio cano ac ſubcinericio, uirgas emittunt ſequacis ad texturas ſepium lenticiæ & uicturas. Primo uere gemmas protrudunt cana lanugine molles,

Græcæ & Viminea ſalices, Rotweiden. Cortice purpuraſcente uirgas emittunt prætenues, flexibiles, & uinciendis rebus alijs texendiſq; uiminibus ſpectabili ſubtilitate.

Vitellinæ ſalices. Gelbeweiden. Sandweiden, Cortice flaueſcente ad ripas aquarum naſcuntur.

Amerinæ candidæ. bruchweiden, weiſſe weiden. Cortice albeſcente uirgas edunt fragiles,

Ebenus, Frantzoſenholtz. Guaiacum, Cognatum enim Ebeno Guaiacum eſt. Vox Ebeni Hebrea eſt ab Eben &c. quaſi lignum lapideum. Solidum enim eſt ſpiſſumq; & graue, ut & buxus. Neutra in aquis fluitat.

Buxus, buchsbaum, πύξος.

Fungi, μύκητες, Generaliter à Germanis uocantur Schwemme. Duo eorum prima genera. Alij enim βρώσιμοι ſunt. Alij φθαρτικοί. Sed utriuſq; generis ſpecies multæ.

Ex eorum genere qui esui sunt, nomina habent.

Fungi lactei, quibus piperis sapor & succus lacteus, Pfifferling.

Boleti Pültz.

Fungi Suilli, Pfifferling, Reisken. Sed uenenatorum plurima genera ut fungi betulacei. Fliegenschwemme. Sub Betulis enim nascuntur in candido & ruffo colore uarij,

Santalum, Sandelholtz. Tria eius genera. Citrinum, Album, & Rubrum. Hoc postremum Aspalatho ueterum uidetur esse cognatum.

Bersilicum. Bresilling, & Bresilium, Lignum teres & enode, tenui uestitum cortice, subter materie dilutiore purpura rutilante.

Agallochum. ξυλοάλοες, Paradisholtz. Agallochi appellatio Hebrea est. Composita ex ez & aloach, & sonat tandunem ac lignum aloes.

APPEL-

APPELLATIONES FLORVM QVORVNDAM CORONARIORVM, QVI GRAE- cis sunt ἄνθη στεφα- νωμάτικα.

AMaranthus. παρὰ τὸ μὴ μαραίνεσθαι. Duum generum. Vnum purpureo flore uelut spica. Amaranthus purpureus. Blůmlein der lieb. Alterum citrinio flore, quod & syluestre est. Dioscoridi helychryson. Gazæ aurelia. Reinblůmlein.

Bellis. Duum generum, Hortensis & syluestris. Bellis syluestris, Weisse mertzblůmlein, Bellis hortensis. Tausentschön.

Ranunculi syluestres & hortenses. Gelbe schmaltzblumen.

Cacaliæ, Meyenblůmlein, Lilium conuallium.

Narcißi, quorum flores aut candidi aut lutei sunt. Gelbe vnd weisse mertzblumen.

Hyacinthi. Vaccinia. Blaw vnd braune mertzblůmlein.

Violæ purpureæ, ἴα, Blawe violen.

Violæ albæ & luteæ, λευκόϊα, Weis vnd gelbe violen.

N Lychnis

Lychnis coronaria, λυχνὶς ςεφανωματικὴ Negelen, halb vnd fulle.

Verbascula φλομίδες. Himmelschlüssel

Calthæ, Ringelblumen.

Othonnæ, Indianisch Negeln.

Flores Teucrij, vorgiß mein nicht

Flores Echij palustris, Ihe lenger ihe lieber.

Lychnitides & thryallides. Sammatrosen. Marienrosen, Damaßkenrosen. Verbascula coronaria.

Rosæ, Rosen. Quarum multa genera.

APPELLATIONES RERVM METALLICARVM AVTORE GEORGIO AGRICOLA.

A.

Achates, achat.

Acidula, sauerling oder saurborn.

Acies, Scherff, auch stael, id est, ςόμωμα

Adamas, demut

Adustus locus, Ein gegend die gebrant hat,

Aeris flos, Kupfferbraun

Aeris squama, Kupfferhammerschlag oder Kesselbraun

Ærugo

Ærugo, Grünſpan oder ſpanſchgrün, quod primo ab Hiſpanis ad Germanos ſit allata. barbari nominant uiride æris.
Aes, Kupffer
Aes purum foßile, gedigen kupffer
Aes ſui coloris, rot Kupffer
Aes rude plumbei coloris, Kupfferglas ertʒ
Aes album, weis Kupffer
Aes nigrum, ſchwartʒ Kupffer
Aes luteum, gelfarb Kupffer
Aes caldarium, lebeter Kupffer
Aetites, adlerſtein
Alana terra, gelerbolos
Alectoriæ, Kappaunſteine
Alumen, alaun
Alumen foßile, alaun folge
Alumen coctum, geſottener alaun
Aluminis uena, alaun ertʒ
Alueus, trogk
Amethyſtus, ein orientiſcher Amethyſt
Amiantus, federweis, pliant, ſalamanderhar barbari uocant amentum amarum.
Ammochryſos, ſtraegold, oder Katʒengold
Ammonites, ragenſtein
Ampelitis, ſteinkolen
Amnis, ein gros flieſſend waſſer

Anthrax, siue uena minij, Queckſilberertz.
Aqua, wasser.
Aqua seri colore, ein molken oder schottenfarb wasser.
Aqua nigra Schwartz wasser.
Aqua rubra, rot wasser.
Aqua uiridis, grün wasser.
Aqua cærulea, blaw waßer.
Aqua salsa saltz wasser.
Aqua nitrosa, Nitter wasser.
Aqua aluminosa, alaun wasser.
Aqua atramento infecta, wasser mit kupffer wasser gemischt.
Aqua sulfurosa. schwefelicht wasser.
Aqua bituminata, wasser mit bergwachs oder petrolium vermischt.
Aqua metallica, metallisch wasser.
Aqua byrite infecta, kisig wasser
Aqua calida, warm bad, *quia plerumq; balneorum usum præbet.*
Aqua fontana, brun wasser.
Aqua putealis, zihbrun wasser.
Aqua fluuialis gros fliessend wasser.
Aqua riui, bach wasser.
Aqua niualis, schnee wasser.
Aqua glacialis, Eis wasser.
Aqua lacustris, seh wasser.

Aqua pa-

Aqua paluſtris, mor wasser
Aqua lacunarum, lachen wasser
Aqua marina, Meer wasser.
Aqua ciſternarum, geſamlet wasser.
Aqua piſcinarum, teich, oder weier wasser:
Arbuſculæ lapidibus bituminoſis agnatæ, Kleine meer baumelein
Ardentes montes, brinnend berge
Arena, ſandt
Arena foßilis, Grabe ſandt
Arena fluuiatica, wasser ſandt
Arena Marina, Meer ſandt.
Argentare, vberſilbern
Argentum, ſilber
Argentum quod ſtatim eſt ſuum: quod purum inuenis reperitur, gedigen ſilber
Argentum rude, gedigen ſilber ertz
Argentum rude plumbei coloris, glas ertz
Argentum rude rubrum, Rot gold ertz

Hoc nomen primo impoſitum fuit ei quod aurum in ſe continebat: quale reperitur in Carpato monte. Deinde eodem nomine appellatum eſt id in quo argentum tantum ineſt.

Argentum album, weis rot gülden ertz, denn es iſt friſch, wie offtmals rot gülden ertz pfleget ſein.

Argentum rude rubrum translucidum, durchsichtig rot gulden ertz

Argentum rude nigrum, gedigen schwartz ertz

Argentum rude cineraceum, gedigen graw ertz

Argentum rude purpureum, gedigen braun ertz

Argentum rude luteum, gedigen geel ertz

Argentum rude iecoris colore, gedigen leberfarbig ertz

Argentum uiuum, queckſilber

Argentum uiuum ſui coloris, uel purum foßile gedigen queckſilber

Argilla, than

Armatura, harniſch

Armenium, blawſchifergrün

Aſterios, weſe

Aſtroites, [illegible]gſtein

Atramentum ſutorium, Kupffer waſſer

Atramentum ſutorium foßile, bergkupffer waſſer

Atramentum ſutorium coctum, geſotten Kupffer waſſer

Atramentum ſutorium candidum, weis Kupffer waſſer

Atramentum ſutoriū uiride, grün kupfferwaſſer

Atramentū ſutoriū cæruleū, blaw kupffer waſſer

Atramentum ſutorium in uiridi cæruleum, grünblawlicht Kupffer waſſer

Atramentū ſutorium candidum tenue, die blume

Aura peſtilens, ſchwaden

Auri

Auri pigmentum auripigment, oder opermcnt
Aurum, gold
Aurum purum foßile, gedigen gold
Aurum obrizum, uel ἄπιφθον, fein gold
Aurum argentosum, uel λευκὸν, weis gold
Aurum netum, gezogen gold

B

BElemnites, Alpschos
Saxonum lingua, Alfeschz
Beli oculus, belokel
Berillus, bryll
Bisemutum siue plumbum cinereum, bismut
Bitumen, bergwachs
Bitumen, liquidum, fliessent bergwachs oder ther oder petroleum
Bitumen Iudaicum, Iůdisch bergwachs, oder asphaltus
Bituminosi carbones, steinkolen
Bituminosi carbones molles, weich steinkolen
Bituminosi carbones duri, pechsteinkolen, quia pleruncq; pici similes sunt nigri.
Bituminosus puluis, lesch. fit in istis locis, in quibus hoc bitumen ardet.
Brontia, donnerstein, wetterstein, gros Krottenstein

C

CAdmia foßilis, calmei, lapis calaminaris
Cadmia metallica, Kobelt

Cadmia fornacum, Mitlere vnd obere offen-
bruche

Cæmentum, maurstein.

Cæruleum, lasur

Cæruleum fossile, berg lasur

Cæruleum facticium, Gemein lasur, vnd vltra-
marin

Calx, Kalch

Calx uiua, vngeleschter Kalch

Canales uenarum, genge

Caput fodinarum, fund grube

Carbones bituminosi, steinkolen

Carbunculus amethystizon, rubin

Carbunculus candidus, Ballas

Carbunculus rubes paruus, spinel

Carbunculus Carchedonius, granat

Carbunculus Alabandicus, almandin

Carbunculus Trœzenius, amandin.

Carrus, Karren

Carris quod extractum est, euehere, mit dem
Karn lauffen vnd drecken.

Casa, Kaw

Cataracta, wasserfall, ader am lauffen

Catilli quibus utuntur qui uenas uel metalla in
fornaculis excoquunt, Schirbel

Catini trianguli, quibus fabri qui cudunt argen-
tum utuntur, Gisstigel

Ceraunia, der glatte donnerstein, oder der glatt
wetterstein, oder der glatt gros krottenstein
Cerussa, pleyweis
Cerussa cinerea, pleyasch
Cerussa ex plumbo candido facta spanisch weis
Chalcitis, rot atrament
Charadra, wasserris
Chelidoniæ, schwalbensteine
Chelonitides, Kleine Krötensteine
Chrysoberyllus, ein Chrysolithos
Chrysocolla, berggrün vnd schifergrün
Chrysocolla, ex nitro confecta, Borrass
Chrysolithus, ein iacint
Cimolia, uulgo terra saponaria. Hanc iisdem nominibus appellant Germani, quibus aliorum colorum terras fullonum.
Cinaberis, siue minium facticium, cinober
Cos, wetzstein
Coticula, goldstein
Creta, Kreide.
Creta uiridis, grüne Kreide
Creta nigra, schwartze Kreide
Cryſtallus, Cryſtall
Cryſtallus luteo citri colore fulgens, citrin
Cryſtalli duæ conglutinatæ & cinabari tinctæ ein Meilendisch duplet
Cryptæ, ſtrecken.

Ctenites, Kampstein
Κύανος, lasur
Cyanos, sapphir
Cyanos mas, ein blawer sapphir
Cyanos fœmina, ein weisser sapphir
Cuniculus, stoln
Cuniculum in montem agere, ein stoln treiben

D

DÆmon metallicus, das bergmenlein
Decliue montis, das gehenge des gebirgs
Demensum, mas
Diphryges, vndere offenbrüche, sonderlich in den öfen da man Kupffer macht
Duumuiri iurati, zwene geschwornen die ein gebirge befaren

E

EBenum, Erdstöcklein
Encrinos, Lilgestein
Enhydros, schwetterstein
Enostos, Knochenstein.
Enorchis, hodenstein
Eristalis, wese. Germani hoc suo uocabulo plures gemmas nominant.
Excoquere, schmeltzen
Exhalatio, ausbredung, auch dunst
Expiratio, idem
Exhalatio ardens, witterung

FErrum, eisen
Ferrum purum, gedigen eisen
Ferri squama. eisen hammerschlag
Ferri uena, eisen ertz
Ferri uena iecoris colore, leber ertz
Ferrugo, rust
Fibræ, Klůffte
Fibra transuersa, Kreutzklufft
Fibra obliqua, querklufft
Fibra quæ se uenis paulatim iungit, scherklufft
Fibra quæ uenis incumbit, bengklufft
Figulus, tôpffer, oder haffner
Figlina opera, tôpfferwerck
Flos æris, Kupfferbraun
Fluores, flusse
Fluuius, ein gros fliessent wasser
Fluuij ubi toti conduntur, erdfal
ubi partim strudel, oder wirbel
Fluuij fons, das gesprenge
Fons, born, oder bron
Fontes ubi se condunt, erdfal
Fodina, grube, oder zech
Fodinam colere, ein zech bawen
Descendere in fodinam, einfaren
Fodinam, quantumuis argento fœcundam propter dæmonem metallicum deserere, Ein fundige

dige zech des Bergmenleins halben ligen lassen

Fornacula, in qua excoquitur uena uel metallum ein probierofen

Fossa, schorff.

Fossam agere, schorffen

G

GAgates, schwartzer agatstein oder aidstein

Gangitis, idem.

Galactites, milchstein

Geodes, adlerstein.

Nam Germani non distinguunt ab aetite, ut nec Græci omnes distinxerunt.

Galena, glantz vnd bley ertz

Galena inanis, blende

Gemmæ, edelgestein

Glacies, eis

Glacies indurata, gletzscher, wie man in Alpibus vff den schneebergen findet

Glarea, steinbrück

Glossopetra nigricans, natterzüngelein

Gypsum, gips, ader sparkalck

H

HÆmitates, blutstein

Halcyonium, spuma marina, rotundum tamen pila marina

Hali-

Halinitrum, salpeter.
Halitus, feuchter dunst.
Hieracites, habichtstein.
Humores, beide die zwesrichte vnd safftige feuchtigkeit.
Hyacynthus, ein Æthiopischer, Meisnischer, oder Behemischer amethyst.

I

Iaecus, das ligende.
Iaspis, iaspis.
Iaspis borea, Turckis.
Ignis subterraneus, erdfeur.
Imber. regen,
Inaurare, vbergülden.
Incoquere, vbersilbern, vberwercken, vberzinnen.
Insulæ natantes schwarten.
Iurati, die geschwornen.

L

Lacuna, Lache pleruncq;.
Lacus, sehe.
Lapides qui igni liquescunt primi generis, schöne flusse: secundi flusse zum schmeltzen flock quertz: tertij querne, oder Kiselstein,
Lapis siue simplex, siue mistus, siue compositus fuerit, stein.
Lapis salsus, saltziger stein.

Lapis

Lapis nitrosus, nitrisch stein
Lapis halinitri refertus, salpetrisch stein
Lapis aluminosus, alaunisch stein
Lapis atramenti sutorij plenus, Kupfferwessigerstein
Lapis Metallicus, ertz
Lapis metallicus aurarius, gold ertz
  ærarius Kupffer ertz
  argentarius, silber ertz
  ferrarius, eisen ertz
Lapis sulfurosus, schwefelichter stein
Lapis bituminosus, bergwechsichtiger stein.
Lapis Iudaicus, Iůden stein.
Lapis Obsidianus, schwartzer agat stein, oder aidstein
Lapis Thracius, idem
Lapis plumbarius, glantz
Lapis specularis, vnser lieben frawen eis, spat Itali lumen de scaiola
Lapis ex pyrite conflatus, stein
Lapilli nigri ex quibus conflatur plumbum candidum, zwitter.
Lateres, ziegel
qui Lateres ducunt, ziegelstreicher
Ligo, Keilhaw
Lythargyrum, glet
Lychnis, ein gilbichter rubin

M

MAchina seu instrumentum tractorium Haspel

Magi

Magister Metallicorum, Bergmeister
Magnes, siegelstein, oder magnet
Magnetis, silberweis, alibi appellatur Katzensilber, alibi glimer, alibi talck
Malleus. berghammer, oder feustel
Maltha, rōte   Marga mergell
Marga in saxis inclusa, steinmarck
si liquida fuerit, fliessende steinmarck
Maris flos, Græce ἁλὸς ἄνθος, Zwolraem, oder sperma ceti
Marmor, marmelstein
Marmora non habent singularia nomina, sed uel ex coloribus, qui eis insident, uel ex regionibus in quibus nascuntur, nominantur.
Marmor in metallis repertum, spat
Marmor Alabastrites, alabaster.
Medulla saxi, steinmarck
Melanteria, grau vnd schwartz atrament
Melitites, honigstein
Metallum, metall vnd bergwerck
Metallum gigni, ertzwachsen
Metallum inuenire, ertz treffen
Metallum fodere, effodere, eruere, ertz hawen
Metallum aliquod perfectum in suis uenis reperire, gedigen ertz treffen.
Metallum aliquod sub summo cespite inuenire, ertz am tage treffen.

Metal-

Metallum torrere, roſten
urere, brennen
tundere, pochen
molere, malen.
lauare, waſchen.
Metallici, bergleute
Metallici hi auri peſtilenti perierunt, dieſe bergleut hat der ſchwaden getödtet
Metallici hi ruinis interierunt, dieſe hat der berg verfellet vnd erſchlagen
Metallicæ rei operam dare, bergwerck bawen
Metallicæ rei gnarus, metallicæ rei intelligentia præſtans, ein vorſtendiger bergman
Mica glimmer, oder Katzenſilber.
Minium natiuum, bergzinober
Minium ſecundarium, mennig, quo nomine etiam appellatur ſandix.
Miſy, gel atrament
Modulus, Kobel
Molibdæna, idem quod plumbago
Molochites, molochit
Morion, Germani appellant communi nomine flus.
Murrhina, chalcedonius
Myites, muſchelſtein.

N

NItrum, Tincar, oder niter.

Ob-

O

OBsidianus lapis, schwartzer aidstein
Ochra natiua, siue Silbergeel, oder ochrageel
Ochra facticia, siue plumbaria, pleigeel
Officinæ in quibus metalla excoquuntur, hütten
Officinæ in quibus argentum ab ære separatur. seiger hütten.
Ollæ effossæ, erd töpffe.
Ombria, wetterstein, donnerstein, gros Krotten
Onyx, onychel, vnd auch Chalcedonius (stein
Opalus, wese
nam Germani, ut dixi, hoc nomine plures gemmas adpellant.
Orgya, lachter
Orichalcum, meeßing
Ostracias altera, luxsaphir.
Ostracites, töpffstein

P

PÆderos, wese,
Germani enim non unam Gemmam sic nominant
Palus, moes oder mör
Inter Visurgim autem & Rhenum paludes nobiles illæ sunt, ad quas Varus cum duabus legionibus est cæsus, quorum militum ossa alio translata sunt iussu Germanici Cæsaris, quod indicat hæc inscriptio nuper in Hispa-

nia Hellerenæ inuenta, & ab amico quodam ad me missa.

OSSA MIL. V. ET XX. LEG.
CVM QVINTIL. INTERFECT.
IVSSV GERMANICI IMP. HVC
COLLATA QVIESCVNT.

Panes æris, stucke scheiben
Panes ex pyrite conflati, stein
Pangonius, ein zwelfeckichter crystall
Parietes fornacei, dreckmauren
Partes, Kuckes oder teil
Pendens, das hangende
Plastes, der bildwerck aus than macht
πλαταμῶνες & πλακες, bette
Plumbago metallica, pley ertzpleisch weis
Plumbago fornacum, herd bley
Plumbarius lapis, glantz
Plumbum candidum, album argentarium, zin
Plumbum cinereum, bismut
Plumbum nigrum, bley
Pnigitis, schwartze Kreid
Pompholyx fornacum, weisser hüttenrauch, als vber dem garherde vnd vber dem Kupffer-ofen, nil album
Pompholyx subterranea uel fossilis, weisser erd, oder zechen rauch

Pontis

Ponticæ, nennet man auch Achaten.
Præfcs fodinæ, ſteiger oder hůtman
Præfectus rationibus, ſchichtmeiſter
Praſius, pras
Pumex, pims oder Krauſtein
attamen lapides ex ſaxo arenario facti, quibus affricamus pedes, etiam adpellantur, Krauſtein.
Puteus ſiue ſpecus, ſchacht
Puteum aliquem inchoare, ein ſchacht anfahen
Puteum fodere, ein ſchacht ſincken
Puteum ueterem inſtaurare, ein alte pinge geweldigen
Puteus hic multum aquæ habet, dieſe zech iſt wasser nötig
Puteus hic in maxima altitudine aridus eſt, dieſe zeche hat in groſſer tieffe nicht waſſer
Pyramis, ædificium ſuper puteum extructum, ein Keppel
Pyrites, Kyß
Pyrites argenteo colore, waſſer oder weiſſerkys
Pyrites aureo colore, geelkis oder Kupfferkis
Pyrites prorſus aurei coloris, ein kis der ein farb hat wie fein gold
Pyrites colore galenæ ſimilis, ein glantz iger kis
Pyrites cineraceus, ein grawerkis
Pyrites atramenti ſutorij parens, atramentſtein.

R

RECrementum metalli, schlacken
Recrementum auri, goldschlacken
Recrementum argenti, silberschlacken
Recrementum æris, Kupfferschlacken
Recrementum plumbi candidi, zinschlacken
Recrementum plumbi nigri, bleischlacken
Recrementum blumbi cinerei, safferfarb
Recrementum ferri, sinder
Recrementum uitri, glaßgallen
Riuus, bach
Riuus ubi se condit, erdfal
Rubrica fabrilis natiua, bergrotel.
Rubrica fabrilis facticia, rottel

S

SAbulum, Gris
Sal, saltz
Sal fossilis, berg saltz
Sal foßilis pellucens, salgemma
Sal marinus, baisaltz, oder meersaltz
Sal lacustris, schsaltz
Sal excoctus, gesotten saltz
Sal ammoniacus, salarmoniac
Sandaraca uera, reusch geel, oder roßgeel
nam Itali colorem rubrum appellant rossum. sic Fridericus Impetor dictus est ab eis Barbarossa, quia rubram haberet barbam

Sana

Sandaraca non uera in metallis reperta, bergröt
Sandaraca facticia apud Vitruuium idem quod sandix, menning
Sandastros, ein iacint darin viel funcken leuchten
Sandyx, menning
non colore, sed conficiendi ratione differt à minio secundario.
Sapphirus, ein gold sapphir
Sarda, Carneol
Sardonyx, partim carneol, partim onychel
Saxum, werckstücke
Saxum arenarium, sandstein, rogenstein
Saxum molare, mölstein, duorum generum
Saxi alterum genus, werckstein, schlemstein
Saxum fißile, Schifer
Saxum calcarium, Kalckstein
Schistos, blutstein
nam Germani non distinguunt eum ab haematite.
Sil, ochrageel
Silex, hornstein, feurstein
Smaragdus, Smarag, oder smaral
Smyris, smirgel
Sory graw vnd schwartz atrament
Specus, schacht, auch grufft
Speculæ fornaceæ, dreckwarten

Spelunca. grufft
Spodos cinerea, grauer hüttenrauch, nil griseum
Spodos lutea, geeler hüttenrauch als vber dem treibe herde
Spodos subterranea cincrea, geeler zechenrauch
Spodos subterranea nigra, schwartzer zechen rauch, auff dem Altenberge nennet man in Kis
Spodos subterranea uiridis, grauer zechenrauch
Spodos subterranea lutea, geeler hüttenrauch
Spongites, lapis spongiæ, schwammenstein
Squama æris, Kupfferhammerschlag vnd Kesselbraun
Squama ferri, eisenhammerschlag
Squama stomomatis, stahel hammerschlag
Stannum, werck
Stibi, spiesglas
Στῦλοι, bencke auch seulen, Latine pilæ & columnæ
Stomoma, stahel
Strombites, schneckenstein
Structuræ subterraneæ, berg gebende
Succinum candidum, weisser aidstein
Succinum cerei coloris, geeler aidstein
quo nomine appellantur reliquorum colorum succina, præter cinereum, grauer aidstein
Succus liquidus, fliessender safft

Suc-

Succus concretus, harter safft
Succus lapidescens, steinsafft
Symbolum, zupus
Symbolum dare, zupus geben

T

TEgulæ quibus utuntur qui uenas uel metalla in fornacibus excoquunt, müffel
Terminus, lochstein
Terra lutosa, lette
Terra lutosa candida weisser lette
cinerea, grauerlette
nigra, schwartzerlette
lutea, geelerlette
cærulea, blauerlette
uiridis, grüner lette
Terra sicca cinerea, greus
nigra, schwertze
lutea gilbe
Purpurea, braune
Terra salsa, saltzig erdreich
Terra nitrosa, nitrisch erdreich
Terra halinitri plena, salpeterisch erdreich
aluminosa, alaunisch erdreich
atramenti plena, Kupfferwesserícht erdrich
sulfurosa, schwefelicht erdrich
bituminosa, bergwechsig erdrich

Terra arenosa, sandig erdreich
sabulosa, grisig erdreich
glareosa, steinbrüchicht erdreich
lapidosa, steinricht erdreich
calculosa
metallica, metallisch erdreich, ertz
metallica auraria, gold ertz
argentaria, silber ertz
æraria, Kupffer ertz
ferraria, eisen ertz

Terra fullonum, ful erd
id est terra fullonum, ut nomen partim ex latino duxerit, oder zwasch erde, oder zwalkelet, oder seifferde, oder seiffgang

Terra figularis, than
Terra Alana, geeler bolus
Terræ motus, erdbidem
Theamedes, das theil des magneten das das eisen von sich blest
Topazius, topas
Tophus, toffstein, oder topstein
Thracius lapis, schwartzer aidstein
Tripela, tripel
Trochites, spangen oder rederstein
Tumulus è fodina egestus, halde

Vapor

V

VApor, truckener dunst
Vapores ardentes, erbische Switterung
Vena, gang
Vena diues argenti, argenti fertilis, ein silberreicher gang
sic etiam de alijs metallis dicitur.
Vena minij, quecksilber ertz
Venas scrutari & perquirere, geng ausrichten
Venæ extensio, das streichen des ganges
Venæ caput, das ausgehen des ganges
Venarum fibræ, Klüffte
Venarum canales, genge
Vena quæ aliam per transuersum secat, ein creutzgang
Vena obliqua, ein querchgang
Venulæ idem quod fibræ, Klüffte
Virgula diuina, rut
Virgula diuina uenas quærere & perquirere, mit der rut gehen
Vitrum quo tingitur argentum, schmeltz glas
Vitrum quo tingitur aurum rubro colore, ritzkle

NOn inanis curiositas est, ut multi inepti existimant, discere antiquitatis pondera, mensuras, precia nomismatum, et multas alias

rerum appellationes, Sed cum sæpe in doctrina Ecclesiæ, in arte medica, in historijs, in legibus, uera interpretatio talium uocabulorum lectioni magnam lucem adferat, manifestum est, hanc inquisitionem utilem esse, & nequaquam negligendam. Ideo hic exiguus Libellus sæpe editus est, ut tanquam parua Tabella multis familiaris esset, & à iunioribus inspici mox posset, cum pondera ueterum aut mensuras ignotas legunt.

Nequaquam contemnendum est præceptum in capite Exodi tricesimo, ut singuli Israëlitæ nati annos uiginti quotannis penderent tabernaculo dimidium Sicli argentei, id est, duas argenti drachmas.

Hic dicat aliquis agrestis & literarum hostis, Nihilo plus refert me hæc Iudaica pondera nosse, quam scire, cur Æginetæ insculpserint nomismati testudinem, unde in ueteri uersu dictum est.

τὰρ ἀρετὰν καὶ τὰμ σοφιαρ νικαντι χελῶναι,

Imo uero, & si politiam Iudaicam ad nos non pertinere Deus eo ostendit, quòd non solum euersa & deleta sunt oppida, quæ politiæ illius domicilia fuerunt, Sed etiam cinis eorum & ru-

dera

dera ante multa ſecula in auras diſsipata ſunt, tamen extare libros Deus uoluit, & exempla inde utilia, ſi dextre intelligantur, multa ſumi poſſunt. Ac ut de illa penſione loquamur. Sicut uoluit Deus ſingulos conferre didrachmum ad conſeruationem tabernaculi ſeu templi, ita poſtulat non ab illis tantum, ſed ab omnibus in toto genere humano, omnibus temporibus, ut Eccleſiæ & miniſterij conſeruationem ſuo quiſq; loco, & pro facultatum modo adiuuet. Ad hanc commonefactionem neceſſariam Eccleſiæ exemplum illud de ſiclo referatur.

Deinde penſionis mediocritatem conſidera, quod ad ſingulos attinet. Exiguam eſſe ſtipem, quam facile pendere etiam inopes poterant, intellecto uocabulo, intelliges. Duæ enim drachmæ argenti ualent quarta aurei rhenani parte. Nec quæro nunc exactiſsimam æſtimationem. Tantum ad hunc uſum comparcere etiam tenuis paterfamilias toto anno ſine magna difficultate potuit. Ita ſit modus in conſtituenda ſtipe, Et tamen quantum aceruum faciebat multitudinis collatio. Quadringenta millia hominum pendebant centum millia noſtrorum aureorum. Erat autem numerus ciuium in Iſraël multo maior.

Vole-

Volebat igitur Deus hac tanta pecunia conseruari templum, alij doctores & discentes, instrui libris & alijs necessarijs monumentis totum illud collegium, iuuari egenos, ætate & morbis confectos sacerdotes, & orphanos. Sæpe etiam inde opem ferri uniuersæ Reipub. in bellis & fame. Nam in qualibet seu magna, seu parua gubernatione ad multiplices usus pecunia opus est.

Cum autem Romani postea metuerent hos thesauros tumultuum & seditionum neruos fore, & uiderent inde commodißime præsidia in illis regionibus ali posse, hanc pecuniam templo ademptam ad se transtulerunt. Hinc illæ quæstiones de didrachmo ortæ sunt, quarum mentio fit in historia Euangelica, fuitq; plena eruditionis disputatio, non de priuatis iacturis seu de priuatis iniurijs, sed de templi defensione, An necesse esset hanc à templo iniuriam armis depellere, & an hac de causa piè & fœliciter arma sumpturi essent, cum quidem Deus promisisset, se hoc secundum templum defensurum esse, ut in eo Meßiæ uox publice sonaret.

Hæ spes multos inquietos homines ad bellum incitabant. Harum disputationum fontes certe sine cogitatione appellationum ueterum cerni non

pote-

poterunt. Et monstratis fontibus, doctrinam de multis magnis rebus cogitatione dignißimis proponi animaduerti potest.

Alia multa exempla recitari possent, in quibus ponderum & mensurarum cognitio magnam lucem narrationibus addit. In secundo libro Esdræ seu libro Nehemiæ capite quinto. Nehemias de usuris loquens, iubet reddi centesimas. Hunc locum quis intelligit ignarus, quæ fuerint usuræ centesimæ, & cur ita nominentur? Iam & erudito gratum est uidere, unde leges Atticæ & Romanæ, quæ cum moderari usuras conarentur, sanxerunt, ne maiores centesimæ soluerentur, ortæ sint. Ibi enim adparet & Babylonicis legibus eandem moderationem sancitam fuiße, quas credibile est Græcis antiquiores esse.

Sed non addam plura exempla, Nam bona ingenia hac antiquitatis cognitione ualde delectari existimo. Addidimus & uolucrum appellationes, magna ex parte collectas à uiro doctißimo Anglo, amico nostro, qui utinam, cum & mari & fœcundioribus fluminibus propior sit, etiam piscium nomina colligat. Nos pauca addidimus, ut studiosos ad hanc inquisitionem inuitaremus.

Nec

Nec ualde prædicare hanc nostram piscinam ut ita dicam, possumus, Nam de multis uocabulis dubitamus, an Græca & Latina recte accommodata sint ad germanica. Sed lectores omnes oramus, ut uoluntatem candide probent, quia sciunt eruditi, magnam fuisse multis seculis negligentiam in rerum adpellationibus recte enarrandis. cum tamen ad naturæ agnitionem uere interpretationes necessariæ sint. Quare multi docti uiri in multis materijs elaborarunt. Multi plantarum, stirpium, herbarum & fruticum appellationes singulari solertia inuestigatas fœliciter illustrarunt, ut Ruellius, Leonardus Fuchsius, Cordus & alij.

Georgius Agricola metallorum nomina & naturas monstrat, Demq; alij alias partes delegerunt, simul ut linguas restituerent, & naturam rerum patefacerent. Nam inscitia linguarum magna caligine & rerum naturam inuoluit. Valerius Cordus in Italia piscium nomina & naturas studiose inquisiuit, cuius immatura mors cum propter alias multas causas, tum propter hanc etiam deploranda est, quòd ingenio & sagacitate eius multæ partes naturæ melius illustratæ fuissent, si uitam ei longiorem Deus tribuisset.

Spera-

Speramus autem alibi alios esse, qui etiam hanc naturæ partem inquirunt, et ut studia aliorum iuuent, & quia ipsa naturæ consideratio per sese bonis mentibus iucunda est, & non contemnenda commonefactio est de Deo opifice, qui miranda arte totam hanc mundi machinam condidit, & partes ordine distribuit & collocauit, & formas, uires, usus omnium rerum nascentium sapientißimo consilio distinxit. Et quidem amanda est naturæ consideratio, cum ut rebus conditis ad nostrum usum recte fruamur, tum uero ut conditorem agnoscamus, & gratis pectoribus celebremus & hanc eius agnitionem, quæ adhuc obscura est nobis insitam esse cogitemus, ut statuamus nos ad ipsius æternum conspectum conditos esse, & ad hunc nos omni studio præparemus.

FINIS.

